

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Четвърта извънредна сесия

52. заседание

София, сбота, 22 мартъ 1919 година.

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 4 ч. и 5 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Отъ 243 народни прѣдставители има разписани 149. Има нуждното число присѣтствующи.

Обявявамъ заседанието за открито.

По списъка отсъствувать г. г. народнитѣ прѣдставители: Георги Абаджиевъ, Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Никола Алтимирски, Георги п. Анастасовъ, Захарий Ангеловъ, Константинъ Апостоловъ, Марчо Атанасовъ, Недѣлко Атанасовъ, Никола Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Иванъ Багаровъ, Милко Бечевъ, Димитъръ Благоевъ, Христо Божички, Константинъ Бозвелиевъ, Александъръ Ботевъ, Атанасъ Буровъ, Панко Вангеловъ, Иванъ Гиевъ, Атанасъ Германски, Иванъ Гешовъ, Василь Гулевъ, Велчевъ, Илия Вълчевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Сѣбо Георганчо Георгиевъ, Атанасъ Гайдаджиевъ, д-ръ Лазаръ Дагоровъ, Димитъръ Джанкардашлийски, Александъръ Димитровъ, Гочо Димовъ, Василь Димчевъ, Тодоръ Димчевъ, Константинъ Досевъ, Бешко Дуновъ, Станю Златевъ, Шакиръ Зюмриевъ, Сотиръ Календеровъ, Константинъ х. Калчевъ, Илия Каратаневъ, Мехмедъ Кемалъ, Георги Кировъ, Василь Коларовъ, Иванъ Колевъ, Иванъ Костовъ, Ангелъ Кундалевъ, Тодоръ Лукановъ, Стефанъ Манасовъ, Христо Марковски, Александъръ Механджийски, Хафузъ Сали Мехмедовъ, Георги Минева, д-ръ Василь Михалчевъ, Данаилъ Монева, Начо Начевъ, Колю Недѣлковъ, д-ръ Василь Нейчевъ, Никола Ненцовъ, Тодоръ Ноевъ, Мано Облаковъ, Стоянъ Омарчевски, Петъръ Панайотовъ, Кръстю Пастуховъ, Александъръ Пенчевъ, Еню Петковъ, Методи Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Димитъръ Поповъ, Тотю Проданъ, Христо Радойковъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Василь Радославовъ, Коста Раковъ, Христо Славейковъ, Нено Станевъ, Георги Стоиловъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Пою Табаковъ, Константинъ Торлаковъ, Каменъ Тошевъ, Теню Узуновъ, Исмаилъ Хакъ бей, Никола Харлаковъ, Хашимъ бей, Ненко Храновъ, Хио Христовъ, Талятъ Мехмедъ х. Хюсеиновъ, Атанасъ Черневъ, Стоянъ Шиваровъ, Никола Шишковъ, х. Махмудъ Шукриевъ, Юрданъ Юрдановъ и Ибраимъ х. Юмеровъ)

Съобщавамъ на Народното събрание, че народниятъ прѣдставитель Величко Кознички, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Василь Коларовъ, сѣщо по важни домашни причини, моли да му се разрѣши отпускъ отъ 18 до 22 т. м. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Константинъ Николовъ съобщава, че по причина на болестъ е просрочилъ сѣ

2 дена разрѣшения му 15-дневенъ отпускъ и моли тия 2 дни да се смѣтатъ като прѣкарани въ отпускъ. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Има ли нѣкой отъ г. г. министритѣ да отговорятъ на нѣкой питаня? (Никой не се обаждатъ)

Минаваме къмъ разглеждане на въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Първата точка е: трето четене на законопроекта за $\frac{1}{12}$ отъ кредититѣ по бюджетитѣ за 1918 г., за първото полугодие на финансовата 1919/1920 г.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ Х. Бояджиевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за $\frac{1}{12}$ отъ кредититѣ по бюджетитѣ на 1918 г., за първото полугодие на финансовата 1919/1920 г.

Чл. 1. Разрѣшава се на министритѣ да извършатъ разходи за първитѣ шестъ мѣсеци на финансовата 1919/1920 г. (1 април — 1 октомврий), въ размѣръ на $\frac{1}{12}$ отъ кредититѣ за 1918 г.: а) по редовния бюджетъ на държавата; б) по извънредния бюджетъ на сѣщата, и в) по бюджетитѣ на фондовѣтъ, управлявани отъ министерствата, съ изключение на фонда за работнишкитѣ застраховки, като оставатъ въ сила всички постановления, съдържащи се въ законитѣ за тия бюджети, съ изключение на ония, които се отмѣняватъ или измѣняватъ съ настоящия законъ.

Чл. 2. За вещевени разходи, които по естеството си или поради по-рано поети чрѣзъ договори задължения или по силата на специални законоположения подлежатъ да бждатъ извършени и изплатени прѣзъ първитѣ шестъ мѣсеца на финансовата 1919/1920 г. въ размѣри по-големи отъ разрѣшенитѣ $\frac{1}{12}$, министритѣ могатъ да разрѣшаватъ да се произведатъ и изплатятъ тия разходи най-много въ размѣръ до $\frac{12}{12}$.

Разрѣшава се да се построятъ здания за жилища, канцеларии, за механически инсталации и др. за държавнитѣ каменовжглени мини „Перникъ“, „Бобовъ-долъ“ и „Марица“ на обща сума 4.200.000 л.

Разпрѣдѣлени както слѣдва:

а) за мината „Перникъ“	3.000.000 л.
б) за мината „Бобовъ-долъ“	700.000 „
в) за мината „Марица“	500.000 „

както и да се доставятъ разни машини, части отъ такива, запасни части, инструменти и пр., нуждни по експлоатацията на държавнитѣ каменовжглени мини за 6.000.000 л.

Разрѣшава се да се построи държавна индустриална горска ж. п. линия заедно съ разклоненията ѝ отъ станция Чалъ-макле по държавните гори Генишъ-Ада и Лонгоза, Варненско, на сума за 1.000.000 л.

Чл. 3. Разрѣшаватъ се на министритѣ допълнителни кредити по редовния и извънредния бюджети на държавата на сума 280.620.000 л. и по бюджетитѣ на фондоветѣ на сума 7.050.900 л. за произвеждане прѣзъ първото шестмѣсечие на финансовата 1919/1920 г. допълнителнитѣ разходи, означени въ приложенитѣ къмъ тоя законъ таблици.

Съ тия допълнителни кредити да се увеличатъ кредититѣ по надлежитѣ параграфи на редовнитѣ бюджети по разпрѣдѣление, одобрено отъ Министерския съвѣтъ, по докладъ на министра на финанситѣ, като размѣритѣ на заплатитѣ се опредѣлятъ съгласно съ бюджета за 1918 г.

Доставката на ж. п. и т. п. материяли, както и на консомативни и др. материяли на Държавната печатница и държавнитѣ мини, може да се извърши и направо отъ представителствата на източнитѣ армии по цѣни, опредѣлени съ послѣднитѣ или отъ Англия, Америка и Франция и др. страни по начинъ, одобренъ отъ Министерския съвѣтъ, като разходите се оправдаватъ само съ смѣтко-разписки за издѣлжение.

Траверситѣ за българскитѣ държавни желѣзници може да се доставятъ чрѣзъ комисии въ съставъ по единъ прѣдставителъ на дирекцията, на мѣстнитѣ общинска и финансова власти, и направо отъ производителитѣ по цѣни, уговорени съ послѣднитѣ или прѣдварително опредѣлени отъ дирекцията, безъ да се сключаватъ формални договори за това и безъ да се събиратъ данѣци.

Чл. 4. Дѣйствието на закона за врѣменното добавѣчно възнаграждение на държавнитѣ служители отъ 20 декемврий 1918 г. се продължава докато Министерскитѣ съвѣтъ намѣри, че условията на стопанския животъ въ страната се измѣнятъ и позволятъ да се спре и постанови това.

Прѣдвиденитѣ въ таблицата къмъ сѣщия законъ размѣри на добавѣчното възнаграждение се увеличаватъ отъ 1 априль 1919 г. съ 20% върху редовната заплата и досегашното възнаграждение.

Алинея 4 на чл. 1 отъ закона за добавѣчното възнаграждение на държавнитѣ служители се измѣнява и допълва както слѣдва:

Освѣнъ това добавѣчно възнаграждение чиновницитѣ, служащитѣ и работницитѣ при държавнитѣ каменовъглени мини получаватъ и премия въ зависимостъ отъ изважданото количество каменни въглища, която премия се плаща отъ фонда, образуванъ съгласно съ чл. 3 на закона за доплащане дневни пари на чиновницитѣ, служащитѣ и работницитѣ при държавнитѣ мини отъ 20 февруарий 1919 г.

На държавнитѣ служители отъ гражданскитѣ вѣдомства, придадени въ разпореждане на военнитѣ власти, които сж получили прѣзъ врѣме на войната дневни пари въ увеличенъ размѣръ върху 6.000 лева годишна заплата, макаръ че сж получавали по-голъма такава, да се доплатятъ отъ кредита за военни нужди дневни пари върху разликата отъ 6.000 л. до заплатата, която сж получавали.

Държавни служители по всички вѣдомства, които не сж получавали прѣзъ врѣме на войната дневни пари въ увеличенъ размѣръ и които сж били заварени на служба на 1 ноемврий 1918 г., получаватъ една прибавка, равна на половината отъ послѣдната имъ редовна годишна заплата. Държавни служители, които като офицери или военни чиновници сж получавали дневни пари въ увеличенъ размѣръ само извъстно врѣме, получаватъ тази прибавка, като отъ нея се спаднатъ $\frac{2}{3}$ отъ сумата на полученитѣ дневни пари въ увеличенъ размѣръ. Уволненитѣ и назначенитѣ слѣдъ 1 ноемврий 1918 г. получаватъ частъ отъ тая половина заплата, съответно на врѣмето, изслужено отъ 1 ноемврий до 31 мартъ т. г.

За бѣлѣжка. Уволненитѣ по искане на сѣдебнитѣ власти не се ползватъ съ тоя право.

Чл. 5. Разрѣшаватъ се на министритѣ сврѣхсмѣтни кредити: 1) на сума 151.388.000 л. за изплащане добавѣчното възнаграждение на държавнитѣ служители прѣзъ първото шестмѣсечие на финансовата 1919/1920 г. и за други разходи, за които не е имало разрѣшени кредити по бюджетитѣ за 1918 г., подробно означени въ приложената къмъ тоя законъ таблица, и 2) на сума 43.910.000 л. по държавния бюджетъ и 1.082.000 л. по бюджетитѣ на фондоветѣ, управлявани отъ министерствата, за изплащане половинъ годишнитѣ заплати на държавнитѣ служители, съгласно съ прѣдходния членъ.

Чл. 6. За покриване разходите по чл. чл. 1, 2, 3 и 5 отъ тоя законъ, разрѣшава се на министритѣ да събиратъ приходитѣ за първото шестмѣсечие на финансовата 1919/1920 г. съгласно съ специалнитѣ закони, съ бюджета за 1918 г. и съ измѣненията, които се правятъ съ настоящия законъ.

Приходи, които по специалнитѣ закони слѣдва да се събиратъ прѣдварително за повече отъ шестъ мѣсеца, се събиратъ съгласно съ прѣдписанията на законитѣ.

Чл. 7. Досегашнитѣ размѣри на добавѣчното възнаграждение на пенсионеритѣ, изброени въ чл. 1 на закона за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ отъ 1.260.000.000 л. за военни нужди, се увеличаватъ отъ 1 априль 1919 г. съ 20% върху сумата на получаванитѣ до сега пенсия и добавѣчно възнаграждение.

За бѣлѣжка. Пенсионери, които освѣнъ пенсията си иматъ и другъ доходъ повече отъ 400 л. мѣсечно, не получаватъ добавѣчно възнаграждение.

Отъ 1 априль 1919 година всички пенсионери на фонда за пенситѣ на служащитѣ при изборнитѣ учреждения получаватъ мѣсечно добавѣчно възнаграждение, както пенсионеритѣ по гражданското и военното вѣдомства, съгласно съ закона за извънредния сврѣхсмѣтенъ кредитъ отъ 1.260.000 лева отъ 6 априль 1918 година, закона за врѣменното добавѣчно възнаграждение на държавнитѣ служители отъ 20 декемврий сѣщата година и настоящия законъ.

Това добавѣчно възнаграждение да се изплати отъ допълнителния кредитъ, прѣдвиденъ въ приложената къмъ настоящия законъ таблица за добавѣчното възнаграждение отъ фонда за пенситѣ на служащитѣ при изборнитѣ учреждения.

Личнитѣ инвалидни пенсии отъ трета категория на кандидатъ-офицеритѣ, подпоручицитѣ и поручицитѣ, както и тия отъ втора и трета категория на по-горнитѣ чиновове, се увеличаватъ отъ 1 януарий 1918 г. съ 50%.

Досегашнитѣ размѣри на военно-инвалиднитѣ пенсии, опредѣлени съ закона отъ 1 май 1918 г. и горната алинея, се увеличаватъ отъ 1 януарий 1919 г. съ 20%.

За бѣлѣжка. Полученитѣ стотинки при изчисляване мѣсечнитѣ процентни увеличения на добавѣчното възнаграждение и на военно-инвалиднитѣ пенсии се заличаватъ.

Къмъ чл. 6 на закона за измѣнение и допълнение на закона за пенситѣ отъ 1 май 1918 г. се прибавя слѣдната алинея: Този членъ се прилага отъ 1 май 1918 г. и за всички ония заварени отъ този законъ пенсионери, които сж добили право на пенсия отъ максималния размѣръ.

Членъ 9 отъ сѣщия законъ се измѣнява така:

Врѣмето, изслужено прѣзъ войнитѣ отъ 5 октомврий 1912 г. до 1 августъ 1913 г. и отъ 1 октомврий 1915 г. до деня на общата демобилизация по гражданското и военното вѣдомства, като и при изборнитѣ учрѣждения, се брои двойно, ако за това дарено врѣме се внесатъ слѣдующитѣ се процентни удръжки. Дареното врѣме се прибавя къмъ множителя при изчисление размѣра на пенсията съгласно съ чл. 14 отъ закона, споредъ измѣнението и допълнението му съ § 3 на закона отъ 1912 г., безъ да попълва годинитѣ за добиване право на пенсия (чл. чл. 6 и 7).

За бѣлѣжка. Ако участникътъ въ фонда е починалъ на службата съ по-малко отъ 15 дѣйствително изслужени години, дареното врѣме се счита за попълване годинитѣ за право на пенсия.

Въ забѣлѣжката къмъ чл. 14 на сѣщия законъ думитѣ „до 1.200 лева годишно“, се замѣняватъ съ думитѣ „до 2.400 лева годишно“.

Къмъ чл. 19 на сѣщия законъ се прибавя слѣдната алинея: Ревизиратъ се съгласно съ горнитѣ алинеи и пенситѣ на лицата, които сж пенсионирани слѣдъ закона отъ 6 февруарий 1912 г., както и пенситѣ, опредѣлени по буква в на чл. 14 отъ закона за пенситѣ.

Втората алинея на чл. 12 отъ закона за пенситѣ отъ 1910 г. и алинеитѣ втора, трета и четвърта на § 5 отъ закона за измѣнение и допълнение на сѣщия законъ отъ 1915 г. се отмѣняватъ.

Членъ 55 отъ закона за измѣнение и допълнение на закона за пенситѣ отъ 6 февруарий 1912 г. се измѣнява така: Пенситѣ за изслужено врѣме по военното вѣдомство, опредѣлени прѣди влизането въ сила на тоя законъ, се ревизиратъ, видоизмѣнятъ и размѣритѣ имъ се опредѣлятъ споредъ този законъ, начина отъ 1 януарий 1919 г. Втората алинея отъ сѣщия членъ се отмѣнява.

При ревизията на пенситѣ, ония отъ тѣхъ, които подлежатъ на намаление, запазватъ размѣритѣ си, опредѣлени по-рано.

Увеличенията на пенситѣ, прѣдвидени въ тоя законъ, ставатъ по административенъ редъ отъ пенсионното отдѣление.

На желающитѣ да се ревизиратъ пенситѣ имъ по настоящия законъ, както и на ревизиранитѣ вече съгласно чл. 19 отъ закона за измѣненията и допълненията отъ 1 май 1918 г. да се досѣбератъ допълнително удръжки до 8% включително отъ заплатитѣ за послѣднитѣ десетъ изслужени години за гражданскитѣ и петъ за военнитѣ пенсионери.

Тия удържки да се съберат въ продължение на петъ години.

Чл. 8. Определенитъ въ чл. 13 на закона за данъка върху занятията размери на данъка се измѣняватъ, както слѣдва:

2%	за доходъ до	2.400 л. включително ;
3%	" " "	5.400 „ "
4%	" " "	7.500 „ "
5%	" " "	12.000 „ "
6%	" " "	20.000 „ "
7%	" " "	50.000 „ "
8%	" " "	100.000 „ "
9%	" " "	250.000 „ "
10%	" " "	отъ 250.000 „ нагорѣ.

Определенитъ въ чл. 3 на закона за данъка върху сградитъ размери се измѣняватъ така:

По 4	на хилядата, за стойност до	3.000 л. включително
" 4 ¹ / ₂ "	" " "	" 5.000 „ "
" 5 "	" " "	" 10.000 „ "
" 5 ¹ / ₂ "	" " "	" 20.000 „ "
" 6 "	" " "	" 30.000 „ "
" 6 ¹ / ₂ "	" " "	" 40.000 „ "
" 7 "	" " "	" 60.000 „ "
" 7 ¹ / ₂ "	" " "	" 80.000 „ "
" 8 "	" " "	отъ 80.000 „ нагорѣ.

Оцѣнката на сградитъ съ мѣстата имъ за облагането имъ съ данъкъ за 1919/1920 финансова година не може да надмине досегашната повече отъ три пѣти.

Бегликътъ за финансовата 1919/1920 г. да се събере по 2 л. на овца и 3 л. на коза, а на укривателитъ се налага и глоба въ двоенъ размеръ, като на откривателитъ се дава отъ нея, слѣдъ събирането ѝ, по 60 ст. за овца и 1 л. за коза.

Поземелниятъ данъкъ за финансовата 1919/1920 г. да се събере въ двоенъ размеръ отъ тоя, установенъ за 1918 г., за 12 мѣсеци, съ всички врѣхнини, безъ земитъ, придобити прѣзъ 1913 и 1915 г.

Чл. 16 отъ закона за събиране на прѣжитъ данъци се измѣнява така: Доброволното изплащане на прѣжитъ данъци става прѣзъ финансовата година на три срока: една третина до 25 юлий, втората до 25 октомврий, а послѣдната до 25 февруарий.

Поземелниятъ данъкъ се изплаща доброволно: двѣтъ му трети до 25 октомврий, а послѣдната до 25 февруарий.

Бегликътъ се изплаща доброволно въ градоветъ до 15 юний, а въ селата въ два дни отъ първото дождане на бирника слѣдъ 15 априлъ.

Общинската пѣтна тегаба отъ държавнитъ, окръжнитъ и общински служители се задържа изведнажъ отъ заплатитъ имъ за мѣсецъ юний.

Въ чл. 17 отъ сѣщия законъ думитъ „1 юлий“ се замѣняватъ съ „1 августъ“, въ чл. 19 процентътъ 3% се замѣнява съ 5%, процентътъ 5% съ 10%, и цифрата „100“ съ „300“ и думитъ „1 юлий“ съ „1 августъ“, а въ чл. 20 думитъ „1 февруарий“ съ „1 май“ и думитъ „20 стотинки“ съ „1 л.“

Членъ 68 отъ сѣщия законъ се измѣнява така: Отъ събранитъ закѣснѣли данъци се дава възнаграждение 1% на бирницитъ, по 1% на чиновницитъ по прѣжитъ данъци и по 2% на бирницитъ по изпълнителнитъ актове върху събранитъ неданѣчни суми, разпрѣдѣляни споредъ наредбата отъ Министерството на финанситъ, което право се погасява съ 3-мѣсечна давностъ.

Прѣвиденитъ глоби въ чл. 38 и 42 отъ закона за данъка отъ печалбитъ прѣзъ войната се налагатъ съ постановления отъ първоначалнитъ комисии, обтжжватъ се прѣдъ контролната комисия въ 2-седмиченъ срокъ и по касационенъ редъ прѣдъ Върховния административенъ съдъ въ едномесеченъ срокъ.

Таблицата къмъ чл. 2 отъ закона за данъка отъ имоти, придобивани по безвъзмезденъ начинъ, се замѣнява съ таблицата, приложена къмъ настоящия законъ.

Членъ 3 отъ сѣщия законъ се измѣнява така: Данъкътъ върху даренията се събира по таблицата въ чл. 2; а чл. 4 така: Отъ сумитъ и имотитъ, получени отъ лотарии, се събира данъкъ върху цѣлата сума: по 5%, когато сж отъ 101 до 200 л.; по 8%, когато сж отъ 201 до 500 л.; по 10%, когато сж отъ 501 до 1.000 л.; по 12%, когато сж отъ 1.001 до 2.000 л. и по 15%, когато сж по-големъ отъ 2.001 л.

Чл. 9. Членъ 2 отъ закона за акцизитъ и патентовия сборъ върху питиетата се допълва така:

а) Спиртътъ, който се употрѣблява за приготвление на оцетъ и за други индустриални цѣли, съ изключение на този за горене, се облага съ акцизъ 45 л. 100-тъ литри при 100 градуса.

б) Отомобилитъ въ циркулация за добивъ на търговска цѣль се облагатъ, независимо отъ данъка върху занятието, съ 10 л. годишенъ данъкъ върху всѣка конска сила, а частнитъ отомобили — съ по 20 л. годишенъ данъкъ за всѣка конска сила;

в) Бициклетитъ въ циркулация плащатъ годишенъ данъкъ 10 л., а тия съ моторъ — 15 л.;

г) Облагатъ се съ данъкъ 30% върху стойността имъ всички билети за входъ въ кинематографи, вариететни, театрални прѣдставления и концертни забави, съ изключение на даванитъ отъ Народния театъръ и отъ учащи се отъ всички видове училища.

50% отъ събрания данъкъ се внася на общинитъ, споредъ постѣпилата отъ всѣка община поотдѣлно сума.

Забѣлѣжка. Всички стопани, управители и касиери сж отговорни лично прѣдъ финансовата властъ за събирането на данъка.

Новиятъ пунктъ 18 на чл. 88 отъ закона за градскитъ общини, заедно съ забѣлѣжката къмъ него, се отмѣнява.

Членъ 89 отъ закона за акцизитъ и патентовия сборъ върху питиетата се измѣнява така: Стойността на патента за правоварене на спиртъ отъ материали, изброени въ чл. 17 на тоя законъ, за фабрики, които произвеждатъ годишно повече отъ единъ милионъ литри спиртъ, е 3.000 л. и за фабрики, които произвеждатъ по-малко отъ единъ милионъ литри годишно — 2.000 л.

Алинея първа на чл. 90 отъ сѣщия законъ се измѣнява така: Стойността на патента за правоварене на пиво е: за пивоварнитъ фабрики, които произвеждатъ годишно повече отъ 5.000 хектолитри пиво — 2.000 л. годишно; за пивоварни фабрики, които произвеждатъ годишно отъ 2.000 до 5.000 хектолитри пиво — 1.500 л. годишно и за всички други останали 1.000 л. годишно.

Пунктове: 1, 2, 3, 4 и 5 на чл. 91 отъ сѣщия законъ се измѣняватъ, както слѣдва:

1) за дестилационни апарати, дѣйствующи въ едно заведение, съ обща вмѣстимостъ до 100 литри — 100 л. на полугодие;

2) за сѣщитъ съ обща вмѣстимостъ до 200 литри — 150 л. за полугодие;

3) за сѣщитъ съ обща вмѣстимостъ до 300 литри — 200 л. за полугодие;

4) за сѣщитъ съ обща вмѣстимостъ отъ 300 литри нагорѣ — 250 л. за полугодие;

5) за произвеждане спиртни питиета по студентъ начинъ, 500 л. за полугодие, независимо отъ патента за правотъргуване.

Алинея първа на чл. 95 отъ сѣщия законъ се измѣнява така: Правото за търгуване съ спиртни питиета се добива, като се вземе надлежниятъ патентъ споредъ приложената къмъ тоя законъ таблица за патентовата стойностъ.

Забѣлѣжка. Лицата, снабдени съ патенти за правотъргуване съ спиртни питиета прѣзъ 1919 г. споредъ старата таблица, доплащатъ разликата въ стойността на патентитъ споредъ новата таблица.

Слѣдъ членъ 135 се прибавя новъ чл. 135а. Ония, които не обявятъ никакъ или обявятъ неправилно конскитъ сили на отомобилитъ си, както и ония, които издаватъ билети за кинематографитъ, неснабдени съ установенитъ държавни знаци, се наказватъ съ глоба отъ 200—1.000 л., а при повторение, глобата се удвоява.

За укриване бициклетитъ отъ плащане данъцитъ, прѣвидени въ пунктове в, д и е на чл. 1 отъ настоящия законъ, виновницитъ се наказватъ съ глоба въ троенъ размеръ на данъка.

Чл. 17 от прѣходнитѣ разпореждания на закона за облагане съ акцизъ вината се видоизмѣнява въ смисълъ, че подлежатъ на облагане съ акцизъ и вината отъ реколтата 1919 година.

Стойността на патентитѣ по чл. чл. 18 и 20 отъ закона за тютюна се увеличава въ четворенъ размѣръ.

Членъ 36 отъ сѣщия законъ се измѣнява така: Търговията на дребно се позволява само съ изработенъ и обандерованъ тютюнъ и то отъ заведѣния, снабдени съ патенти споредъ таблицата за патентовата стойностъ, приложена къмъ настоящия законъ.

Кръчмитѣ по селата и тия, които се намиратъ по пѣтищата вънъ отъ чертитѣ на градоветѣ и селата, бюфетитѣ при гаритѣ, пристанищата, градскитѣ градини, театритѣ, бираритѣ, гостилницитѣ и кафенетата въ градоветѣ, задължително се снабдяватъ съ патентъ за продажба на дребно разни тютюневи издѣлия. Стойността на тия патенти е 10 л. годишно.

Забѣлѣжка. Съ патентъ отъ сѣщата стойностъ се снабдяватъ задължително всички продавници и кафенета въ села, гдѣто нѣма кръчми.

Всѣки тютюноотърговецъ е длъженъ да държи и продава отъ продавницата си поне двѣ качества тютюнъ и едно качество папириси. Нарушителитѣ на това задължение се наказватъ съ глоба отъ 100 до 500 л., а ако сѣ пътиепродавци, отнема имъ се правото да извършватъ патентна търговия въ продължение на една година.

Алинея първа на чл. 6 отъ закона за облагане материялитѣ, отъ които се вари ракия, се измѣнява така: На всѣки производителъ се отстъпва отъ данъка на измѣренитѣ материяли по 20 л. годишно.

Алинея втора на чл. 9 отъ сѣщия законъ се измѣнява така:

Този патентъ е:

- 1) За казани съ обща вмѣстимостъ до 150 литри 10 л.
- 2) За казани съ обща вмѣстимостъ до 300 литри 20 л.
- 3) За казани съ обща вмѣстимостъ 500 литри 50 л.
- 4) За казани съ обща вмѣстимостъ отъ 500 нагорѣ 100 л.
- 5) За казани съ непрѣкъснато дѣйствие 150 л.

Чл. 10. Членъ 3 отъ закона за митницитѣ се измѣнява така:

За безмитнитѣ вносни стоки, както и за врѣменно вноснитѣ, врѣменно износнитѣ, новоизноснитѣ и износнитѣ стоки, подлежащи или не на мито, се събира една такса, равна на единъ на сто върху стойността имъ.

Думитѣ въ чл. 109 отъ сѣщия законъ „по 10 стот.“ се замѣнятъ съ думитѣ „по 50 стотинки“, а думитѣ „взети въ купъ по една товарителница или фрахтъ“, се заличаватъ.

Думитѣ въ чл. 110 отъ сѣщия законъ „на общо основание“ се замѣнятъ съ думитѣ „по единъ левъ на день за всѣки 100 или частъ отъ 100 кгр. невдигната стока“.

Къмъ чл. 338 отъ сѣщия законъ се прибавя слѣдната буква:

в) Ако стокитѣ сѣ безмитни — съ глоба въ размѣръ 20% върху стойността имъ.

Слѣдъ първата алинея на чл. 346 отъ сѣщия законъ се прибавя нова такава, както слѣдва:

Ако стокитѣ сѣ забранени за износъ, виновнитѣ се наказватъ съ конфискуване на стоката и глоба въ размѣръ на двойната ѣ стойностъ. Ако стоката не се намира налице, виновнитѣ заплащатъ освѣнъ това стойността ѣ и обикновенитѣ износни мита и други бери.

Такситѣ за материялитѣ, прѣдвидени въ чл. 421 отъ сѣщия законъ, се увеличаватъ, както слѣдва:

- а) за манифести и извлѣчения отъ тѣхъ 1 л.
- б) за всѣкакъвъ видъ декларации 1 л.
- в) за пѣтнишки квитанции 50 ст.
- г) за транзитни, транспортни и новоизносни листове 50 стотинки.

д) за позволителни за товарене на стоки и открити листове за двувластни имоти 50 ст.

е) актове за обмитване пощенски колетѣ 50 ст.

ж) всѣкакви други бланки 30 ст.

з) за полагане на единъ печатъ, замѣнящъ пломбитѣ, 50 стотинки.

и) за една голѣма пломба 150 л.

к) за една малка пломба 50 ст.

За стокитѣ, които се внасятъ въ България, се плаща мито въ двоенъ размѣръ, отколкото е прѣдвидено въ тарифа А за вноснитѣ стоки, приложена къмъ закона за общата митнишка тарифа.

Общинскитѣ налози, съ които сѣщитѣ стоки се облагатъ специфично или процентово върху митото по закона за общинскитѣ налози, се плаща въ двоенъ размѣръ, съ изключение на споменатитѣ стоки въ п. п. 1, 3, 6 и 7 на чл. 1 отъ сѣщия законъ, размѣрътъ на общинския налогъ на които се опрѣдѣля въ закона за измѣнение и допълнение на закона за градскитѣ и селскитѣ общини.

За стокитѣ, които се изнасятъ изъ България, се плаща мито споредъ тарифа Б, приложена къмъ настоящия законъ. Непрѣдвиденитѣ въ тарифата стоки се освобождаватъ отъ износно мито.

Чл. 5 отъ закона за общата митнишка тарифа се измѣнява така:

Амбалажитѣ на стокитѣ, които амбалажи иматъ търговска стойностъ, т. е. които могатъ да послужатъ като прѣдмети за търговия слѣдъ изваждане на съдържанието имъ, се облагатъ съ мито по съответствующата на вида имъ статия на тарифата.

Министерството на финанситѣ ще изработи таблица, въ която ще бждатъ изброени амбалажитѣ, които иматъ търговска стойностъ и подлежатъ на облагане.

Членъ 5 отъ закона за бюджета на държавата за 1918 г. се измѣнява така:

Всички прѣдмети, които се изнасятъ врѣменно за странство, или се внасятъ врѣменно въ страната, се освобождаватъ отъ мито, ако се възвѣрнатъ обратно въ срокъ най-много отъ една година.

Членъ 3 отъ закона за бюджета на държавата за 1914 г. се измѣнява както слѣдва:

Опрѣдѣленитѣ въ специални закони и правилници по всички вѣдомства такси, събирани отъ частни лица за извършване на каквато и да е работа, се внасятъ на приходъ въ държавното съкровище. На длъжностнитѣ и частни лица, които извършватъ работата, за която се събиратъ тия такси, се плаща възнаграждение отъ държавата, по размѣри, опрѣдѣлени въ специалнитѣ закони, въ бюджета, или отъ Министерския съвѣтъ, съгласно съ чл. 19 отъ закона за чиновницитѣ.

Предписанието на този членъ не се отнася до такситѣ, събирани за изпити на ученици отъ всички училища и занаятчийски изпити, както и за одобряване и рецензиране на учебници и учебни помагала; тия такси се разпрѣдѣлятъ между членоветѣ на изпитнитѣ комисии и рецензентитѣ, които не получаватъ друго възнаграждение отъ държавата.

Чл. 4 отъ сѣщия законъ се измѣнява както слѣдва:

Половината отъ учебнитѣ такси, плащани отъ ученицитѣ при Техническото училище и студентитѣ при Художествено-индустриалното училище и Университета, установени въ чл. чл. 239, 279 и 337 на закона за народното просвѣщение, се внасятъ на приходъ въ държавното съкровище, а половината отъ тия такси, както и всички други такси, плащани отъ сѣщитѣ ученици и студенти, се внасятъ на приходъ въ съответнитѣ фондове. Това постановление отмѣнява ония постановления отъ закона за народното просвѣщение, които му противорѣчатъ.

Членъ 8 отъ същия законъ се измѣнява така:

За теглене, мѣрене и броене на стокитѣ при внасянето, изнасянето, новоизнасянето и врѣменното имъ внасяне или изнасяне, безъ да се гледа по чие искане и по кой начинъ се извършва това дѣйствиe, митницитѣ събиратъ особна такса, въ размѣритѣ на статистическото право.

Чл. 11. Размѣритѣ на стипендиитѣ за срѣдно и висше образование въ странство, било по държавния бюджетъ, било по бюджетитѣ на фондовете, се опрѣдѣлятъ отъ Министерския съветъ най-много до 4.200 лева годишно.

Чл. 12. Прѣдписанията на членове 9 до 15 включително отъ закона за бюджета на държавата за 1914 г. и на чл. 11 отъ закона за бюджета на държавата за 1915 г. се отмѣняватъ.

Прѣдписанията на послѣдната алинея на чл. 3 и на членове 7, 8, 9, 10 и 11 отъ настоящия законъ да се прилагатъ докато не бѣдатъ отмѣнени съ законъ.

„ТАБЛИЦА

за допълнителни кредити за първото полугодие отъ финансово 1919/1920 г. (1 априлъ — 1 октомврий) по държавния бюджетъ

№ по редъ	Учреждения	За заплати, безотчетни, пжтни и дневни пари и пенсии	За службѣтъ по заемитѣ и за вѣществ. разходи	Всичко
1	Върховно правителство	—	—	—
	а) Царски дворъ . . .	—	—	—
	б) Народно събрание . .	—	116.000	116.000
	в) М-ски съвѣтъ . . .	—	—	—
	г) Върхов. административенъ сжлъ . . .	3000	9.000	12.000
2	Върховна смѣтна палата	—	6.000	6.000
3	Държав. дългове . . .	425.000.000	45.266.000	70.266 000
4	М-ство на външнитѣ работи	—	1.540.000	1.540.000
5	М-ство на вътрѣшнитѣ работи :			
	а) Администр. отдѣлъ . .	1.300.000	900.000	2.200.000
	б) Санитаренъ	500.000	3.000.000	3.500.000
6	М-ство на народното просвѣщ. (включително и Народ. театъръ) . . .	2.300.000	2.900.000	5.200.000
7	М-ство на финанситѣ . .	800.000	9.800.000	10.600.000
8	М-ство на правосъдието .	2)800.000	1.200.000	2.000.000
9	М-ство на войната . . .	3.500.000	90.000.000	93.500.000
10	М-ство на търговията . .	5.030.000	3)20000000	25.000.000
11	М-ство на земледѣлието .	1.800.000	3.200.000	5.000.000
12	М-ство на общественитѣ сгради и пр.	100.000	4)9.000000	9.100.000
13	Главна дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата	5)8.700.000	40.300.000	49.000.000
14	Главна дирекция на пошитѣ и телеграфитѣ .	650.000	2.850.000	3.500.000
15	Главна дирекция за построяване желѣзници и пристанища	—	80.000	80.000
	Всичко	50.453.000	230.167.000	280.620.000

1) За военноинвалидни и др. пенсия.

2) Прѣдоставя се на министра на правосъдието да прѣмѣсти едно отдѣление на Плевенския окръженъ сжлъ въ Луковитъ.

3) На ученицитѣ-работници по § § 23 и 34 се плащатъ надници до 3 л. Оумитѣ по § 47 се разпредѣлятъ така: на Бургаската стокова борса 28.800 л., на Варненската — 18.500 и на фонда на търговско-индустриалнитѣ камари — 30.000 л.

4) Отъkonto 4.200.000 л. за построяване на жилища, канцеларии, за механически инсталации и др. за държавнитѣ каменоважлени мини „Черникъ“, „Бобовъ-долъ“ и „Марина“.

5) Работницитѣ по българскитѣ държавни желѣзници получаватъ абсоечни заплати по надници, урегулирани съгласно съ постановление на Министерския съвѣтъ.

„Т а б л и ц а

за допълнителни кредити за първото полугодие отъ финансовата 1919/1920 г. (1 априлъ — 1 октомврий) по бюджетитѣ на фондовете, управлявани отъ министерствата.

№ по редъ	Учреждения	За заплати	За добавъчно възнаграждение 20%	За пенсии	За вѣществени разходи	Всичко
1	Пенсионенъ фондъ по гражданското вѣдство	14.500	60.000	100.000	—	174.500
2	Пенсионенъ фондъ по военното вѣдство	31.500	130.000	—	—	161.500
3	Фондъ „Общински налози“	—	35.000	—	13.000	48.000
4	Фондъ за пенситѣ на службѣтъ при изборнитѣ учреждения	—	108.000	49.000	2.500	159.500
5	Фондъ „Д-ръ Василия“ при Министерството на търговията и пр.	800	7.300	—	—	8.100
6	Фондъ „за спизоититѣ“ при Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти	—	—	—	144.000	144.000
7	Фондъ „за културнитѣ мѣроприятия по волигъ и горитѣ“ при сжщото министерство : а) разходи по волигъ б) разходи по горитѣ	—	100.000	—	265.000	365.000
	Фондъ „Работнически застраховки“ при М-ството на търговията и пр.	55.700	120.000	—	980.000	1.100.000
8	Фондъ „Общински пжтница“ при Министерството на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството	130.000	60.600	75.000	1.079.900	1.270.300
9	Всичко	232.500	1.590.000	224.000	1.900.000	3.620.000
	Всичко	232.500	2.210.900	224.000	4.383.500	7.050.900

ТАБЛИЦА

за добавъчно възнаграждение на държавните служители и др. разходи за първото полугодие отъ финансовата 1919/1920 г. (1 април—1 октомври).

№ по редъ	У Ч Р Ъ Ж Д Е Н И Я	Л е в а
I. За добавъчно възнаграждение		
1	Върховно правителство:	
	а) Царски дворъ	584.000
	б) Народно събрание	146.000
	в) Министерски съветъ	25.000
	г) Върховенъ административенъ съдъ	60.000
2	Върховна смѣтна палата	396.000
3	Държавни дългове	96.000
4	Министерство на външните работи и на изповѣданията	4.850.000
5	Министерство на вътрешните работи:	
	а) Административенъ отдѣлъ	10.000.000
	б) Санитаренъ отдѣлъ	2.500.000
6	Министерство на народното просвѣщение (включително и Народния театър)	22.000.000
7	Министерство на финансите	7.500.000
8	Министерство на правосъдието	6.000.000
9	Министерство на войната	33.000.000
10	Министерство на търговията, промишлеността и труда	9.500.000
11	Министерство на земледѣлието и държавните имоти	7.000.000
12	Министерство на обществените сгради и пр.	3.950.000
13	Главна дирекция на желѣзниците и пристанищата	27.400.000
14	Главна дирекция на пошитъ и телеграфитъ	7.600.000
15	Главна дирекция за построяване желѣзници и пристанища	856.000
	Всичко за добавъчно възнаграждение	143.463.000
II. За други вещевени разходи		
1	Държавни дългове:	
	а) за допълване фонда на пенсиятъ по военното вѣдомство	1.000.000
	б) за поддържане делегатството по заемитъ отъ 1902, 1904 и 1907 г.	105.000
	Всичко по държавните дългове	1.105.000
2	Министерство на вътрешните работи: порционни пари на полицейските стражари, съгласно съ чл. 3 отъ закона за вѣременното добавъчно възнаграждение на държавните служители	1.400.000
3	Министерство на финансите: помощ на Българската централна кооперативна банка	500.000
4	Министерство на правосъдието: за издаване ежемѣсечно списание „Юридическа мисль“	30.000
5	Министерство на търговията, промишлеността и труда:	
	а) наемъ на помещения за окръжните инспекции по труда	30.000
	б) за издаване билетитъ на работниците при държавните каменно-ваглени мини, за пътуването имъ по желѣзниците, било по служба или въ отпускъ и за възнаграждение на служебните комисии и минния съветъ	60.000
	в) За наемане и купуване машини съ принадлежноститъ имъ за механическо класиране и броене, перфоратори и други машини заедно съ разноските по доставката имъ, за Главната дирекция на статистиката	100.000
	Всичко по Министерството на търговията и пр.	190.000

№ по редъ	У Ч Р Ъ Ж Д Е Н И Я	Л е в а
6	Министерство на земледѣлието и държавните имоти:	
	а) за разширение солницитъ при блатото „Тузлата“, Гюмюрджинска околия, и за прѣвърщане блатата при с. Фенеръ и „Ески Тузла“ въ солници	1.500.000
	б) възнаграждение на разни комисии при министерството, съгласно чл. 19 отъ закона за чиновниците	40.000
	в) порционни пари на горските стражари, съгласно съ чл. 3 отъ закона за вѣременното добавъчно възнаграждение	210.000
	Всичко по Министерството на земледѣлието и пр.	1.750.000
7	Министерство на обществените сгради и пр.: помощ на фонда „Общински птица“	1.500.000
8	Главна дирекция на желѣзниците: за вѣрщане неправилно внесени въ стѣкровището суми по сключени бюджетни упражнения	300.000
9	Главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и пр.: на междуселските куриери — фуражни пари за конетъ имъ, ако издържатъ такива, по 50 лева мѣсечно	150.000
10	Главна дирекция за построяване желѣзници и пристанища: за построяване на държавна индустриална горска ж. п. линия съ разклоненията и отъ ст. Чалъж-Махле до държавните гори Генишъ Ада и Лонгоза (Варненско)	1.000.000
	Всичко за други вещевени разходи	7.925.000
	А всичко	151.388.000

ТАБЛИЦА

за кредититъ за половината отъ редовната годишна заплата на държавните служители.

№ по редъ	У Ч Р Ъ Ж Д Е Н И Я	Л е в а
I. По държавния бюджетъ		
1	Върховно правителство:	
	а) Царски дворъ	280.000
	б) Народно събрание	65.000
	в) Министерски съветъ	20.000
	г) Върховенъ административенъ съдъ	60.000
2	Върховна смѣтна палата	255.000
3	Държавни дългове	65.000
4	Министерството на външните работи и на изповѣданията	1.700.000
5	Министерство на вътрешните работи и народното здраве:	
	а) Административенъ отдѣлъ	3.445.000
	б) Санитаренъ отдѣлъ	1.600.000
6	Министерство на народ. просвѣщение	16.400.000
7	Министерство на финансите	3.900.000
8	Министерство на правосъдието	3.000.000
9	Министерство на войната	6.500.000
10	Министерство на търговията, промишлеността и труда	1.420.000
11	Министерство на земледѣлието и държавните имоти	2.830.000
12	Министерство на обществените сгради и пр.	1.520.000
13	Министерство на желѣзниците, пошитъ и телеграфитъ	850.000
	Всичко по държавния бюджетъ	48.910.000

№ по редъ	У Ч Р Ъ Ж Д Е Н И Я	Л е в а
II. По бюджета на фондовете.		
1	Пенсионен фондъ по гражд. ведомство	50.000
2	Пенсионен фондъ по воен. ведомство	105.000
3	Фондъ за пенсията на служащите при изборните учредения	65.000
4	Фондъ „Общински налози“	60.000
5	Фондъ „Д-ръ Василияди“ при Министерството на търговията и пр.	20.000
6	Фондъ „Работнишки застраховки“ при същото министерство	55.000
7	Фондъ „Елизоотин“	7.000
8	Фондъ „Културни мероприятия по водител и горител“	150.000
9	Фондъ „Общински пазнища“ при Министерството на общ. сгради и пр.	570.000
	Всичко по бюджета на фондовете	1.082.000
	А всичко	44.992.000

„Т а б л и ц а

за данъка отъ имоти, придобивани по безвъзмезден начинъ

№ по редъ	ОЗНАЧЕНИЕ СТЕПЕНИТЪ НА РОДСТВОТО	Раздѣлене наследственитъ дялове на части и проценти (%) за облагането имъ съ данъкъ въ левове									
		отъ 1 до 2.000 вкл.	отъ 2.001 до 10.000 вкл.	отъ 10.001 до 25.000 вкл.	отъ 25.001 до 50.000 вкл.	отъ 50.001 до 100.000 вкл.	отъ 100.001 до 200.000 вкл.	отъ 200.001 до 400.000 вкл.	отъ 400.001 до 800.000 вкл.	отъ 800.001 до 1.200.000 вкл.	отъ 1.200.001 и по-горе
1	Правна линия	1—	1:50	2—	2:50	3—	4—	5—	6—	7—	10—
2	Между сърузи	1:50	2:50	3:50	4:50	5:50	6:50	7:50	8:50	9:50	11—
3	Между братя и сестри	3—	5—	7—	9—	12—	14—	16—	18—	20—	22—
4	Между чичовци, лели и плѣменици	5—	7—	9—	11—	13—	15—	17—	19—	21—	23—
5	Между роднини отъ четвърта степенъ въ сѣребърна линия	7:50	10—	12:50	15—	17:50	20—	22:50	25—	27:50	30—
6	Между наследници отъ пета и шеста степенъ	10—	12:50	15—	17:50	20—	22:50	25—	27:50	30—	32:50
7	Между наследници отъ подалени отъ шеста степенъ и между нероднини	15—	17:50	20—	22:50	25—	27:50	30—	32:50	35—	37:50

„Т а б л и ц а

за стойността на патентитъ за правотъргуване съ обикновени спиртни питиета на едро, дребно и на разностъ въ България.

А. Търговия на едро.

За търговия на едро съ спиртъ, пиво, вино, ракия и други обикновени спиртни питиета:

1) София, Пловдивъ, Русе и Варна 1000 л.

2) Въ другитъ окръжни градове 600 л.
3) Въ околийскитъ градове и въ селата съ повече отъ 2000 жители 300 „
4) Въ останалитъ села 200 „

Б. Търговия на разностъ.

За продажба на обикновени спиртни питиета изъ цѣлото царство безъ разлика на мѣста 600 „

В. Търговия на дребно.

въ кръчми, кафенета, дюкяни, хотели, гостилници, ханища, казармени лавки и др.:
1) Въ София, Пловдивъ, Русе и Варна 400 „
2) Въ другитъ окръжни градове 300 „
3) Въ околийскитъ градове и въ селата съ повече отъ 2000 жители 200 „
4) Въ останалитъ села 150 „
5) За продажба на обикновени спиртни питиета а) За продажба на обикновени спиртни питиета отъ бюфетитъ при клубоветъ (военни, граждански и др.) при желѣзнопътнитъ гари и при лагеритъ: безъ разлика на мѣста 200 „
в) За продажба на съжитъ питиета отъ бюфетитъ при държавнитъ или общински публични градини:
1) Въ София, Пловдивъ, Русе и Варна 300 „
2) Въ другитъ окръжни градове 150 „
3) Въ околийскитъ градове и въ селата 75 „
г) За продажба на обикновени и фини спиртни питиета на сборски (панаирски) мѣста, на театри, увеселения, вечеринки, екскурзии и други такива, плаща се за всѣки день, безъ да се събира отдѣлно и данъкъ върху прихода:
1) За София, Пловдивъ, Русе и Варна 30 „
2) За другитъ окръжни градове 20 „
3) Въ околийскитъ градове и въ селата съ повече отъ 2000 жители 15 „
4) Въ останалитъ села 10 „
д) За продажба на обикновени спиртни питиета въ шантанитъ, кабаретата, вариететата:
1) Въ София 5000 „
2) Пловдивъ, Русе и Варна 2000 „
3) Въ другитъ окръжни градове 1000 „
4) Въ околийскитъ градове и въ селата 500 „

„Таблица

за патентовата стойностъ за правотъргуване съ суровъ и изработенъ тютюнъ на едро, дребно и износъ въ Царството.

	Въ София, Пловдивъ, Ксанти, Гюмюрджина, Хасково, Дупница	София, Пловдивъ, Варна и Русе	Въ другитъ окръжни градове	Въ околийскитъ градове въобще	Въ селата съ повече отъ 2000 души жители	Въ останалитъ села	Безъ разлика на мѣста
За едра търговия отъ постоянни мѣста.							
За търговия съ суровъ тютюнъ	3000	—	2000	1500	1000	500	—
За търговия изцѣло съ суровъ тютюнъ	—	500	300	150	150	100	—
За сжщата търговия по сборовитъ и панаиритъ на день	—	15	15	10	10	5	—
За търговия на едро на разностъ изработенъ тютюнъ въ цѣлото царство	—	—	—	—	—	—	500
За търговия на дребно							
Изъ постояннитъ продавници, като магазинитъ, дюкянитъ, хановетъ и други такива	—	100	75	40	30	20	—
За разнасяне по градоветъ и селата за всѣки окръгъ отдѣлно	—	—	—	—	—	—	60
По сбороветъ и панаиритъ на день	—	3	3	2	2	1	—
При увеселителни мѣста на день	—	2	2	1	1	1	—

Забѣлѣжка 1. Фабрикантитѣ могатъ да купуватъ сурови тютюни за нуждитѣ на фабрицитѣ си съ патента за правофабрикуване, но купенитѣ по този начинъ тютюни не могатъ да продаватъ освенъ въ изработено състояние.

Забѣлѣжка 2. Лицата, които откриватъ тютюнотърговски складове, внасятъ на приходъ въ държавното съкровище годишна такса 3.000 л. за всѣки складъ, въ който се манипулиратъ тютюнитѣ и по 1.800 л. за другитѣ складове, въ които не става никаква манипулация съ тютюнитѣ.

„Б. Тарифа за износнитѣ стоки.

Статия	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Размѣръ на митото въ лева
I. Животни живи			
1	Конѣ, кобилитѣ и жребци:		
	а) по-стари отъ двѣ години:		
	1) съ ръстъ 120 см. и повече	1 глава	100
	2) съ ръстъ до 120 см.	"	50
	б) до двѣ години включително	"	45
2	Катѣри и мулета	"	60
3	Магарета и магаричи	"	30
4	Волова и крави, биволи и биволици, бикове	"	75
5	Юнци, тормачета и телци отъ 9 месеца до 3 години	"	75
6	Телета и малачета до 9 месеца включително	"	25
7	Овни, овци и кочове, кози и пѣрчове, шията и дъвизки	"	10
8	Агнета и ярета	"	5
9	Свини	"	50
10	Гъски и пуйки	"	2
11	Кюкошки и др. домашни непоименовани птици	"	1
II. Продукти и произведения животински			
12	Кожи сурови, прѣсви, солени или сушени:		
	а) отъ едѣръ добитѣкъ	100 кгр.	75
	б) отъ овци, овни и агнета	"	50
	в) отъ зайци	"	50
	г) отъ ярета и кози	"	80
	д) отъ лисици	"	100
	е) отъ дивечи и др. непоименовани животни	"	60
13	Месо всѣкакво:		
	а) прѣсно	"	50
	б) солено или другояче приготвено	"	100
14	Сирене	"	30
15	Капкавалъ	"	100
16	Масла и масти животински за ядене	"	150
17	Вълна:		
	а) неправа	"	200
	б) права	"	400
18	Козина:		
	а) неправа	"	50
	б) права	"	100
19	Четина	"	100
20	Косми животински другадѣ непоименовани	"	50
21	Яйца	"	150
22	Палкули:		
	а) сурови	"	30
	б) печени	"	100
III. Зърнени храни, легюми, растения и растителни части; произведения отъ тѣхъ			
23	Зърнени храни и варица:		
	а) пшеница (жито и червенка)	"	10
	б) царевича	"	7
	в) ръжъ	"	6
	г) ечемикъ	"	6
	д) овесъ	"	6
	е) просо	"	6
	ж) грахъ	"	10
	з) фасулъ	"	20
	и) нахутъ и леблебии	"	10

Статия	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Размѣръ на митото въ лева
	к) леща	100 кгр.	10
	л) къклица и грахъ	"	2
	м) брашно всѣкакво	"	15
24	Оризъ олющенъ и неолющенъ	"	10
25	Сѣмена:		
	а) анасонъ и резене	"	15
	б) ралнцово	"	10
	в) лешено	"	10
	г) сусамъ	"	15
	д) синапово (хардаль)	"	5
	е) маково	"	10
	ж) тиквено	"	10
	з) зеленчукови всѣкакви	"	500
	и) други особено непоименовани	"	20
26	Арнаджикъ	"	20
27	Зеленчуци:		
	а) прѣсви	"	10
	б) сушени или другояче приготвени	"	15
28	Оровъ, фий и сѣме канариево, нарѣчено „алипстъ“	"	10
29	Бадеми	"	20
30	Орѣхи и кестени	"	10
31	Сливи	"	20
32	Трици и ярма	"	2
33	Тютюнъ на листе:		
	1) бохта и басма	"	200
	2) Ваши-балъ и всички останали видове	"	150
	3) фурда	"	50
	Забѣлѣжка а. Отъ това мито се освобождаватъ тютюнитѣ, отъ които сѣ удържани за мѣстна консомация 15 и 20%.		
34	Дървета всѣкакви за строене и индустрия: обли съ или безъ кора, дѣлани, бичени, даже рендосани, но нефасонирани:		
	а) орѣхови	"	30
	б) други	"	3
35	Смрадлика и паламудъ	"	5
IV. Други материали и произведения			
36	Глини огнеупорни за фаянсъ, порцеланъ и каменина	1 тонъ	100
	Забѣлѣжка. Като глини огнеупорни се считатъ тия при с. Торлакъ, (Разградско), с. Вуковъ-Лѣкъ — Огънець (Плѣвенско), с. Шушно-бохчидаръ и Усулъ-къой (Шуменско).		
37	Руди оловни, манганови, мѣдни и сребърни:		
	а) сурови (сортирани или не)	"	5
	б) прѣработени (топени)	"	10
38	Опиумъ (афионъ)	1 кгр.	30
39	Масло розово	"	100
40	Вода розова	100 кгр.	50
41	Въглища дървени	"	2
42	Въглища каменни	1 тонъ	5
V. Отпадъци			
43	Отпадъци отъ животни:		
	а) кости:		
	1) сурови, необезмаслени и необезклевени	100 кгр.	4
	2) обезмаслени или обезклевени	"	4
	б) рога:		
	1) необработени	"	4
	2) нарѣзани	"	15
	в) нокти и копита	"	4
	г) опашка	"	15
	д) цини, мѣхури и черва, прѣсви, солени въ саламура, или сушени	"	50
44	Отпадъци отъ кожа и обувца:		
	а) лешъ (отпадъци при обезкосмяване на кожитѣ), шулики (фурда отъ кожи) и други отпадъци отъ обработване на кожитѣ	"	6
	б) вехти кожени и каучукови обувца и други кожени отпадъци	"	2

Статии	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Размѣръ на мѣтото въ лева
45	Отпадъци отъ маслодаѣни сѣмена (кюспе и трици)	100 кгр.	1.—
46	Отпадъци отъ метали, както и вехти, станали негодни за употребление издѣлїя:		
	а) отъ мѣдъ и мѣдни сплави	"	10.—
	б) отъ желязо (ковко желязо)	"	0.25
	в) отъ всѣкакви други обикновени метали	"	2.—
47	Стари дрехи и дрѣпи и въобще отпадъци отъ вълнени, памучни, ленени, конопени и други платове и издѣлїя; отпадъци отъ хартия и стари книги	"	3.—
48	Отпадъци отъ ечемикъ за бира	"	5.—
49	Отпадъци отъ каучукови издѣлїя	"	20.—
50	Отпадъци отъ захарно цвѣкло (рѣзани)	"	2.—

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има направено прѣдложение отъ земледѣлската парламентарна група, което гласи: (Чете)

„Да станатъ слѣднитѣ измѣнения по чл. 8 отъ бюджетопроекта за 1919/1920 г.

Алинея трета. На всѣко сѣмейство се освобождаватъ отъ новото облагане до 10 овци.

Алинея четвърта. На всѣко сѣмейство се освобождаватъ отъ новото облагане 25 декара, отъ 25 до 100 декара се облагатъ съ 50%, и отъ 100 декара нагорѣ — съ 100%.

Алинея пета. Пострадалитѣ земледѣлски стопанства отъ суша, градъ и други стихии не се облагатъ съ новото облагане.“

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Азъ приемамъ прѣдложението да се освободятъ отъ добавъчния поземеленъ налогъ земитѣ, които, може-би, ще пострадатъ отъ суша.

Второ, приемамъ земледѣлскитѣ стопанства, които иматъ максимумъ 25 декара земя, прѣдназначена за зърнени култури, да бѣде освободена отъ добавъчния поземеленъ налогъ.

Р. Маджаровъ: За тая година.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Само за тая година.

А. Малиновъ: Цѣлиятъ законъ е за тази година.

Н. Калчевъ: По-хубаво приемере всичкото, щомъ е за земледѣлцитѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Не всичко.

Н. Калчевъ: За тѣхъ има концесии, а за чиновническитѣ пети — не!

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Приемамъ да не се облага съ допълнителния размѣръ на беглика сѣмейство, което има максимумъ 10 овци.

Министъръ А. Ляпчевъ: Или кози.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Да. — Въ тази смисълъ моля да се приеме направеното прѣдложение отъ земледѣлската група.

С. Момчевъ: Ние се съгласяваме съ Вашето прѣдложение, приемаме Вашата редакция.

Н. Калчевъ: Свърши се — пазарлъкътъ стана.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Вносителятъ на прѣдложението съгласни ли сѣ съ това прѣдложение на г. министра на финанситѣ?

Отъ земледѣлската група: Да, да.

Н. Калчевъ: Какъ нѣма да се съгласятъ!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Тогава, нѣма да се гласува вашето прѣдложение.

С. Момчевъ: Приемаме онова, което каза г. министърътъ.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Азъ се помѣчихъ да поправа графинитѣ въ разнитѣ законоположения по пенситѣ. Ще моля народното прѣдставителство да приеме още една добавка къмъ чл. 7: (Чете) „На малолѣтни, които сѣ внасяли удържки за пенсия, изслуженото въ малолѣтство врѣме се брой въ годинитѣ за пенсия“. Ще моля да се има прѣдъ видъ тази добавка.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене законопроекта, както се прочете отъ г. докладчика, съ поправкитѣ, които г. министърътъ на финанситѣ направи,

Отъ групата на либералитѣ: Отдѣлно поправкитѣ

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля ви се, въ правилника изрично е казано, какъ става гласуването. — Които приематъ законопроекта съ поправкитѣ, които прѣдложи г. министърътъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Минаваме къмъ втория пунктъ отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за допълнителни свръхсметни кредити по бюджетитѣ за 1918 г. на сума 11.358.690 л.

Секретаръ Х. Бояджиевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за допълнителни свръхсметни кредити по бюджетитѣ за 1918 г. на сума 11.358.690 л.

Г. г. народни прѣдставители! Поради поскъпването на разнитѣ материяли, разрѣшенитѣ кредити по нѣкои параграфи отъ бюджетитѣ за 1918 финансова година се оказватъ недостатъчни да покрѣщнатъ съотвѣтнитѣ разходи, вслѣдствие на което сѣ необходими допълнителни кредити. Тия послѣднитѣ възлизатъ: 1) по бюджета за старитѣ прѣдѣли на царството на 11.232.690 л.; 2) по бюджета за окупираниѣ земи на 5.900 л. и 3) по бюджета за фондоветѣ на 120.000 л. и сѣ подробно означени въ приложената къмъ настоящия законопроектъ таблица.

Затова, като ви прѣдставямъ тоя законопроектъ, имамъ честь да ви помоля, г. г. народни прѣдставители, да го разгледате и гласувате.

София, мартъ 1919 г.

Министъръ на финанситѣ: С. Даневъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за допълнителни свръхсметни кредити по бюджетитѣ за 1918 г., на сума 11.358.690 л.

Чл. 1. Разрѣшаватъ се на министритѣ допълнителни свръхсметни кредити по бюджетитѣ за 1918 г., на обща сума 11.358.690 л., за да изплатятъ разходитѣ, означени въ приложената къмъ тоя законъ таблица, а именно:

1) 11.232.790 л. по бюджета за старитѣ прѣдѣли на царството;

2) 5.900 л. по бюджета за окупираниѣ земи.

3) 120.000 л. по бюджета за фондоветѣ.

Чл. 2. Техническитѣ офицери, произведени съгласно съ послѣдното допълнение на закона за устройството на въоръженитѣ сили въ царството, отъ 11 май 1917 г., полу-

чаватъ отъ датата на височайшата заповѣдь за производството имъ заплата като офицери, по чинъ и длъжностъ, както слѣдва:

1. Технически подполковникъ	6.000 л. годишно
2. „ майоръ	5.400 „ „
3. „ или специалистъ капитанъ	4.500 „ „
4. „ „ „ поручикъ съ права на ротенъ командиръ	3.750 „ „
5. Технически или специалистъ поручикъ	3.000 „ „
6. „ „ „ подпоручикъ	2.700 „ „

Разликата въ заплата на сжщитѣ офицери за 1918 г., като военни чиновници и технически офицери да се изплати за смѣтка на икономиятъ по бюджета на Министерството на войната за сжщата година.

Чл. 3. Разходитѣ по чл. 1 отъ тоя законъ да се покриятъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1918 г. и да се отнесатъ къмъ съответнитѣ разходни бюджети за сжщата година.

„Т а б л и ц а

къмъ законопроекта за допълнителни свѣрхсмѣтни кредити по бюджетитѣ за 1918 г. на сума 11.358.690 л.

§ §	Наименование на учрѣжденията и вида на разходитѣ	Искать се кредити
1. По бюджета за старитѣ прѣдѣли на царството.		
Върховно правителство.		
Министерски съвѣтъ.		
22	Отопление и освѣтление	3.000
	Всичко за Министерския съвѣтъ	3.000
Министерство на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве.		
Административенъ отдѣлъ.		
12	Канцеларски потрѣби	30.000
13	Отопление и освѣтление	120.000
Санитаренъ отдѣлъ.		
—	Добавъчно възнаграждение на държавнитѣ служители	500.000
	Всичко по Министерството на вътр. работи	650.000
Министерство на народното просвѣщение.		
3.	Канцеларски потрѣби, материяли за литографията, поправки на автомобили и пр. за министерството	5.000
4	Печатане вѣдомости, бланки и всѣкакъв видъ официални книжа	10.000
5	Отопление и освѣтление на министерството	15.000
6	Купуване, поправяне покжщина за сжщото	4.000
8	Формено облѣкло и обуца на шофьора, прислужникитѣ и отоплителя	5.000
12	Канцеларски потрѣби за държав. прогимназии	2.000
13	Купуване и поправяне покжщина на сжщитѣ	3.000
23	Канцеларски потрѣби, пишущи машини, печатане вѣдомости, бланки и пр. за народ. срѣдни училища	20.000
24	Отопление и освѣтление за сжщитѣ	120.000
28	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщитѣ	20.000
31	Канцеларски потрѣби, пишущи машини и пр. за училищнитѣ инспекции	20.000
32	Отопление и освѣтление за сжщитѣ	40.000
34	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщитѣ	10.000
37	Канцеларски потрѣби за Музикалното училище	2.000
38	Отопление и освѣтление за сжщото	8.000
40	Учебни помагала за сжщото	2.000
41	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщото	2.000
44	Отопление и освѣтление на Худож. училище	50.000
46	Учебни помагала, живи модели и пр. за сжщото	6.000
49	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщото	4.000
53	Отопление и освѣтление на Университета	60.000
54	Купуване и поправяне покжщина за сжщия	20.000
57	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщия	4.000
60	Канцеларски потрѣби за народнитѣ музеи	4.000
61	Отопление и освѣтление на сжщитѣ	50.000
67	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщитѣ	10.000
69	Канцеларски потрѣби за народнитѣ библиотеки	4.000
70	Отопление и освѣтление за сжщитѣ	30.000
73	Формено облѣкло и обуца на прислужникитѣ при сжщитѣ	6.000
76	Канцеларски потрѣби на държавнитѣ институти и пансиони	4.000
77	Отопление и освѣтление за сжщитѣ	40.000
78	Купуване и поправяне покжщина за сжщитѣ	4.000
80	Поддържане пансионеритѣ при сжщитѣ	60.000
85	Пжтни и дневни пари за командировки на длъжностни лица	50.000
86	Възнаграждения на членоветѣ отъ учебния съвѣтъ, на комисиятъ за легализиране на дипломи, за одобрение на учебници и пр.	150.000
96	Помощи на заболѣли, бѣдни, за погребение на починали учители, писатели и художници	4.000
	Всичко по Министерството на народното просвѣщение	848.000

§ §	Наименование на учръжденията и вида на разходите	Искатъ се кредити
Министерство на финанситъ.		
17	Напечатване бандероли за кибритъ, цигарени книжки, карти за игра и марки за входни билети за кинематографитъ и пр.	120.000
21	Печатане на разни бланки, вѣдомости, отчети, регистри и др.	500.000
22	Печатане тютюневи бандероли, гррбови и пощенски марки, отворени карти и др.	1.000.000
25	Командировки по служебни работи на длъжностни и частни лица	100.000
Всичко по Министерството на финанситъ . .		1.720.000
Министерство на правосъдието.		
4	Отопление и освѣтление помѣщенieto на централното управление	5.000
16	Отопление и освѣтление помѣщенията на апелативнитъ сѣдилища	10.000
21	Отопление и освѣтление помѣщенията на окръжнитъ сѣдилища	30.000
30	Канцеларски потребности за мировитъ сѣдилища	10.000
31	Отопление и освѣтление помѣщенията на сѣищитъ	50.000
42	Канцеларски потребности за затворитъ	5.000
43	Купуване долни и горни дрѣхи за затворницитъ	300.000
49	Печатане законопроекти, закони, сборници, регистри и др.	60.000
Всичко по Министерството на правосъдието . .		470.000
Министерство на войната.		
2	За изплащане заплатитъ на 4 прѣподаватели при Военното на Н. В. училище, за врѣмето отъ 1 ноемврий 1918 г. до 31 мартъ 1919 г., както следва: 1.125 л. на трима прѣподаватели, които да се считатъ чиновници отъ I класъ вмѣсто отъ II класъ, 375 на единъ прѣподавателъ, който да се счита чиновникъ отъ V кл., вмѣсто отъ VIII класъ, и 2.000 л. за единъ духовенъ възпитателъ отъ III кл. и 4.800 л. годишна заплата	3.500
Министерство на търговията, промишлеността и труда.		
58	За надници на работницитъ при мината „Перникъ“	1.000.000
59	За канцеларски потребности, публикации и пр.	10.000
60	За печатане книжа и пр.	20.000
63	За изплащане каменни въглища, за персонала, работницитъ и пр.	120.000
68	За лѣкуване работници при мината и пр.	20.000
71	За надници на работницитъ при мината „Бобовъ-долъ“	120.000
Всичко по Министерството на търговията, промишлеността и труда . .		1.690.000
Министерство на земледѣлието и държавнитъ имоти.		
8	Работници при сръднитъ земледѣлски училища	100.000
17	Акцизъ върху виното и ракията	40.000
39	Храна на добитъка и други веществени разходи по издържане на разсадницитъ	30.000
67	Разноски по прѣвеждане на заводски добитъкъ отъ единъ заводъ въ другъ	4.000
82	Купуване коне, фуражъ за тѣхъ, набавяне фуражни сѣмена и засѣването имъ	30.000
Всичко по Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти . .		204.000
Министерство на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ.		
Главна дирекция на желѣзницитъ и пристанищата.		
1	За доплащане безотчетни пѣтни и дневни на персонала при централното управление, съгласно съ послѣдното допълнение на закона за чиновницитъ	8.325
9	За доплащане безотчетни пѣтни и дневни пари на персонала по пристан. и влагалищна служба	8.600
19	За доплащане безотчетни пѣтни и дневни пари на персонала по поддържане на ж. п. линии	5.735
28	За доплащане безотчетнитъ пѣтни и дневни пари по тракционната служба	4.080
36	За доплащане безотчетнитъ пѣтни и дневни пари по медицинската служба	7.550
—	За добавъчно възнаграждение на държавнитъ служители	4.300.000
Всичко по Глав. дирекция на желѣз. . .		4.334.290
Главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ.		
3	Отопление (купуване и поправка на печки и принадлежноститъ имъ, дърва, камени въглища и др.) и освѣтление (купуване и поправка на лампи газови или електрически съ всичкитъ имъ принадлежности: свѣщи, газъ, електрическа енергия и др. материяли)	40.000
5	Поддържане на бюрата при материалното отдѣление (наемане на работници, прѣнасяне на книжа и материяли и купуване на дребни такива, като пирони, сандѣци и дѣски за опаковка и пр.)	20.000
12	Отопление (купуване и поправяне на печки и принадлежноститъ имъ, дърва, камени въглища и др. по отоплението) и освѣтление (купуване и поправяне на лампи газови и електрически, свѣщи, газъ, електрическа енергия и др. материяли по освѣтлението)	50.000
18	Прѣнасяне на пощата по сухопѣтнитъ пощенски трактове, по параходитъ, по желѣзницитъ, съ експресъ и отъ вагонитъ до гаритъ и обратно (прѣносвачи, сортировачи и експедитори)	200.000
22	Печатане разни книги, бланки, вѣдомости и купуване на печатница	600.000
23	Пѣтни и дневни пари на длъжностни и частни лица, командировани по служебни работи (на частнитъ лица по опрѣдѣление отъ Министерския съвѣтъ)	400.000
Всичко по Глав. дирекция на пошитъ . .		1.300.000
Всичко по М-ството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ . .		1.344.290
Всичко по бюджета за старитъ прѣдѣли . .		11.232.790

§§	Наименование на учрѣжденията и вида на разходите	Искатъ се кредити
II. По бюджета за окупиранитѣ земи.		
Министерство на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ.		
Главна дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата.		
1	За доплащане безотчетнитѣ пѣтни и дневни пари на персонала при централното управление, съгласно съ послѣдното допълнение на закона за чиновницитѣ	750
4	За доплащане безотчетнитѣ пѣтни и дневни пари на персонала по станционната и влагалищна служба . .	800
12	За доплащане безотчетнитѣ пѣтни и дневни пари на персонала по поддържане на ж. п. линии	1.800
21	За изплащане безотчетни и дневни пари на персонала по тракционната служба	900
29	За доплащане безотчетнитѣ пѣтни и дневни пари на персонала по медицинската служба	1.650
Всичко по Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ . .		5.900
А всичко по двата бюджета . .		11.238.690
III. По бюджета на фондоветѣ, управлявани отъ министерствата.		
Министерство на земледѣлието и държавнитѣ имоти.		
По фонда за културнитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ.		
11	Добавъчно възнаграждение на работници по водитѣ	20.000
17	Разхода за разсадницитѣ, културнитѣ и укрѣпителнитѣ работи въ секциитѣ по укрѣпване пороищата . .	20.000
19	Поддържане на разсадницитѣ въ лѣсничействата, събиране гор. сѣмена, прѣвозъ на фиданки, залѣсяване и др.	80.000
Всичко по бюджета на фонда културни мѣроприятия . .		120.000

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля,
да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Моля да се пристъпи сега
къмъ второто четене на законопроекта.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣд-
ложение отъ г. министра на финанситъ, да стане още сега
второто четене. Които сж съгласни съ това прѣдложение,
моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Х. Бояджиевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнителни свръхсметни кредити по бюджетитъ за
1918 г., на сума 11.358.690 л.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ заглавието тѣй, както се прочете, моля, да си вдиг-
натъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Х. Бояджиевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшаватъ се на министритъ допълнителни
свръхсметни кредити по бюджетитъ за 1918 г., на обща
сума 11.358.690 л., за да изплатятъ разходите, означени въ
приложената къмъ тоя законъ таблица, а именно:

„1) 11.232.790 л. по бюджета за старитъ прѣдѣли на
царството.

„2) 5.900 л. по бюджета за окупиранитъ земи.

„3. 120.000 л. по бюджета за фондовѣтъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 1, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рж-
ката. Болшинство.

Секретаръ Х. Бояджиевъ: (Чете)

„Чл. 2. Техническитъ офицери, произведени съгласно
съ послѣдното допълнение на закона за устройството на
въоръженитъ сили въ царството, отъ 11 май 1917 г., по-
лучаватъ отъ датата на височайшата заповѣдь за произ-
водството имъ заплатата като офицери, по чинъ и длъж-
ностъ, както слѣдва:

1. Технически подполковникъ 6.000 л. годишно
2. Технически майоръ 5.400 л. годишно
3. Техн. или специалистъ капитанъ 4.500 л. годишно
4. Технически или специалистъ поручикъ 3.750 л. годишно

съ права на ротенъ командиръ 3.000 л. годишно
5. Технич. или специалистъ поручикъ 2.700 л. годишно
6. Технич. или специалистъ подпоручикъ 2.000 л. годишно

„Разликата въ заплатата на сжщитъ офицери за 1918 г.,
като военни чиновници и технически офицери, да се из-
плати за смѣтка на икономитъ по бюджета на Министер-
ството на войната за сжщата година“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 2 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ
ржката. Болшинство.

Секретаръ Х. Бояджиевъ: (Чете)

„Чл. 3. Разходите по чл. 1 отъ тоя законъ да се по-
кривятъ отъ редовнитъ приходи по бюджета за 1918 г. и
да се отнесатъ къмъ съотвѣтнитъ разходни бюджети за
сжщата година.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 3 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ
ржката. Болшинство.

Секретаръ Х. Бояджиевъ: Слѣдва таблицата, както е
въ законопроекта.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Г. г. народни
прѣдставители! На дневенъ редъ иде сега първото че-
тене на законопроекта за отнемане въ полза на държа-
вата незаконно придобититъ имоти. Но тѣй като г. мини-
стерътъ на правосъдието, който трѣбва да защитава този
законопроектъ, не се намѣрва сега въ залата.

Г. Занковъ: Защо го нѣма?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: . . . и, освѣнъ
това, този законопроектъ може би ще прѣдизвика по-
продължителни дебати, то, за да не се слѣва разгледа-
нето на другитъ прѣдложения, които слѣдзатъ по дневния

редъ и които, вѣрвамъ, ще се приематъ почти безъ де-
бати, азъ моля да се изостави засега на по-нататѣшенъ
редъ въпросиятъ законопроектъ до идването на г. ми-
нистра на правосъдието, а сега да се пристъпи къмъ
слѣдующитъ пунктове: 3, 4, 5, 6 и 7, понеже сж все
законопроекти на първо четене, да се изоставятъ за по-
сетѣ — 8, 9 и т. н.

Д-ръ Б. Вазовъ: Да се започне съ моето прѣдложение
за измѣнение на избирателния законъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: И Вашето прѣд-
ложение ще дойде по реда си, г. Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: (Възразява нѣщо)

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Веднага по-
диръ тѣзи законопроекти, които изброихъ, да дойде прѣд-
ложението на г. Вазова.

Моля да се приеме таквъ дневенъ редъ за днешното
засѣдание, който, надѣвамъ се, ще можемъ да изчерпимъ
сега.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ прѣреждането на дневния редъ по начина, прѣд-
ложенъ отъ г. министъръ-прѣдседателя, моля, да си вдиг-
натъ ржката. Болшинство.

Значи, сега слѣдва прѣдложението за отпускане 72.000 л.
помощъ на българската болница въ Цариградъ „Евлоги
Георгиевъ“.

Моля секретаря г. Калчевъ да ги докладва.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ прѣдложението за отпускане 72.000 л. помощъ на
българската болница въ Цариградъ „Евлоги Георгиевъ“.

„Г. г. народни прѣдставители!

„Дирекцията на народното здраве съ писмото си отъ
11 февруарий т. г., подъ № 1581, извѣстява, че за бълга-
рската болница въ Цариградъ „Евлоги Георгиевъ“ ежегодно
се прѣдвиждало въ бюджета на Министерството на въ-
трешнитъ работи и народното здраве извѣстна сума, като
помощъ, понеже не е можела да се издържа сама отъ
собственитъ си срѣдства, които се събирали отъ имотитъ
и, отъ таксата, която плащатъ болнитъ и отъ добровол-
нитъ пожертвувания.

„Въ бюджета за 1918 г., като помощъ за болницата,
била прѣдвидена една сума отъ 60.000 л., но по причина
на създаденитъ отъ войната неблагоприятни условия се
е оказала съвсемъ недостатъчна. Приходите на болницата
отъ платящитъ болни, както и отъ доброволнитъ пожер-
твувания били съвсѣмъ намалени поради войната, а раз-
ходите и се извънредно много увеличили. Всичкитъ про-
визии и горивния материялъ, които и сж били нуждни, не
е могло да се набавятъ на по-евтини цѣни отъ България —
респективно отъ Дирекцията за стопански грижи и обще-
ствена прѣдвидливостъ, а сж били закупвани отъ мѣстния
пазаръ въ Цариградъ на баснословно високи цѣни (те-
некия газъ 18 лири турски, тонъ въглища 30 лири турски
и пр). Вслѣдствие на това болницата е похарчила всич-
китъ си пари, които е имала на разположение въ своя ча-
стенъ фондъ, похарчила е и държавната помощъ и е оста-
нала за 1918 г. съ единъ дългъ отъ 2.000 лири турски
къмъ разни предприемачи-доставчици, между които имало
и чужденци.

„Поради това Дирекцията на народното здраве, имайки
прѣдъ видъ, че въпросната болница е създадена въ чужда
страна съ неимоверни усилия и трудъ, а прѣзъ врѣме на
войната е била използвана и за военни цѣли отъ нашитъ
бивши съюзници, се е обърнала къмъ Министерството на
войната съ молба да се отпусне на сжщата болница една
помощъ отъ около 72.000 л. отъ кредита за военни нужди,
за да може да се извади отъ това безизходно финансово
положение болницата, като си изплати дълговетъ и да се
запази по тоя начинъ реномето и прѣдъ чуждия свѣтъ.

„Това искане на Дирекцията на народното здраве азъ
го намирамъ за умѣстно.

„Затова, като внасямъ настоящето прѣдложение въ
Народното събрание, моля г. г. народнитъ прѣдставители
да го разгледатъ и гласуватъ.

Ст. София, мартъ 1919 година.

Министъръ на войната: А. Ляпчевъ

„ПРЪДЛОЖЕНИЕ

за отпускане 72.000 л. помощ на българската болница
въ Цариградъ „Евлоги Георгиевъ“.

„Членъ единственъ. Разрѣшава се да се отпусне на българската болница въ Цариградъ „Евлоги Георгиевъ“ една помощ въ размѣръ на 72.000 л. отъ кредита за военните нужди за изплащане на разходите ѝ, направени прѣзъ врѣме на войната.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които одобряватъ прочетеното прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдва: първо четене на законопроекта за възнаграждения на офицеритѣ и сврѣхсрочнитѣ подофицери при назначаване и прѣмѣстване на длъжностъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за възнаграждения на офицеритѣ и сврѣхсрочнослужашитѣ подофицери при назначаване и прѣмѣстване — на Длъжностъ.

„1. Никаоя държавна служба не налага категорично назначаваня и прѣмѣстваня отъ една длъжностъ на друга или отъ единъ градъ въ други, както военната служба. „Не е мислимо отъ 50 офицери въ единъ полкъ всички да станатъ командири на тоя полкъ, безъ да се мѣстятъ отъ сѣщия полкъ.“

„Военната ерархия, органически свързана съ устройството на армията и почиваща върху мораленъ и служебенъ авторитетъ; изборътъ и старшинството, налагащи се отъ достойнствата на командването; служебнитѣ ваканции, свързани съ организацията на армията; най-послѣ, прѣдѣлната възраст за офицеритѣ, опрѣдѣлена съ законъ, сѣ органически, сѣществени и наложителни причини да се мѣсти едно военно длъжностно лице отъ една войскава частъ въ друга и отъ единъ гарнизонъ — въ другъ. Така: една ваканция на началникъ на военна инспекция или приравнена ней длъжностъ налага назначаване и прѣмѣстване на:

„Единъ началникъ на военна инспекция или приравненъ.“

„Единъ началникъ на дивизия или приравненъ.“

„Единъ командиръ на бригада или приравненъ.“

„Единъ командиръ на полкъ или приравненъ.“

„Единъ командиръ на дружина или приравненъ.“

„Единъ командиръ на рота или приравненъ.“

„Единъ командиръ на взводъ или приравненъ — защото всѣки послѣдующъ трѣбва да заеме мѣстото на прѣдшествующия.“

„Изтъкнатитѣ дотукъ мотиви важатъ абсолютно еднакво за всичкитѣ армии, важатъ, разбира се, тъкмо толкова и за нашата армия.“

„2. Но докато въ по-старитѣ и въ по-напрѣднали държави войсковитѣ части сѣ размѣстени по територията имъ съобразно стратегическитѣ нужди на страната, у насъ нѣкои гарнизони не сѣ необходими тамъ, дѣто сѣ, други — би могли да се слѣятъ въ единъ гарнизонъ. И ако това положение, по други съображения, е още тѣрпимо — то, обаче, тежи съ материални разходи и при назначение и прѣмѣстване на длъжноститѣ военни лица. Ясно е, слѣдователно, че когато войската е размѣстена въ по-малко мѣста, на по-добри съобщения и въ по-голѣми гарнизони, — то и прѣмѣстванията, свързани съ назначенията, отъ единъ гарнизонъ въ другъ, ще сѣ по-рѣдки.“

„3. Поскъпването на живота и досегашнитѣ материални възнаграждения на длъжностни лица при назначаване и прѣмѣстване справедливо налагатъ подобряване на тия възнаграждения. Така, досега за назначаване или прѣмѣстване, напимѣръ, отъ София до Шуменъ, получаваха:

„Началникъ на дивизия.

а) дневни пари за единъ день	15 л.
б) за файтонъ : :	3 „
в) билетъ за I класъ по желѣзницитѣ	39 „
Всичко	57 л.

„Командиръ на полкъ.

а) дневни пари за единъ день	10 л.
б) за файтонъ : :	3 „
в) билетъ за I класъ по желѣзницитѣ	39 „
Всичко	52 л.

„Командиръ на рота.

а) дневни пари за единъ день	5 л.
б) за файтонъ	3 „
в) билетъ за II класъ по желѣзницитѣ	29 „
Всичко	37 л.

„Ако ли нѣкой отъ тия длъжностни лица се прѣмѣстѣше на служба отъ София въ Княжево, щеше да получи само 25 ст.“

Ясно е, слѣдователно, че ако въ продължение на 40 години длъжностнитѣ военни лица сѣ били мѣстени и назначавани по служба отъ единъ гарнизонъ въ другъ и сѣ получавали възнаграждение 30—50 лева, съ която сума сѣ били принудени да покриватъ не само своитѣ лични разходи, но и тия на сѣмействата си, да прѣвзвоятъ покщнина, да плащатъ обезщетения за наеми по контрактъ и пр. и пр. — днесъ и въ бѣдеще това е абсолютно невъзможно.

„4. Прѣдвиждайки други възнаграждения при назначаване и прѣмѣстване на длъжностнитѣ военни лица и то само когато службата това налага, ще задоволимъ наложениитѣ отъ живота изобщо и отъ интереситѣ на войската нужди на държавни служители.“

„По-голѣмитѣ възнаграждения сѣ справедливи не само по тия съображения: засѣгащи държавното съкровище, тѣ сериозно ще засѣгнатъ и министра на войната, и подчиненитѣ му войскови началници, и ходатаитѣ отъ разни страни — защото всѣко мѣстене и назначаване не ще разсипва материално длъжностното лице, но ще наложи строго прѣсмѣтане досѣжно наложителната служебна необходимостъ да се назначи или прѣмѣсти нѣкое длъжностно лице. Подобно положение подчертава сериозна и строго опрѣдѣлена отговорност, отъ която ще спечелятъ и държавното съкровище, и моралътъ въ армията ни.“

„5. Съ новия законопроектъ по въпроса мѣря да задоволя една държавна и обществена нужда, тѣй назрѣла за справедливо разрѣшаване досѣжно всички държавни служители.“

„6. За да задоволя тая нужда досѣжно назначаванията и прѣмѣстванията на военнитѣ длъжностни лица, имамъ прѣдъ очи законоположенията на тая материя и въ други армии, дѣто тая нужда несравнено по-добре е задоволена, отколкото у насъ — но нашитѣ условия, общо, позволяватъ само прѣдвиденото тукъ.“

„7. Сегашната наша желѣзнопътна мрѣжа и бѣдещето ѝ развитие въ свръзка съ сегашната и бѣдеща дислокация на армията ни ще позволятъ, щото новитѣ възнаграждения на военнитѣ длъжностни лица за назначение и прѣмѣстване да не тежатъ на държавното съкровище толкова, колкото на прѣвъ погледъ това може да се допустне.“

„8. Въ това отношение държавното съкровище ще бѣде облекчено и съ единъ законъ за назначаванията и прѣмѣстванията длъжностнитѣ лица въ армията, който законъ ще опрѣдѣли само нѣколко дни (3—4) прѣзъ годината, когато ще ставатъ повишения въ чинъ и свързанитѣ съ тѣхъ назначавания и прѣмѣствания и пр. Така военнитѣ длъжностни лица ще загубятъ нѣщо отъ заплатата и пенсията си за изслужено врѣме, но тая загуба е нищо при досегашното имъ материално разорение въ случай на прѣмѣстване и назначаване по служба.“

„Поради всичко изложено до тукъ, моля г. г. народнитѣ прѣдставители да приематъ и гласуватъ прѣдложението тукъ законопроекта за възнаграждение на офицеритѣ и сврѣхсрочнослужашитѣ подофицери при назначаване и прѣмѣстване на длъжностъ.“

Министъръ на войната: А. Ляпчевъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за възнаграждение на офицеритѣ и сврѣхсрочнитѣ подофицери при назначаване и прѣмѣстване на длъжностъ.

„Чл. 1. Когато служебни интереси налагатъ, щото офицерътъ да бѣде назначенъ на нова длъжностъ или прѣмѣстенъ на сѣщата и поради това трѣбва да промѣни мѣсто-служението си отъ единъ градъ (село) въ другъ градъ (село), тогава той, спередъ сѣмейното си положение, получава слѣднитѣ възнаграждения:

„а) дневни пари,

„б) пѣтни пари,

„в) пари за прѣвозване покщнина (багажъ),

„г) добавъчно парично възнаграждение.“

„Дневнитѣ пари се изчисляватъ и изплащатъ на длъжностното лице споредъ таблица № 1.

„Пътните пари — споредъ таблица № 2.

„Паритъ за прѣвозване пожитчината (багажа) — споредъ таблица № 3.

„Добавъчното парично възнаграждение — споредъ таблица № 4.

„Чл. 2. Всички прѣсмѣтания по таблицитѣ въ чл. 1 се правятъ до най-близката на мѣстослуженето на офицера гара или пристанище и по най-евтинитѣ пѣтица (обикновени, желѣзни и водни).

„Чл. 3. За членове на сѣмейството на длѣжностното лице се сѣмѣтатъ: жена, дѣца, баща и майка, ако живѣятъ при длѣжностното лице и се поддържатъ отъ него.

„Членъ отъ сѣмейството, който срѣщу заплащане изпълнява държавна или обществена работа, не се ползува отъ облагитѣ на тоя законъ.

„Чл. 4. Офицеритѣ и приравненитѣ отъ запаса на армията, когато по собствено желание постѣпятъ на длѣжителна служба въ армията, не се ползуватъ отъ облагитѣ на тоя законъ; за такива тоя законъ важи за бѣдешитѣ имъ прѣмѣствания и назначавания прѣзъ врѣме на службата имъ въ армията.

„Чл. 5. Длѣжностни лица (офицери и приравнени), не се ползуватъ отъ облагитѣ на тоя законъ, когато се прѣмѣстватъ по собствено желание.

„Чл. 6. Повишенитѣ въ първи офицерски чинъ за заемане длѣжността си, ако тя е вънъ отъ града или селото, дѣто е училището, получаватъ само дневни пари на взводъ командиръ и само за себе си.

„Чл. 7. Всѣки сврѣхсрочнослужащъ подофицеръ, когато се назначава или прѣмѣства, получава:

ако не е сѣмеенъ 100 лева;
ако е сѣмеенъ 150 лева.

„Чл. 8. Когато длѣжностното лице умре на служба, сѣмейството му може да се прѣмѣсти въ другъ градъ или село (въ царството), дѣто то пожелае, като се ползува отъ облагитѣ на тоя законъ, безъ дневнитѣ пари на починалия, но за това прѣмѣстване отъ сѣмейството трѣбва да се заяви въ продължение на три мѣсеца, като удостовѣри деня, въ който е починало длѣжностното лице.

„Чл. 9. Всички възнаграждения по назначаване, споредъ тоя законъ, се прѣсмѣтатъ за новата длѣжностъ, която длѣжностното лице отива да заеме.

„Чл. 10. Всички възнаграждения по прѣмѣстване и назначаване, споредъ тоя законъ, длѣжностното лице получава въ авансъ, слѣдъ като получи заповѣдь или прѣдписаніе за прѣмѣстване или назначаване.

„Авансовитѣ парични суми за прѣмѣстване и назначаване на длѣжностното лице се оправдаватъ споредъ наредбитѣ, които има да се издаватъ.

„Чл. 11. Министерствътъ на войната съ височайши указъ приравнява всичкитѣ длѣжностни лица въ армията, безъ военнитѣ чиновници, къмъ седемътъ длѣжности, показани въ таблицитѣ на тоя законъ.

Длѣжностни лица

	Не сѣмеенъ или сѣмеенъ съ 1 членъ, освѣтъ длѣжностното лице	Сѣмеенъ съ 2—3 члена, освѣтъ длѣжностното лице	Сѣмеенъ съ 4 и повече членове, освѣтъ длѣжностното лице
--	---	--	---

ТАБЛИЦА № 2

Пѣтни пари за прѣмѣстване и назначаване на километъръ

1. Началникъ на военна инспекция и приравненъ	5 лева	5 л. 50 ст.	6 лева
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	5 лева	5 л. 50 ст.	6 лева
3. Командиръ на бригада и приравненъ	4 л. 50 ст.	5 лева	5 л. 50 ст.
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	4 л. 50 ст.	5 лева	5 л. 50 ст.
5. Командиръ на дружина и приравненъ	3 л. 50 ст.	4 лева	4 л. 50 ст.
6. Командиръ на рота и приравненъ	3 л. 50 ст.	4 лева	4 л. 50 ст.
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	3 лева	3 л. 50 ст.	4 лева

ТАБЛИЦА № 3

Пожитнина (багажъ), който по българскитѣ държавни желѣзници и параходи се прѣвозва безплатно при назначаване и прѣмѣстване.

1. Началникъ на военна инспекция и приравненъ	3000 кгр.	3500 кгр.	4000 кгр.
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	3000 кгр.	3500 кгр.	4000 кгр.
3. Командиръ на бригада и приравненъ	2000 кгр.	2500 кгр.	3000 кгр.
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	2000 кгр.	2500 кгр.	3000 кгр.
5. Командиръ на дружина и приравненъ	1500 кгр.	2000 кгр.	2500 кгр.
6. Командиръ на рота и приравненъ	1000 кгр.	1500 кгр.	2000 кгр.
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	600 кгр.	1000 кгр.	1300 кгр.

ТАБЛИЦА № 4

Добавъчно възнаграждение за прѣмѣстване и назначение.

1. Началникъ на военна инспекция и приравненъ	300 лева	600 лева	800 лева
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	300 лева	600 лева	800 лева
3. Командиръ на бригада и приравненъ	200 лева	400 лева	600 лева
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	200 лева	400 лева	600 лева
5. Командиръ на дружина и приравненъ	150 лева	300 лева	500 лева
6. Командиръ на рота и приравненъ	150 лева	300 лева	500 лева
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	100 лева	200 лева	400 лева

„Забѣлѣжки къмъ таблица № 2.

„1. Командиритѣ на дружини, по-горни и приравненитѣ имъ длѣжностни лица, при пѣтуване се ползуватъ по желѣзницитѣ и параходитѣ отъ 1-а класа.

„По-долнитѣ и приравненитѣ имъ длѣжностни лица: по желѣзницитѣ — отъ 2-а класа, параходитѣ — 1-а класа.

„2. По българскитѣ държавни желѣзници и параходи, прѣвозванията, споредъ тая таблица, сѣ безплатни, а по не държавнитѣ — се плаща на длѣжностното лице и на всѣки членъ отъ сѣмейството му билетъ такъвъ класъ, въ който пѣтува длѣжностното лице. (Забѣлѣжка 1-а).

Длѣжностни лица

	Не сѣмеенъ или сѣмеенъ съ 1 членъ, освѣтъ длѣжностното лице	Сѣмеенъ съ 2—3 члена, освѣтъ длѣжностното лице	Сѣмеенъ съ 4 и повече членове, освѣтъ длѣжностното лице
--	---	--	---

ТАБЛИЦА № 1

Дневни пари за прѣмѣстване и назначаване на день

1. Началникъ на военна инспекция и приравненъ	40 лева	45 лева	50 лева
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	40 лева	45 лева	50 лева
3. Командиръ на бригада и приравненъ	35 лева	40 лева	45 лева
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	35 лева	40 лева	45 лева
5. Командиръ на дружина и приравненъ	30 лева	35 лева	40 лева
6. Командиръ на рота и приравненъ	30 лева	35 лева	40 лева
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	20 лева	25 лева	30 лева

„3. Длъжностното лице, когато се ползува безплатно отъ държавни прѣвозни или прѣносни сръдства, не получава пѣтни пари нито за себе, нито за кой да е членъ отъ сѣмѣйството си.

„Забѣлѣжки къмъ таблица № 3.

„1. Което длъжностно лице има, служебно, собственъ конь — коньтъ и необходимата му храна се прѣвозватъ безплатно.

„2. По частни желѣзници и параходи се плаща тарифната имъ стойностъ съотвѣтно тежеститѣ, показани въ тая таблица; сѣщо — за конь и храната му споредъ забѣлѣжка 1-а отъ тая таблица.

„3. Прѣвозътъ на багажа отъ мѣстожителството до гарата или пристанището и обратно се извършва съ прѣвозни сръдства (държавни) отпуснати отъ частята.

„4. Показанитѣ въ тая таблица тежести сѣ заедно съ амбалажа и опаковката.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ А. Ляпчевъ: Прѣлагамъ спѣшностъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣдложение отъ г. министра на войната да стане сега второто четене. Които приематъ това прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за възнаграждение на офицеритѣ и свръхсрочнитѣ подофицери при назначаване и прѣмѣстване на длъжностъ“.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ заглавието, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 1. Когато служебни интереси налагатъ, щото офицерътъ да бѣде назначенъ на нова длъжностъ или прѣмѣстенъ на сѣщата и поради това трѣбва да промѣни мѣстослужението си отъ единъ градъ (село) въ другъ градъ (село), тогава той, споредъ сѣмейното си положение, получава слѣднитѣ възнаграждения:

- „а) дневни пари,
- „б) пѣтни пари,
- „в) пари за прѣвозване покѣщнина (багажъ),
- „г) добавъчно парично възнаграждение.

Дневнитѣ пари се изчисляватъ и изплащатъ на длъжностното лице споредъ таблица № 1.

„Пѣтнитѣ пари — споредъ таблица № 2.

„Паритѣ за прѣвозване покѣщнината (багажа) — споредъ таблица № 3.

„Добавъчното парично възнаграждение — споредъ таблица № 4.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 1. както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Всички прѣсмѣтания по таблицитѣ въ чл. 1 се правятъ до най-близката на мѣстослуженето на офицера гара или пристанище и по най-евтинитѣ пѣтища (обикновени, желѣзни, водни).“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 2 тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 3. За членове на сѣмейството на длъжностното лице се смѣтатъ: жена, дѣца, баща и майка, ако живѣятъ при длъжностното лице и се поддържатъ отъ него.

„Членъ отъ сѣмейството, който сѣщо заплащане изпълнява държавна или обществена работа, не се ползува отъ облагитѣ на тоя законъ“.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 3. както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 4. Офицеритѣ и приравненитѣ отъ запаса на армията, когато по собствено желание постѣпятъ на длѣжителна служба въ армията, не се ползуватъ отъ облагитѣ на тоя законъ; за такива тоя законъ важи за бѣдѣшитѣ имъ прѣмѣствания и назначавания прѣвъ врѣме на службата имъ въ армията.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 4. както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 5. Длъжностни лица (офицери и приравнени), не се ползуватъ отъ облагитѣ на тоя законъ, когато се прѣмѣстватъ по собствено желание.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 5. както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 6. Повишенитѣ въ първи офицерски чинъ за заемане длъжностъта си, ако тя е вънъ отъ града или селото, дѣто е училището, получаватъ само дневни пари на взводенъ командиръ и само за себе си“.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 6. както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 7. Всѣки свръхсрочнослужащъ подофицеръ, когато се назначава или прѣмѣства, получава:

ако не е сѣмеенъ 100 лева“
ако е сѣмеенъ 150 лева.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 7. както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 8. Когато длъжностното лице умре на служба, сѣмейството му може да се прѣмѣсти въ другъ градъ или село (въ царството), дѣто то пожелае, като се ползува отъ облагитѣ на тоя законъ, безъ дневнитѣ пари на починалия, но за това прѣмѣстване отъ сѣмейството трѣбва да се заяви въ продължение на три мѣсеца, като удостовѣренъ, въ който е починало длъжностното лице.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 8, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 9. Всички възнаграждения по назначаване, споредъ тоя законъ, се прѣсмѣтатъ за новата длъжностъ, която длъжностното лице отива да заеме.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 9, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 10. Всички възнаграждения по прѣмѣстване и назначаване, споредъ тоя законъ, длъжностното лице получава въ аванс, слѣдъ като получи заповѣдъ или прѣдписане за прѣмѣстване или назначаване.

„Авансовитѣ парични суми за прѣмѣстване и назначаване на длъжностното лице се оправдаватъ споредъ наредбитѣ, които има да се издаватъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 10, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 11. Министърътъ на войната съ височайши указъ приравнява всичкитѣ длъжностни лица въ армията, безъ военнитѣ чиновници, къмъ седемтъ длъжности, показани въ таблицитѣ на тоя законъ.

Длъжностни лица	Не съменъ или съменъ съ 1 членъ, освѣтъ длъжностното лице	Съменъ съ 2—3 члена, освѣтъ длъжностното лице	Съменъ съ 4 и повече членове, освѣтъ длъжностното лице
-----------------	---	---	--

ТАБЛИЦА № 1

Дневни пари за прѣмѣстване и назначаване на день.

1. Начал. на военна инспекция и приравненъ	40 лева	45 лева	50 лева
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	40 лева	45 лева	50 лева
3. Командиръ на бригада и приравненъ	35 лева	40 лева	45 лева
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	35 лева	40 лева	45 лева
5. Командиръ на дружина и приравненъ	30 лева	35 лева	40 лева
6. Командиръ на рота и приравненъ	30 лева	35 лева	40 лева
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	20 лева	25 лева	30 лева

ТАБЛИЦА № 2

Пътни пари за прѣмѣстване и назначаване на километръ

1. Начал. на военна инспекция и приравненъ	5 лева	5 л. 50 ст.	6 лева
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	5 лева	5 л. 50 ст.	6 лева
3. Командиръ на бригада и приравненъ	4 л. 50 ст.	5 лева	5 л. 50 ст.
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	4 л. 50 ст.	5 лева	5 л. 50 ст.
5. Командиръ на дружина и приравненъ	3 л. 50 ст.	4 лева	4 л. 50 ст.
6. Командиръ на рота и приравненъ	3 л. 50 ст.	4 лева	4 л. 50 ст.
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	3 лева	3 л. 50 ст.	4 лева

ТАБЛИЦА № 3

Покъжнина (багажъ), който по българскитѣ държавни желѣзници и параходи се прѣвозва безплатно при назначаване и прѣмѣстване.

1. Начал. на военна инспекция и приравненъ	3000 кгр.	3500 кгр.	4000 кгр.
2. Началникъ на дивизия и приравненъ	3000 кгр.	3500 кгр.	4000 кгр.
3. Командиръ на бригада и приравненъ	2000 кгр.	2500 кгр.	300 кгр.
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	2000 кгр.	2500 кгр.	300 кгр.
5. Командиръ на дружина и приравненъ	1500 кгр.	2000 кгр.	2500 кгр.
6. Командиръ на рота и приравненъ	1000 кгр.	1500 кгр.	2000 кгр.
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	600 кгр.	1000 кгр.	1300 кгр.

ТАБЛИЦА № 4

Добавъчно възнаграждение за прѣмѣстване и назначение.

1. Начал. на военна инспекция и приравненъ	300 лева	600 лева	800 лева
1. Началникъ на дивизия и приравненъ	300 лева	600 лева	800 лева
3. Командиръ на бригада и приравненъ	200 лева	400 лева	600 лева
4. Командиръ на полкъ и приравненъ	200 лева	400 лева	600 лева
5. Командиръ на дружина и приравненъ	150 лева	300 лева	500 лева
6. Командиръ на рота и приравненъ	150 лева	300 лева	500 лева
7. Командиръ на взводъ и приравненъ	100 лева	200 лева	400 лева

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 11, както се прочете, моля, да се вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

Забѣлѣжки къмъ таблица № 2.

1. Командиритѣ на дружини, по-горни и приравненитѣ имъ длъжностни лица, при пътуване се ползватъ по желѣзницитѣ и параходитѣ отъ 1-а класа.

По-долнитѣ и приравненитѣ имъ длъжностни лица: по желѣзницитѣ — отъ 2-а класа, а по параходитѣ — 1-а класа.

2. По българскитѣ държавни желѣзници и параходи, прѣвозванията, споредъ тая таблица, сѣ безплатни, а по не държавнитѣ — се плаща на длъжностното лице и на всѣки членъ отъ сѣмейството му билетъ такъвъ класъ, въ който пътува длъжностното лице (Забѣлѣжка 1-а).

3. Длъжностното лице, когато се ползува безплатно отъ държавни прѣвозни или прѣносни сръдства, не получава пътни пари нито за себе, нито за кой да е членъ отъ сѣмейството си

„Забѣлѣжки къмъ таблица № 3.

1. Което длъжностно лице има служебно собствень конь — коньтъ и необходимата му храна се прѣвозватъ безплатно.

2. По частни желѣзници и параходи се плаща тарифната имъ стойность съотвѣтно тежеститѣ, показани въ тая таблица; също — за конь и храната му споредъ забѣлѣжка 1-а отъ тая таблица.

3. Прѣвозътъ на багажа отъ мѣстожителството до гарата или пристанището и обратно се извършва съ прѣвозни сръдства (държавни), отпуснати отъ частята.

4. Показанитѣ въ тая таблица тежести сѣ заедно съ амбалажа и опаковката.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ забѣлѣжкитѣ къмъ чл. 11, както се прочетоха отъ г. секретаря, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдва първо четене на законопроекта за борба съ маларията.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за борба съ маларията.

Г. г. народни прѣдставители! Една отъ болеститѣ, които въ страни, като България, прѣдставлява голѣмо зло, е и маларията. Въ Бургаско, Видинско, Сливенско, особено пъкъ въ Гюмюрджинско тя е причина за спъването културното и икономическо повдигане на цѣли села, даже околии.

Въ тѣзи краища имаме обширни плодородни пространства, останали необработени и слабо или почти никакъ не заселени, благодарение на маларията. Имаме множество села, дѣто маларията е спрѣла естествения прирѣстъ на населението и дѣто не се сръщатъ хора по-стари отъ 40 години; и ако не сѣ постояннитѣ пришълци отъ вънъ, тѣзи села отдавна биха окончателно изчезнали. Въ Гюмюрджинско и Ксантийско пъкъ грамадни пространства, дѣто отлично биха вирѣляли скъпи култури, сѣ били загубени за насъ досега вслѣдствие маларията. Независимо отъ това, на повечето мѣста въ Видинско, Пловдивско, Бургаско, Гюмюрджинско и Струмишко твърдѣ голѣма частъ отъ населението всѣко лѣто прѣвъ най-работното врѣме и при най-голѣмата нужда отъ работни ржци, по нѣколко седмици е принудено да бездѣйствува, вслѣдствие боледуването и изтощението отъ треската. Ако само тѣзи изгубени лѣтни дни прѣвърнемъ въ надници, за насъ ще стане ясно, че всѣка година ние губимъ милиони левове, като сжщеврѣменно се лишаваме отъ възможността да повдигнемъ извѣстни наши краища. Паралелно съ това урвенътъ на народното здраве въ казанитѣ мѣста се значително понижавя.

Досега у насъ не е била прѣдприемана една по-широка борба противъ маларията по нѣколко причини. Отъ една страна смъртността прѣко отъ маларията е била сравнително не голѣма, макаръ че пониженото отъ маларията народно здраве е разполагало къмъ разни други пагубни заболѣвания. Загубата въ работно врѣме не се цѣнѣше по-рано достатъчно; изоставянето пъкъ на извѣстни полета не се чувствуваше достатъчно, поради това, че изобщо не се чувствуваше още голѣма нужда отъ работна земя.

Сега вече условията сж съвсѣмъ други. Народътъ, като по-просвѣтенъ, държи за прокарването на санитарно-хигиенични мѣроприятия, които биха му гарантирали едно по-добро здравословно състояние; загубата въ работни рѣцѣ сега, слѣдъ войната, се твърдѣ много цѣни; необработването пъкъ на доходни полета би се считало непростителна загуба за народното стопанство.

Въ други страни, страдащи отъ малария, дѣто хората по-рано сж дошли до горнитѣ нужди и съзнание, държавата и обществото сж правили колосални жертви въ трудъ и срдѣства, за да изкоренятъ маларията; похарченитѣ за такива културни мѣроприятия срдѣства многократно сж възнаградили народа съ това, че здравето, работоспособността въ страната сж се твърдѣ много повишили.

До прѣди началото на настоящето столѣтие Италия бѣ страната на маларията, съ огромни маларични пространства, негодни за животъ и обработване. Отъ 1901 г. насамъ се започна тамъ една системна широка борба съ маларията въз основа на редица специални закони за цѣлѣта. Само за врѣмето отъ 1902 до 1908 г., сиречъ само за 6 години, се похарчиха тамъ 73 милиона лева за мѣроприятія по водитѣ, цѣлящи подобряване въ маларично отношение. Наредъ съ оздравителнитѣ работи вървѣше и усиленото раздаване на държавенъ хининъ за лѣкуване или прѣдпазване отъ малария: годишно се раздаваше до 20—25 хиляди килограма хининъ. И въ тѣзи мѣста на Италия, дѣто бѣ пушиницъ и вѣше смъртъ вслѣдствие малария, днесъ вече имаме цвѣтущи земеделѣтски и индустриални области; тогазъ, когато въ 1901 г. имаше 16.000 умирания отъ малария, прѣзъ 1909 имаше само 3.500. Днесъ вече и тази цифра е още повече намалѣла и маларията въ Италия върви къмъ своя край.

По примѣра на Италия, и Гърция, която, като насъ, страда отъ малария, още прѣзъ 1905 г. отпусна, като основна вноска, 3 милиона лева за борба съ маларията, за която имаше вече специаленъ законъ. Въ кратко врѣме и тамъ се постигнаха голѣми резултати по отношение здравето на населението и използването на земята.

По пътя на Италия трѣбва да вървимъ и ние, за да постигнемъ сжщитѣ културни цѣли. Извѣстни обстоятелства, обаче, ни заставятъ да не губимъ никакъ врѣме и да подедемъ борбата съ всички срдѣства веднага, още тази пролѣтъ. Това ние трѣбва да направимъ по слѣднитѣ причини.

Маларията е заразителна болестъ, която се прѣнася отъ човѣкъ на човѣкъ чрѣзъ тѣй нареченитѣ маларийни комари, тѣй както петнистиятъ тифъ се прѣнася отъ въшкитѣ. Маларийни комари имаме навсѣкѣждѣ въ България, кждѣ повече, кждѣ по-малко. Досега нѣмахме навсѣкѣждѣ силна малария, тѣй като на много мѣста маларийнитѣ комари нѣмаше отъ гдѣ да се заразятъ.

Послѣдната война на македонския фронтъ, обаче, ни остави едно много лошо наследство по отношение на маларията. Тамъ върлуваше твърдѣ силна маларична епидемия и то въ злокачествена форма, която у насъ бѣ сравнително рѣдка. Прѣсмѣта се на около 400.000 числото на нашитѣ войници, които заболѣха отъ малария. Твърдѣ голѣма частъ отъ тѣхъ останаха неизцѣрени. Ето защо сега отъ фронта се върнаха по домоветѣ си много хиляди войници съ злокачествена малария съ себе си, която прѣзъ пролѣтъта и близкото лѣто ще почне отново да се проявява. Злокачествената зараза е прѣсната вече въ всѣко село и паланка и ще стане причина да се зарази отъ тежка малария голѣма частъ отъ нашето здраво население. Съ една дума сега, слѣдъ войната, насъ ни грози силна злокачествена маларична епидемия, която, веднѣжъ се загнѣздила широко у насъ, мжчно ще бжде сетнѣ десетки години наредъ да се изкорени. Ето защо трѣбва да се подеме борбата веднага съ пълна енергия и строгостъ, за да се прѣдотврати или поне намали до възможния минимумъ грозящата опасностъ. Това, обаче, е невъзможно безъ единъ специаленъ законъ за борба съ маларията.

Задачитѣ, които тази проектирана широка борба, въз основа на закона, ще има да прѣслѣдва, ще бждатъ слѣднитѣ:

1. На първо мѣсто бързо организиране безплатно лѣкуване на всички маларични и особено и онѣзи, върнали се отъ фронта.

2. Прѣдпазване отъ малария здравото население въ силно застрашенитѣ мѣста, като му се отпуска безплатно хининъ.

3. Отстраняване въ застрашенитѣ мѣста на всички условия за развитие на маларийни комари, като се отстранятъ или обезврѣдятъ разнитѣ застоили води, особено тѣзи, които се дължатъ на човѣшката рѣка, като ями отъ

вадене прѣстъ, разливки край кладенци, чешми, край воденични или напоителни канали и пр. Изучванията сж показали, че на много мѣста у насъ тѣзи именно води сж главнитѣ източници на маларията.

4. Поучаване чрѣзъ просвѣта и чрѣзъ строгостъ населението да не създава нови такива води, източници на маларията.

5. Прѣсущаване голѣмитѣ блатисти мѣстности или езера и прѣдаването имъ на земеделѣтското население за обработване.

6. Осигуряване евтинъ, гарантирано чистъ и достъпенъ за населението въ селата, хининъ.

За постигане горнитѣ цѣли необходимо бѣ и сж легнали въ основата на закона нѣколко принципа, безъ които проектираната борба би се компрометирала. Тѣзи принципи сж слѣднитѣ:

1. Създаване специална, отговорна организация за цѣлѣта и даване свобода за дѣйствие на нейнитѣ ржководни органи, за да могатъ тѣ да работятъ съ инициатива бързо и практично.

2. Лѣкуването болнитѣ отъ малария и прѣдпазването здравитѣ отъ нея да става безплатно.

3. Създаването източници за парични срдѣства отъ самата служба, за да не се чака за всичко само отъ държавата.

4. Прокарване единъ лесенъ и практиченъ начинъ за наказание лекитѣ нарушения по настоящия законъ, за да могатъ наказанията да се приведатъ много бързо въ изпълнение и съ това да дѣйствуватъ възпитателно върху цѣлото население.

Гр. София, 8 мартъ 1919 г.

Министъръ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве:
Мушановъ.

И. Кирковъ: Четете по-високо, г. секретаръ.

Секретаръ Н. Калчевъ: Вземи — чети ти. Толкозъ мога, толкозъ чета.

И. Кирковъ: Щомъ сте тамъ, трѣбва да четете високо и ясно.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Какъвъ е този заповѣднишки тонъ, г. Кирковъ?

Секретаръ Н. Калчевъ: (Къмъ И. Кирковъ) Не можешъ ли да помолишъ? Какъвъ е този тонъ!

А. Малиновъ: Г. Калчевъ! Правилникътъ Ви дава право да прочетете първата и послѣдната дума. Азъ правя прѣдложение законопроектъ да се смѣта за прочетенъ.

И. Кирковъ: Засѣданията сж публични и хората, които сж въ галериитѣ, сж дошли да чуятъ, какво се чете тукъ отъ тая трибуна. Докладчикътъ трѣбва да чете гласно, да се чува тукъ, въ тая ограда. Г. Малиновъ да се не позовава само на правилника, който позволява това. Принциптѣ е да се чете гласно.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ Б. Вазовъ: Законопроектътъ за борба противъ маларията — не го ли знаете? Какво се грижите за публиката?

И. Кирковъ: Грижимъ се затова, защото въ галерията има публика, която трѣбва да чуе, какво се чете тукъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Секретаръ Н. Калчевъ: (Продължава да чете)

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ за борба съ маларията.

Глава I.

Организация на службата.

Чл. 1. При Дирекцията на народното здраве се учрѣдява инспекторатъ за борба съ маларията и отстраняване причинитѣ за вирѣнето ѝ.

Инспекторатътъ се състои отъ главенъ инспекторъ — лѣкаръ, познатъ съ санитарно-административната си дѣйностъ като маларистъ — и двама членове: единъ инженеръ по водитѣ и единъ зоологъ, вѣщъ по биологията на комаритѣ и борбата съ тѣхъ.

Забълъжка. Като зоологъ може да бъде използвано и лице, заемащо друга държавна работа.

Чл. 2. Инспекторатът изработва общитъ директиви по борбата съ маларията, които подлѣжатъ на одобрене отъ Върховния медицински съветъ, обсъжда общия ходъ на работитъ, както и добититъ резултати.

Главниятъ инспекторъ ръководи борбата съ маларията и изпълнява всички рѣшения на инспектората.

Чл. 3. Борбата противъ маларията по настоящия законъ се води въ мѣста, които Върховниятъ медицински съветъ, по прѣдставление отъ инспектората, объяви за заразени отъ малария.

По сѣкия начинъ става и обявяването за здрави на мѣста вече оздравени отъ малария.

Чл. 4. Въ всѣки малариченъ районъ, подлежащъ на оздравяване, се назначава единъ лѣкаръ за районенъ инспекторъ, съ необходимото число хининари, кондуктори, постоянни и врѣмenni работници и др.

Броятъ на лѣкаритъ по борбата съ маларията, на хининаритъ и кондукторитъ се опрѣдѣля за всѣка година отъ Върховния медицински съветъ, по прѣдложение на инспектората, споредъ нуждата и располагаемитъ срдѣства.

Чл. 5. За борба съ маларията се привличатъ врѣменно, като доброволни помощници — учители, свещеници, студенти, ученици и частни лица, възнаграждението на които се опрѣдѣля отъ Върховния медицински съветъ въ размѣръ не повече отъ 10 л. дневно.

Чл. 6. Всички санитарни органи сж непосредствено подчинени на инспектората относно мѣрките противъ маларията.

Издаванитъ наредби по борбата съ маларията сж дължителни за всички органи на властѣта.

Чл. 7. Всички органи на инспектората, постоянни или врѣмenni, кореспондиратъ служебно като държавни учрѣждения.

Чл. 8. Доставянитъ отъ странство материали или прѣдмети по борбата съ маларията, както и приготвенитъ такова, се освобождаватъ отъ мита, данѣци, налози и берии.

Глава II.

Фондъ за борба съ маларията.

Чл. 9. Всички разходи по борбата съ маларията, като заплати и възнаграждения на лицата, ангажирани постоянно или врѣменно въ тази борба, набавяне хининъ, материали, инструменти и др. прѣдмети, издаване печатни произведения, даване премии, за командировки и прѣвозни срдѣства, се покриватъ отъ фонда за борба съ маларията.

Заплатитъ на главния инспекторъ, инженера, зоолога и районнитъ инспектори по маларията се прѣдвиждатъ въ бюджета на Дирекцията на народното здраве.

Чл. 10. Фондътъ се употребява изключително за цѣли въ свързка съ борбата съ маларията.

Чл. 11. Фондътъ се образува и попълва отъ:

1) основната вноска отъ държавата за фонда въ размѣръ 3.000.000 л.;

2) сумитъ, които държавата отпуска сжегодно за борба съ маларията въ размѣръ 500.000 л.;

3) 5% отъ редовнитъ приходи на онѣзи общини, въ района на които се прилагатъ специални мѣрки противъ маларията и то прѣвъ годинитъ, когато сжщитъ се прилагатъ;

4) 10% отъ редовнитъ приходи на окръжнитъ съвети въ маларичнитъ мѣста;

5) цѣлитъ приходъ отъ монопола на хинина;

6) чистиятъ приходъ отъ мѣста, оздравени съ срдѣствата на фонда, въ продължение на 15 години слѣдъ свършване на оздравяването.

Въ случай, че тѣзи мѣста сж давали нѣкаквъ приходъ прѣди оздравяването имъ, тогава фондътъ прибира само разликата между него и по-големия приходъ, добиванъ вслѣдствие на оздравяването;

7) суми отъ глоби по настоящия законъ;

8) случайни приходи.

Чл. 12. Фондътъ се управлява отъ инспектората, а отчитането на сумитъ става чрезъ счетоводството при Дирекцията на народното здраве.

Глава III.

Монополъ на хинина.

Чл. 13. Въвежда се отъ 1 януарий 1920 г. държавенъ монополъ на хинина: chinin muriaticum, chinin sulfuricum, chinin bimuriatic, chinin bisulfur, chinin tannic и др. хининови препарати по рѣшение на Върховния медицински съветъ и одобрене на Министерския съветъ.

Чл. 14. Доставка, приготвянето и отпушането на хинина става отъ инспектората при Дирекцията на народното здраве въ споразумѣние съ Министерството на финанситъ.

Чл. 15. Монополизиранитъ хининъ се отпуска въ два вида:

- 1) безплатенъ хининъ, лесно отличимъ отъ останалия, и
- 2) хининъ, продаванъ по опрѣдѣлена цѣна.

Чл. 16. Запрѣщава се безусловно продаването безплатенъ хининъ отъ когото и да било, подъ каквато и да е форма.

Глава IV.

Оздравяване на почвата.

Чл. 17. Обявенитъ за заразени отъ малария мѣста подлежатъ на пълно оздравяване.

Чл. 18. Оздравителнитъ работи биватъ голѣми и малки. Голѣмитъ оздравителни работи сж: прѣсушаване локви край чешми и кладенци, засипване ями, образувани отъ копане прѣстъ, оправяне течението на рѣкички и вадии, регулиране напояването на зеленчукови градини, укрѣпване брѣгове на напоителни или воденични вадии, засипване на малкитъ разливи, ями, локви и пр.

Забълъжка. Обезвръждаването оризищата, като причина на маларията се извършва по особенъ правилникъ.

Чл. 19. За всѣка мѣстност районниятъ инспекторъ опрѣдѣля кои оздравителни работи спадатъ къмъ едната и кои къмъ другата категория. Въ случай на оспорване отъ заинтересованитъ, въпросътъ се разрѣшава отъ инспектората.

Чл. 20. Извършването на голѣмитъ оздравителни работи става чрезъ търгъ или по стопански начинъ по реда, опрѣдѣленъ съ особенъ правилникъ.

Всички разноси се покриватъ отъ фонда.

Чл. 21. Поддържането на извършенитъ вече голѣми оздравителни работи се възлага отъ инспектората на подлежащитъ общини и окръжия въ зависимостъ отъ размѣра на разхода и бюджетнитъ срдѣства на общинитъ.

Чл. 22. Работитъ по поддържането трѣбва да бждатъ извършени въ срока, опрѣдѣленъ отъ органитъ на инспектората. Въ противенъ случай инспекторатътъ ги извършва за смѣтка на съответнитъ общини или окръжия.

Чл. 23. Малкитъ оздравителни работи се извършватъ отъ собственицитъ на имотитъ, до които се отнасятъ.

Чл. 24. Малкитъ оздравителни работи трѣбва да бждатъ извършени въ срока, опрѣдѣленъ отъ органитъ на инспектората. Въ противенъ случай тѣ се извършватъ отъ инспектората за смѣтка на съответния собственикъ.

Чл. 25. Частни лица, които съ разрѣшение и по начинъ, посоченъ отъ инспектората, оздравятъ общински или държавни мѣста, изискващи голѣми оздравителни работи, иматъ право да използватъ безплатно оздравеното мѣсто въ продължение на 15 години. Този срокъ може да бжде продълженъ до 25 години отъ инспектората, когато оздравителнитъ работи изискватъ особено голѣми разходи.

При равни условия се прѣдпочита общината, ако тя пожелае да извърши оздравителнитъ работи.

Чл. 26. Въ обявенитъ за заразени отъ малария населени мѣста и около тѣхъ, на единъ километъръ отъ крайнитъ кмци, никой не трѣбва да допуша образуването на каквито и да е застоили води, като локви отъ копане на прѣстъ, отъ лошо прокарани или злѣ поддържани воденични и напоителни вадии, отъ не рационално напояване градини, локви край чешми, кладенци и др.

Чл. 27. Общинскитъ власти опрѣдѣлятъ мѣстата и начина за вадене на прѣстъ, камъни и др. и слѣдятъ да не се образуватъ нови локви и ями въ горѣпоменатия районъ на общината.

Чл. 28. При постройката на пѣтища, желѣзници, мостове или други обществени работи прѣдприемачътъ е длъженъ да не допуша образуването на застоили води въ мѣстата, дѣто се извършва работата, независимо какви сж поемнитъ условия на прѣдприятието.

За допушането на горнитъ нарушения отговарятъ и непосредственитъ контролни органи на властѣта.

Ако подобни работи се извършватъ по стопански начинъ, отговорността носи лицето, което прѣко ръководи работата.

Глава V.

Лѣкуване и прѣдпазване отъ малария.

Чл. 29. Въ мѣста, обявени за заразени отъ малария, болнитъ отъ малария се лѣкуватъ безплатно амбулаторно и въ лѣчебнитъ завѣдения.

Чл. 30. Дирекцията на народното здраве, въ съгласие съ Върховния медицински съветъ, по предложение на инспектората, открива и специални заведения за лѣкуване маларични.

Чл. 31. Въ силно заразенитѣ мѣста инспекторатътъ за прѣдпазване здравитѣ отъ заболѣване организира безплатно раздаване на хининъ по особенъ правилникъ.

Глава VI.

Мѣрки противъ комаритѣ и тѣхнитѣ зародиши.

Чл. 32. Инспекторатътъ взема мѣрки за унищожение на комаритѣ и на тѣхнитѣ зародиши въ опрѣдѣлени води. Прилагането на тѣзи мѣрки се възлага на общинитѣ, ако тѣ сѫ въ състояние сами да извършватъ редовно това, като инспекторатътъ имъ доставя нужнитѣ сръдства.

Чл. 33. Въ силно заразени мѣста инспекторатътъ снабдява всички държавни учрѣждения, дѣто спятъ или прѣкарватъ вечеръ повече хора, като болници, гари, казарми и пр., съ телени мръжи противъ комаритѣ. Стопанитѣ на хотели, ханища, фабрики, работилници, работнишки жилища въ индустриални заведения и чифлици и пр. сѫ длъжни да си доставятъ такива мръжи въ указани срокъ. Не сторятъ ли това въ дадения срокъ, инспекторатътъ го извършва за смѣтка на стопанитѣ, като последнитѣ плащатъ и глоба.

Забѣлѣжка. На частни лица и общини инспекторатътъ доставя нужнитѣ материяли сръщу заплащане.

Глава VII.

Премии по борбата съ маларията.

Чл. 34. Слѣдъ изтичането на всѣки сезонъ отъ фонда за борба съ маларията се даватъ премии на лица, показали особено усърдие въ тази борба.

Чл. 35. Премиитѣ се опрѣдѣлятъ, по прѣдставление на районнитѣ или главния инспекторъ, отъ съвета по борбата съ маларията и се раздаватъ слѣдъ одобрение отъ Върховния медицински съветъ.

Чл. 36. Премии се даватъ:

1. На лица, постоянно или врѣменно на служба по борбата съ маларията.

2. На санитарни органи, учители, свещеници, общински органи или частни лица, които чрѣзъ слово, печатъ или съ примѣръ сѫ успѣли да създадатъ у населението особено интересъ къмъ дѣлото.

3. На общини или лица, които сѫ извършили нѣкоя по-крупна, одобрена отъ инспектората, оздравителна работа.

4. На учители, които успѣятъ да създадатъ у своитѣ ученици особенъ интересъ къмъ борбата съ маларията и практически успѣшно сѫ ги запознали съ нейнитѣ методи.

5. На ученици, които сѫ се показали особено ревностни при прилагане мѣрkitѣ противъ маларията въ тѣхнитѣ селища.

Чл. 37. Като премии се даватъ:

1. Парижни възнаграждения въ размѣръ до 1.000 л.

2. Инструменти, прѣдмети и литература въ свръзка съ борбата противъ маларията, като, напр.: проекционни апарати, картини, разни книги, колекции и пр.

3. Ученически потрѣби и училищни помагала.

Глава VIII.

Нови строежи и заселища.

Чл. 38. Въ обявенитѣ за заразени и въ оздравенитѣ маларични мѣста техническитѣ власти не могатъ да даватъ разрѣшение за строене на жилищни постройкы, прѣди да взематъ мнѣнието на мѣстния органъ на инспектората.

Чл. 39. Нови заселища, махли, прѣградия и др. не могатъ да се застроятъ кждѣто и да е въ царството безъ прѣдварително разрѣшение на инспектората.

Глава IX.

Наказателни разпорѣдби.

Чл. 40. Нарушенията по настоящия законъ се констатируютъ съ актове, съставени отъ хининаритѣ, кондукторитѣ, лѣкаритѣ по маларията, окръжнитѣ и околийски лѣкари или нѣкои отъ членоветѣ на инспектората по маларията. Актътъ се приподписва отъ нарушителъ и двама свидѣтели.

Чл. 41. Длъжностни и частни лица, които не изпълнятъ задълженията, възложени имъ въ чл. чл. 21, 22, 23, 24, 38 и 39 отъ настоящия законъ, се наказватъ съ глоба до 1.000 л.

Чл. 42. За неизпълнение на задълженията, прѣдвидени въ чл. чл. 26, 27, 28, 32 и 33 виновнитѣ се наказватъ съ глоба до 100 л.

Чл. 43. Прѣдвиденитѣ въ чл. чл. 41 и 42 глоби се налагатъ отъ районнитѣ инспектори съ мотивирано постановление възъ основа на актъ, съставенъ съгласно чл. 40.

Постановленията за глобата подлежатъ на прѣдварително изпълнение.

Чл. 44. Постановления за глоба до 50 л. сѫ окончателни и не подлежатъ на обжалване.

Чл. 45. Постановления, съ които се налага глоба по-голяма отъ 50 л., могатъ да бждатъ обжалвани прѣдъ надлежния мирови съдия въ седмиченъ срокъ отъ получаването имъ въ прѣписъ.

Чл. 46. Жалбитѣ противъ постановления за глоба се подаватъ чрѣзъ съответния районенъ инспекторъ и трѣбва да съдържатъ всички доказателства, които осѣденитѣ искатъ да прѣдставятъ за свое оправдание.

При разглеждане на дѣлата, заведени по тѣзи жалби, не се допускатъ никакви други доказателства освѣнъ посоченитѣ въ тѣхъ.

Чл. 47. Мировиятъ съдия разглежда дѣлата най-късно въ мѣсеченъ срокъ отъ постѣпването на жалбитѣ.

Присѣдитѣ на мировия съдия сѫ окончателни и не подлежатъ на какво обжалване.

Чл. 48. Наложенитъ по настоящия законъ глоби се събиратъ отъ държавнитѣ бирници и се внасятъ въ фонда за борба съ маларията.

Глава X.

Особени наредби.

Чл. 49. За врѣдитѣ, причинени отъ малолѣтни, работници или слуги, отговарятъ тѣхнитѣ родители или господари.

Чл. 50. Настоящиятъ законъ отмѣнява всички постановления на закони и правилници, които му противорѣчатъ.

Чл. 51. За прилагането на настоящия законъ се издаватъ правилници.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Тодоръ Петровъ.

Т. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Този законъ трѣбваше да се създаде още прѣли 30-40 години, веднага слѣдъ освобождението, защото, ако има законъ, отъ който нашата страна най-много да се е нуждала, то е законътъ за борба съ маларията. Тѣй като нашитѣ заселища, повече отколкото въ другитѣ страни, сѫ настанени въ мѣста низки, мочурливи, блатливи, дѣто се вѣдятъ маларийнитѣ комари, които разнасятъ болестта по населението, затуй такъвъ законопроектъ трѣбваше да ни се прѣдложи, както казахъ, много по-рано; но по-добъръ късно, отколкото никога. Въпросътъ сега е да се създаде единъ такъвъ законъ, който дѣйствително да даде ефикасни сръдства за борба сръщу маларията. Досега нѣмаше управляващитѣ буржоазни партии сѫ гледали, както на страната, тѣй и на здравето на народнитѣ маси, съ най-голямъ прѣнебрѣжение, сѫ гледали тѣй, както гледаатъ извѣстни земледѣлци на земята, която експлоатиратъ: използватъ я, обаче не се грижатъ, щото земята отново да добие жизнени елементи, сокове чрѣзъ наторяване. Отнасянето къмъ нашия народъ, къмъ неговото здраве е било, тѣй да се каже, хищническо — да се използва българскиятъ народъ, обаче за здравето и живота му не сѫ се полагали никакви грижи. Трѣбваше да дойдатъ тия голѣми войни днесъ, да ни докаратъ тия голѣми болести и да ни поставятъ още прѣдъ опасността на едно голѣмо разпространение на маларията всрѣдъ нашето население, за да се стрѣснатъ и помислятъ за мѣрkitѣ за борба сръщу маларията. Сега чрѣзъ войницитѣ, които се връщатъ отъ маларичнитѣ мѣста изъ Македония, които войници страдатъ отъ малария, при ухапване отъ комаритѣ, които имаше въ нашитѣ мѣста, ще се увеличи числото на маларичнитѣ комари, а отъ тукъ ще се увеличи и числото на заразяванитѣ отъ малария. Трѣбва, обаче, да констатирамъ, че колкото много сръдства сме изразходвали за маларията и за войнитѣ, толкова по-малко, да не кажа нищо, не е изразходвано отъ страна на държавата за здравео на населението, за оздравяването на населенитѣ мѣста, за подобряването на хигиеническитѣ условия, при които

поставено населението да живее и да работи. А маларията е една от най-опасните болести. Аз си спомням лекциите на г. д-ръ Ватев, който ни преподаваше съдебна медицина в Университета, в които лекции той ни разправяше и обръщаше внимание на студентите, като биди обществени дѣйци и народни прѣдставители, че маларията е една от най-опасните болести за народното здраве, за здравето на работническите маси, защото организъмът, който е болен веднѣж от малария, става най-пригоден за всички болести. Това едно и, второ, такъв организъм, съ почти полуотровена кръв, не може да живее при същите условия толкоз, колкото при същите условия би живѣл човѣшкия организъм, незасегнат от маларията. Обикновено маларичните хора живеят съ 10-12 години по-малко, отколкото другите хора, поставени при същите условия и незасегнати от маларията. Аслаг и другите болести най-много се развиват в мѣста, дѣто маларията е най-много разпространена сред населението. Щомъ е така, щомъ съ разпространението на маларията всрѣд населението, от една страна, се увеличават боледуванятия, намалява се работоспособността на хиляди и хиляди работници, а от друга страна, уголѣмява се пождеврѣмненната смъртност — а от тук слѣдват вече голѣмитѣ не само човѣшки жертви, но и материални срѣдства, материални жертви за страната — щомъ това е така, щомъ маларията е тъй опасна болест и нейното разпространение е тъй опасно за здравето, за живота на населението, то, естествено е, че и мѣрките трѣбва да бъдат ефикасни, и срѣдствата, които трѣбва да се изживяват за борба срѣш маларията, не трѣбва да се жалат, не трѣбва да се скѣпят. Въ проекта ни се предлагат за оздравяване нѣкои по-голѣми оздравителни работи, така напечени работи и оздравителни работи по-малки. По-големите от оздравителните работи сж: запълването на блата и ями, дѣто се събират локви; поврѣщането на застоялите води и блата в текущи води, защото в текуща вода не могат да се развѣждат комари — тѣ се развѣждат само при застоялите блата и води; канализирането на ролите и рѣките: укрѣпяване бреговете на рѣките за да не става разливане на рѣките. От което особено много страдаме въ крайлунавските мѣста: Видинско, Никополско. Соморитѣ и т. н. Въ Видинъ при разливането на Дунавъ се разливат десетки хиляди декари ниви и ливади. Слѣд отливването на Дунавъ остават застояли води, които стават пригодни мѣста за въденето на комарите, а слѣдователно, и за разпространение на маларията. Тѣй че трѣбва да се укрѣпят бреговете на Дунавъ, на Марица, и на другите рѣки, които се разливат. Блатата трѣбва да се запълват или, както казахъ, да се канализират, за да се оттичат въ голѣмитѣ рѣки. Но, от друга страна, трѣбва да се има предъ видъ и друго срѣдство. Въ Италия употребяват заливането на блата съ петролъ или съ други по-леки от водата течности, които не позволяват въденето на комарите.

Г. Василевъ: Нѣмаме петролъ за освѣтление, а ще заливаме блата!

Т. Петровъ: Разбира се, сега сме въ едно такова врѣме, когато нѣмаме петролъ, но когато настѣпи моментъ да имаме такъвъ, когато се снабдимъ съ други такива течности, трѣбва да прибѣгнемъ и къмъ тия срѣдства, които не сж упоменати въ прѣдложения законопроектъ.

Отъ друга страна, дѣлжавата трѣбва съ свои срѣдства да помогне канализирането на градовете, защото градовете, които сж заселени въ низки мѣста и не сж канализирани, където се образуватъ всевъзможни локви. Дѣто нѣма канали, за да се оттича водата, сж сжщо пригодни мѣста за маларията. Ето защо азъ мисля, че срѣдствата, които прѣдвижда проектътъ — да се образува единъ фондъ отъ 3 милиона лева — сж съвършено недостатъчни. Ако вие дѣйствително искате да се взематъ ефикасни срѣдства за борба срѣш маларията, то би трѣбвало да се прѣдвиди като първоначаленъ фондъ една сума най-малко около 20 милиона лева за урегулиране на рѣките, за укрѣпяване бреговете на рѣките, за канализиране на блата и застоялите води, за попълване или оттичане на блата и т. н. Трѣбва първата, основната сума да бѣде 20 милиона лева и всѣка година въ бюджета да се прѣдвиждатъ по около 5—6 милиона лева, ако вие дѣйствително искате да вземете ефикасни мѣрки за борба срѣш маларията, ако искате да направите нѣщо същественно; иначе ще имаме само законъ, че назначите, може би, нѣкой и другъ чиновникъ, но нѣкаква съществена работа отъ значение за борбата срѣш маларията нѣма да имаме.

Освѣнъ тоя, азъ мисля, че отъ този основенъ фондъ, който трѣбва да бѣде не по-малко отъ 20 милиона лева,

къмъ който да се прѣдвижда всѣка година въ бюджета една сума отъ 5-10 милиона лева, трѣбва да се подпомогнатъ градовете, които не сж канализирани, да бждатъ канализирани, защото тѣ съ свои срѣдства не могатъ да извършатъ канализацията. Поддържането на извършените оздравителни работи се възлага на общините и на окръжията, а това е работа много безнадеждна, защото общините и окръжията сж останали безъ срѣдства; тѣ нѣматъ срѣдства, за да разходватъ за тѣзи работи и оставянето на тѣхъ да поддържатъ по-нататъкъ оздравяването на мѣстностите значи просто да се остави работата на произволъ.

Сжщо канализацията на градовете и на по-голѣмитѣ села, за което не се споменава нищо въ законопроекта, трѣбва да се впише като едно отъ важните срѣдства за борба срѣш маларията, защото нашите градове, които сж заселени въ низки мѣста, не канализирани, ставатъ пригодна почва за въдене на комарите и, слѣдователно, за създаване на условия, които увеличаватъ разпространението на маларията. Би трѣбвало да се отпускатъ срѣдства на общините, които не могатъ да си прокарватъ канализация, отъ дѣржавния бюджетъ. Хининътъ трѣбва да се монополизиратъ не отъ 1920 г., както се иска тукъ отъ законопроекта, ами още сега да се прибѣгне, доколкото е възможно, до това: да се откупи по възможностъ отъ Италия, ако имаме съ нея търговски връзки, колкото може повече хининъ и да се раздаде още сега безплатно на населението не само въ мѣста, които сж заразени отъ маларията, но и въ мѣста, заразени малко, защото мѣрките, които трѣбва да се взематъ за борба срѣш маларията, трѣбва да бждатъ и прѣдохранителни. Още сега, още тая пролѣтъ, въ най-късо врѣме, би трѣбвало да се почне да се раздава хининъ безплатно на населението въ всички мѣста, заразени отъ маларията, а такива мѣста въ нашата страна има много.

Въ чл. 25 отъ законопроекта се прѣдвижда, че оздравяването на извѣстни мѣста може да се прѣдстави на частни лица, като слѣдъ това използването на тия мѣста се отдава на сжщите лица за 15 или 25 години. Менъ ми се струва, че тукъ ще се партизанствува, ще има облагодѣтелствувание на извѣстни лица, та по-добре би било оздравяването на мѣстата да се извършва по стопански начинъ отъ дѣржавата и използването на оздравителните мѣста да става за смѣтка на дѣржавата, на общините или на окръжията.

Но друга една още по-главна мѣрка, друго едно отъ срѣдствата за борба срѣш маларията, каквито и други мѣрки да вземаме, е и храната. Ако оставимъ населението въ селата и градовете да гладува, да не може да си дойжда и да се изморява, отъ прѣсилена работа въ работилниците, то ще стане още повече годна почва за всевъзможни болести, а, слѣдователно, и за маларията. Заради туй, ако вие искате да употребите сериозни срѣдства въ борбата срѣш маларията, трѣбва да вземете и мѣрки, съ които да осигурите прѣхраната на населението, да увеличите храната на работническите маси. И не само това: вие трѣбва да блите и да искате да се прилагатъ работническите закони, законите за закрила на труда, да се прокара законъ за намаление работния день до 8 часа, за да не се изтощава организъмътъ на работниците, да не се изтощава работническото население, защото изтощаването и изгладняването сж пригодна почва за всевъзможни болести. Тѣй че, едно отъ важните срѣдства за борба срѣш маларията е да се даде на населението повече храна, да се намали работния день на 8 часа и да се прилагатъ законите, които сж въ защита на работническата класа.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Илия Кирковъ.

И. Кирковъ: Г. г. народни прѣдставители! Колкото снощи бѣхъ възмутенъ отъ това, че г. министърътъ на вътрѣшните работи и народното здраве не благоволи въ продължение на 3 мѣсеца да отговори на едно питане, отправено отъ мене къмъ него по санитарното положение на страната, толкозъ днесъ пѣкъ съмъ доволенъ да виждамъ сжщия министъръ да сезира народното прѣдставителство съ единъ законопроектъ толкова много належащъ въ сегашно врѣме, да бѣде той прокаранъ отъ Народното събрание и приложенъ въ страната. Азъ се ползувамъ по случай дебати по този законопроектъ днесъ да прѣдизвикамъ г. министра на вътрѣшните работи, ще не ще, да отговори на въпроситѣ, които азъ му поставихъ въ моето питане. Възможно е той да отговори само съ една дума, както вчера: „Да“, тѣй както прѣдаде днесъ и в. „Утро“, но толкова по-мѣ за г. министра, ако той е така внимателенъ спрѣмо народното прѣдставителство. Азъ мисля, че

не е нужно непрѣмънно да бѣда демократъ, за да се удостои съ честта да ми бѣде отговорено на едно питане. Азъ съмъ народенъ прѣдставителъ, мога да не бѣда въ очитъ на г. министра тъй издигнатъ, както сж неговитъ почтени колеги демократитъ, но въ всѣки случай той има дългъ, като министъръ, по правилника на Народното събрание, да отговори на едно питане, интересуващо народното прѣдставителство.

Г. Занковъ: Той даже не Ви слуша, когато говорите — моабетъ си прави.

И. Кирковъ: Ако той не ме слуша, толкозъ по-злѣ заради него, защото той тукъ е дълженъ да слуша. Азъ, обаче, слуша не слуша, дълженъ съмъ да говоря, и да говоря туй, което смѣтамъ, че заслужава вниманието на Народното събрание.

Слѣдъ тия нѣколко думи, цѣнейки скжпото врѣме за Народното събрание, азъ не искамъ повече да говоря, освѣнъ да поставя нѣколко въпроса на г. министра на вжтрѣшнитъ работи и народното здраве, на които, като ми отговори, ще считамъ, че ми е отговорилъ и на питането, ако и въ такъвъ случай бѣде недоволенъ отъ мене, тогава ще остане заслужено впечатлението, че г. министъръ има по-скоро нѣкакъвъ капризъ, отколкото желание да отговаря на народнитъ прѣдставители.

Г. министре! Моитъ въпроси къмъ Васъ въ дадения случай сж да ми отговорите на слѣдното. Всичкитъ околийски лѣкари, които трѣбваше слѣдъ демобилизацията да заематъ своитъ длѣжности въ санитарнитъ околии въ страната, заематъ ли ги понастоящемъ или не? Този е единъ въпросъ, който ме интересува отъ гледна точка и на положенията, които ще прокарваме сега въ законопроекта за борба съ маларията. Въ чл. 29 отъ този законопроектъ се казва: (Чете) „Въ мѣста, обявени за заразни отъ малария, болнитъ отъ малария се лѣкуватъ безплатно амбулаторно и въ лѣчебни заведения“. Азъ питамъ г. министра: имаме ли понастоящемъ лѣчебни заведения въ състояние такова, въ каквото тѣ да бждатъ годни да лѣкуватъ българското гражданство по цѣлата страна и имаме ли ние прѣдставители на медицината, респективно лѣкари въ тия околии? Желя да чуя отговоръ на този въпросъ.

Втория въпросъ, който съмъ поставилъ въ питането си и който казахъ прѣди малко, като скжпя врѣмето на Народното събрание, не желя въ друго врѣме да развивамъ изново, за да отгочавамъ всички васъ тукъ, сега минавамъ и на него е слѣдниятъ. Прѣзъ врѣме на войната една значителна частъ младежи, освободени отъ войската, се оставиха да поѣминатъ единъ курсъ отъ една година въ специално създаденитъ за пѣлѣта санитарни училища въ София, Нишъ и Скопие. Тѣхниятъ брой, по моитъ свѣдѣния, възлиза на около 700 души. Тѣзи санитарни подофицери, прѣминали този курсъ, приемани въ него съ най-малко 3-класно образование, желя да зная азъ, струва ми се, че ще желаете и вие, а бждете увѣрени, че тѣзи 700 души отдавна желаятъ да чуятъ думата на г. министра, а и цѣлото общество въ страната, което всѣки день се нуждае отъ медицинска помощъ, желя да знае какво е сторилъ по отношение на тѣхъ Санитарната дирекция, подвѣдомствена на министра на вжтрѣшнитъ работи и народното здраве, т. е. дала ли имъ е или не право да изпълняватъ длѣжностъ санитарни-фелдшери? По тѣзи два въпроса: единиятъ, дали лѣкаритъ въ санитарнитъ околии сж по мѣстата си сега, и другиятъ за санитарнитъ фелдшери отъ училищата прѣзъ врѣме на войната, за които споменахъ, сж ли разрѣшени или не — желя да чуя отговора на г. министра; и ще считамъ, че ми е отговорилъ на питането.

Азъ Ви моля, г. министре, както виждате не Ви прѣдизвиквамъ, но напълно основателно и съ голѣмо право дѣлая да настоя да вземете думата и да ми отговорите.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ на вжтрѣшнитъ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който повдигна уважаемиятъ народенъ прѣдставителъ г. Кирковъ, е инцидентенъ въпросъ, за който ще кажа нѣколко думи по-подирѣ. Сега предстои да гласуваме по принципъ законопроекта за борба съ маларията.

Винаги българската държава е смѣтала като една отъ голѣмитъ свои задачи грижата за народното здраве. Въ миналото, даже отъ 40 години насамъ, както спомена уважаемиятъ г. Петровъ, българската държава, повече или по-малко, е употребявала срѣдствата, каквито е могла да употреби, за да гарантира живота на българскитъ граждани, считайки, че това е една отъ главнитъ длѣжности на модерната държава. Следъ войната, обаче, въпросътъ за

народното здраве става единъ отъ голѣмитъ обществени въпроси. Споредъ статистическитъ свѣдения, които имамъ, ние имаме вече повече отъ 300 хиляди български граждани, заболѣли отъ малария прѣзъ войната. Като имаме предъ видъ какъвъ голѣмъ процентъ отъ населението у насъ болѣдува отъ малария и туберкулоза, става ясно за всички, че борбата съ тия болѣсти е първа длѣжностъ на държавата.

Бидѣйки още министъръ на общественитъ сгради и отдавайки сериозно значение на този въпросъ, въ съгласие съ Министерството на вжтрѣшнитъ работи — респективно Санитарната дирекция — азъ подѣхъ идеята за устройството на окръжни санаториуми — защото още тогава се виждаше, че ще има нужда отъ санаториуми за всѣки окръгъ — въ които санаториуми да могатъ да пострѣпватъ заболѣлитъ отъ туберкулоза, а най-главно отъ малария, която не е вече въ стария си видъ, проста малария, а е *malaria tropica*, спечелена на южния фронтъ. Искахме да подвземемъ разрешението на този въпросъ. Въ него врѣме бѣше изпратенъ архитектъ при Министерството на общественитъ сгради да отиде въ чужбина, да види какъ е разрешенъ тоя въпросъ, за да можемъ да построимъ тия санитарни навеси. Събитията, които се разиграха у насъ, заставиха тоя архитектъ да остане въ чужбина, и той още не се е завърналъ. Та този въпросъ, който можеше бързо да се разреши, остана по силата на събитията неразрешенъ.

Дирекцията на народното здраве, разбирайки важността на въпроса за борбата съ тия болести, особено съ маларията, потруди се да създаде този новъ законопроектъ.

Г. г. народни прѣдставители! Законопроектътъ, който ви прѣдставямъ, е взетъ отъ Италия, държавата, която има добре уредено законодателство по този въпросъ; Италия и следъ нея Гърция сж държавитъ, които страдатъ най-много отъ тази болестъ. Въ законопроекта има нѣколко оригинални постановления, които съответствуватъ на нашитъ национални особености. Законопроектътъ е достатъчно изученъ отъ хора специалисти. Азъ смѣтамъ, че почитаемото народно прѣдставителство съзнава голѣмата нужда отъ срѣдства, които трѣбва да се взематъ отъ държавата и общинитъ за борба съ това социално зло у насъ. Можете да си поѣставите положението на единъ народъ, когато 400.000 души отъ работоспособното население е парализирано отъ малария и става неспособно за работа. И ако не се взематъ мѣрки да се лѣкува заболѣлиятъ и главно да не може да се заразява и чрѣзъ комаритъ и здравиятъ, ние рискуваме да законодателствуваме, да правимъ закони, да организираме свободитъ на гражданина, обаче всички това ще правимъ за единъ нездравъ гражданинъ. Всички схващаме че въпросътъ е сериозенъ, нѣма защо да говоримъ много, за да ви убеждавамъ да гласувате законопроекта. Първиятъ принципъ въ него е, че трѣбва да се взематъ мѣрки за изсушаване на блатата и на всички маларични мѣста, разсалиници на комари. Общинитъ и държавата трѣбва да се притечатъ на помощъ на инспектората, който се учрѣдява при Министерството на вжтрѣшнитъ работи и народното здраве. Трето, монополизира се търговията съ хининъ. Още прѣзъ 1910 г. ние дадохме и слѣдъ това всички правителства сж се стремѣли да даватъ безплатно хининъ на населението въ ония мѣстности, гдѣто обикновено върлува малария, специално въ Бургаско. И въ единъ периодъ отъ двѣ, три години, чрѣзъ увеличението на безплатно лавания хининъ, бѣ по-много много лобръ на страдащото население и болестта запална. Сега, за да можемъ да уредимъ въпроса общо за цѣлата страна, вѣвсегдаме принципа за монополизиранието на хинина. Уважаемиятъ г. Петровъ иска това да стане по-рано, а не прѣзъ 1920 г. Ако можемъ да го реализираме прѣзъ 1920 г., ще направимъ една много добра работа, защото, за да се подготви разрешението на този въпросъ, нужно е по-нормално врѣме, за да може държавата да контрактира и достави хинина.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Да има пари да го плати.

Министъръ Н. Мушановъ: И да има пари, както казва г. министъръ-прѣдседателътъ, за да го плати, което е, може би, най-важниятъ въпросъ за сегашно врѣме. — Ако, както каза, г. Петровъ, сме чакали 40 години, нека почакаме още 4—5 мѣсеца, за да можемъ да наредимъ по-добре тази работа.

Нѣма какво повече да кажа по законопроекта. Безъ да вземамъ втори пътъ думата, азъ ще ви моля, слѣдъ като се гласува по принципъ, да бжде гласуванъ по спешностъ и на второ четене, членъ по членъ, днесъ.

Тръбва сега съ няколко думи да отговоря на питането на г. Киркова. Дължа да Ви заявя, г. Кирковъ, че не можахъ да разбера Вашата настойчивостъ, вчера да твърдите, че не съмъ искалъ да отговоря на питането Ви. Обикновено министритъ се обвиняватъ, че не отговаряли на питаня, които засъгватъ щекотливи, партизански въпроси.

И. Кирковъ: Два пѣти идвахъ при Васъ на министерската маса. Вие останяхте чуждъ на искането ми.

Министъръ Н. Мушановъ: Казахъ Ви и вчера, зная Ви за сериозенъ човѣкъ и не мога да разбера, какви подбуди имате да повдигате такъвъ въпросъ, който е тъй невиненъ, общоплезенъ и нѣма защо да ме подозирате въ нѣкаква злонамѣреностъ, за да не Ви отговори.

И. Кирковъ: Защо три мѣсеца не отговорихте?

Министъръ Н. Мушановъ: Защото, г. Кирковъ — прѣди 5—6 дена бѣхте при мене — казахъ Ви, че не съмъ ималъ туй питане на рѣка, поради една грѣшка на канцеларията. Справихъ се въ канцеларията, имамъ сега отговора на директора на народното здраве и ще Ви отговори.

Народниятъ прѣдставителъ г. Кирковъ ме пита: имаме ли нужното количество околийски лѣкари или нѣмаме? Нѣмаме, уважаеми г. Кирковъ, особено сега, следъ войната. Това много лесно се разбира отъ всѣки, които знае какъ се работи въ България. Ене нѣмахме и по-рано достатъчно лѣкарски персоналъ, за да има наврѣдъ околийски лѣкари. Прѣзъ войната ние загубихме повече отъ 40 души лѣкари. Загубихме, въ разстояние на 4—5 години, минимумъ по 30 души медици, които чуждитѣ факултети даваха на България. Виждате какъвъ минусъ имаме въ сравнение съ положението преди войната. Разбира се отъ всѣкого, че ние не само загубихме лѣкари прѣзъ войната, но не можахме да създадемъ нови лѣкари, защото университетитъ, гдето нашитѣ студенти слѣдваха, не ги приемаха; второ всички, които бѣха мобилизирани, си дойдоха и сега може би стотици младежи, които иматъ да свършватъ последния си семестъръ, не могатъ да сторятъ това; ние не можемъ да изходатайствуваме отъ съгласенскитѣ власти да ги пуснатъ да довършатъ учението си.

Тѣй стои въпросътъ. За да можемъ да удовлетвори́мъ належащата нужда на околитѣ отъ лѣкари, особено въ сегашно врѣме, когато болеститѣ сѣ много разпространени, Дирекцията на народното здраве рѣши да вземе една мѣрка — да състави първостепенни и второстепенни ординатори при болницитѣ врѣменно да бѣдатъ назначавани за околийски лѣкари, то по този начинъ да могатъ да се намалятъ тѣзи болести. И въ този пѣти дирекцията върви и полека-лека намогва да удовлетвори тая санитарна, да кажемъ, нужда на нашата държава.

Това е, слѣдователно, отговорътъ на първия въпросъ, който Вие, г. Кирковъ, отправите къмъ мене.

Вториятъ въпросъ е: какво е положението на санитаритѣ, които свършиха военно-санитарното училище? Дирекцията на народното здраве назначава постепенно наврѣдъ такива санитарни. Тя не имъ е признала още правото на фелдшери, защото смѣта, че тѣ нѣматъ този образователенъ цензъ, нито тая практика, каквато иматъ фелдшеритѣ, които сѣ свършили специално фелдшерско училище. Но защото прѣзъ врѣме на войната тѣзи санитарни практикуваха доста врѣме, между тѣхъ има хора, които отъ практиката си знаятъ доста нѣщо, и се вижда, че сѣ хора способни; на тѣхъ се възлага само службата да бѣдатъ санитарни, санитарни агенти или изпълняющи длъжности фелдшери. Вие желаете, по Вашето питане разбирамъ, . . .

И. Кирковъ: Азъ желая да зная само какво е направено.

Министъръ Н. Мушановъ: . . . да се даде работа на тѣзи хора, които сѣ особено годни, практикували веднѣжъ вече въ войската, за борба съ всички заразителни болести, доколкото могатъ да дезинфектиратъ, да взематъ предпазителни мѣрки и пр. Но тъкмо тамъ е борбата отъ фелдшерското съсловие, което онези день дойде съ своитѣ прѣдставители при мене, за да ми даде: „Нѣмате право да назначавате санитарни вмѣсто фелдшери, които иматъ образователния цензъ и своя практика“. Това е единъ старъ споръ на фелдшеритѣ съ санитаритѣ, това сѣ едни борби, които водятъ началото си, може би, отъ прѣди 10—15 години. Въ този въпросъ нѣма какво да се впускамъ.

Значи, отговарямъ Ви и на втория въпросъ: тѣзи санитарни, които сѣ на брой 700 души, завършили едногодишния курсъ въ тази военно-санитарна школа, практикували нѣколко години на фронта, всички се назначаватъ постепенно, диримъ ги, за да ги назначимъ при тази епидемия, която върлува сега — петнистиятъ тифъ. Вие сте отъ Търновско и знаете въ колко села има тифусъ тамъ; има го и въ Русенско; щастие е, че въ селата не се разпространи, но го има въ нѣколко града, като Русе, Варна, Тевенъ. Та този помощенъ персоналъ го назначаваме и го пращаме наврѣдъ, за да можемъ поне съ неговитѣ познания да допринесемъ каквото можемъ въ борбата ни срещу тѣзи епидемически болести.

Това е то, което имамъ да отговоря на г. Киркова.

И. Кирковъ: Азъ съмъ доволенъ отъ всичко това.

Министъръ Н. Мушановъ: Нека още веднѣжъ засвидѣтелствувамъ почитьта си къмъ народенъ прѣдставителъ, когато ми отправя питане, и да Ви накарамъ, г. Кирковъ, да забравите всѣкаква неприязнь спрѣмо мене. . .

И. Кирковъ: Никаква неприязнь нѣмамъ въ случая.

Министъръ Н. Мушановъ: . . . и, най-главно, да не подозирате, че съмъ ималъ нѣкакъвъ интересъ да забравя отговора на това питане, което, както виждате, засега единъ общественъ интересъ и нѣмаше защо азъ да имамъ нѣкакво подбуждение, за да не Ви отговори.

Завършвамъ, г-да, и ви моля да гласувате по принципъ законопроекта ми.

Х. Бояджиевъ: Г. министре! Позволете по този поводъ да Ви попитамъ, въ какво положение се намира сега развитието на епидемията „петнистъ тифъ“?

Министъръ Н. Мушановъ: По вчерашни свѣдѣния, които имамъ, развитието на петнистия тифъ е слѣдното. Въ всички мѣста се констатира, че е въ застои, нови случаи нѣмаме. Обаче зависи отъ човѣка какъ гледа на тая рѣка. Напр., директорътъ на народното здраве смѣта, че при тия случаи, каквито имаме — въ Варна има 70 случая, въ Русе 50—60 случая — тамъ вече сѣ локализирани, и особено въ Русе ги има само въ циганската махала и въ турската махала — директорътъ на народното здраве, казвамъ смѣта, че поради старата традиция на турцитѣ, да не допускатъ лѣкарь въ къщата си, често пѣти санитарнитѣ власти не сѣ въ състояние да откриятъ случаитъ на заболяване и вследствие на туй разпространението на тифуса става по-бързо. Азъ ходихъ самъ въ Русе, събрахъ млади, по-интелигентни мюсюлмани, на които казахъ да отидатъ всрѣдъ мюсюлманското население и самички да пропагандиратъ и да му кажатъ да забрави тази традиция, защото отъ тѣзи прѣдразсѣдѣци тѣ ще се изморятъ сами помежду си. Тѣ съставиха едно дружество отъ учители и други и отидоха да агитиратъ. Но, г-да, да се разбере едно по този тифусъ. Населението е така бедно — особено бедното население страда — че то нѣма вече възможностъ да се преоблѣче, да смѣни долната си риза. Нѣмайки тази възможностъ, безспорно, въшкитѣ се много повече развъждатъ и тифусътъ много повече се разпространява. Отнесохъ се до военнитѣ, помолихъ ги, понеже имаше събрано бѣло за войската и една частъ отъ него се изпрати на войската, а друга частъ остана въ склада, да се вземе отъ това бѣло и да се раздаде на онѣзи, които сѣ близко до тия квартали, за да се пречистятъ и да спремъ по този начинъ развоя на болестта. Обаче лѣкаритѣ мислятъ, че има едно спасително срдѣство; то е слънцето и топлината, вслѣдствие на което бедниятъ ще може да хвърли ризата и по-лесно да се отърве отъ гада, който прѣдизвиква тази болестъ. Сега, съ идването на слънцето и топлината, по-скоро, ще може да се прекрати тази болестъ. Вземамъ се всички мѣрки, казвамъ, но надѣваме се най-подиръ и на хигиеническитѣ свѣти, и на самия сезонъ, който идва, че ще благоприятствува за по-скорошно прекратяване на тази болестъ.

По-опасно е разпространението на тази болестъ въ селата. Има нѣколко случаи въ селата въ Търновско, Плевенско, Ловчанско и, ако се не лъжа, днесъ или утре директорътъ на народното здраве, трѣбва по инспекция, за да обиколи всичкитѣ тѣзи мѣста, та да могатъ да се взематъ всички възможни мѣрки за прѣкръпяването на това зло, защото то е, знаете, една отъ голѣмитѣ злини за нашата страна и е много опасно, ако се разпространи изъ селското население. Досега тази болестъ не се развива, и

имаме всичкото основание да смѣтаме, че въ единъ по-близъкъ срокъ ще може да се прекрати.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ на първо четене законопроекта за борба съ мала-рията, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ Н. Мушановъ: Да стане сега и второто му четене.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има предло-жение отъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи да стане сега и второто четене на законопроекта. Които сѣ съ-гласни, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря, да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ за борба съ маларията.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ заглавието на законопроекта, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава I. Организация на службата.“

Чл. 1. При дирекцията на Народното здраве се учрѣжда инспекторатъ за борба съ маларията и отстраняване при-чинитѣ на вирѣнето ѝ.

Инспекторатътъ се състои отъ главенъ инспекторъ — лѣкаръ, познатъ съ санитарно-административната си дѣй-ностъ като маларистъ — и двама членове: единъ инженеръ по водитѣ и единъ зоологъ, вѣщъ по биологията на кома-ритѣ и оорвата съ тѣхъ.

За овѣжжа. Като зоологъ може да бѣде изполу-вано и лице, заемащо друга държавна работа“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 1, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-ката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Инспекторатътъ изработва общитѣ директиви по борбата съ маларията, които подлежатъ на одобрене отъ Върховния медицински съвѣтъ, обсъжда общия ходъ на работитѣ, както и добититѣ резултати.

Главниятъ инспекторъ ръководи борбата съ маларията и изпълнява всички рѣшения на инспектората“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 2, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-ката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 3. Борбата противъ маларията по настоящия за-конъ се води отъ мѣста, които Върховниятъ медицински съ-вѣтъ, по прѣдставление отъ инспектората, обяви за зара-зени отъ малария.

По сѣщия начинъ става и обявяването за здрави на мѣста вече оздравени отъ малария“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 3, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-ката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 4. Въ всѣки малариченъ районъ, подлежащъ на оздравяване, се назначава единъ лѣкаръ за районенъ ин-спекторъ, съ необходимото число хининари, кондуктори, постоянни и врѣмenni работници и др.

Броятъ на лѣкаритѣ по борбата съ маларията, на хи-нинаритѣ и кондукторитѣ се опрѣдѣля за всѣка година отъ Върховния медицински съвѣтъ, по прѣдложение на инспектората, споредъ нуждата и разполагаемитѣ срѣдства“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 4, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 5. За борба съ маларията се привличатъ врѣ-менно, като доброволни помощници — учители, свещеници студенти, ученици и частни лица, възнаграждението на които се опрѣдѣля отъ Върховния медицински съвѣтъ въ размѣръ не повече отъ 10 л.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 5, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 6. Всички санитарни органи сѣ непосредствено подчинени на инспектората относно мѣрkitѣ противъ ма-ларията.

Издаванитѣ наредби по борбата съ маларията сѣ за-дължителни за всички органи на властѣта“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 6, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 7. Всички органи на инспектората, постоянни или врѣмenni, кореспондиратъ служебно като държавни учрѣждения“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 7, както се прочете, моля да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 8. Доставянитѣ отъ странство материали или прѣд-мети по борбата съ маларията, както и приготвенитѣ такива, се освобождаватъ отъ мита, данѣци, налози и бери“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 8, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава II.

Фондъ за борба съ маларията.

„Чл. 9. Всички разходи по борбата съ маларията, като заплати и възнаграждения на лицата ангажирани по-стоянно или врѣменно въ тази борба, набавяне хининъ, материали, инструменти и др., прѣдмети, издаване пе-чатни произведения, даване премии, за командировки и прѣвозни срѣдства, се покриватъ отъ фонда за борба съ маларията.

Заплатата на главния инспекторъ, инженера, зоолога и районнитѣ инспектори по маларията се прѣдвиждатъ въ бюджета на Дирекцията на народното здраве“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 9, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 10. Фондътъ се употребява изключително за цѣли въ свръзка съ борбата съ маларията“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ чл. 10, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-ката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 11. Фондътъ се образува и попълва отъ:

1) основната вноска отъ държавата за фонда въ раз-мѣръ 3.000.000 л.;

2) сумитѣ, които държавата отпуска ежегодно за борба съ маларията въ размѣръ на 500.000 л.;

3) 5% отъ редовнитѣ приходи на онѣзи общини, въ района на които се прилагатъ специални мѣрки противъ маларията и то прѣвъ годинитѣ, когато сѣщитѣ се при-лагатъ;

4) 10% отъ редовнитѣ приходи на окръжнитѣ съвѣти въ маларичнитѣ мѣста;

5) цѣлитѣ приходъ отъ монопола на хинина;

6) чистият приход от мѣста, оздравени съ срѣдствата на фонда, въ продължение на 15 години слѣдъ свършване на оздравяването.

Въ случай, че тѣзи мѣста сж давали нѣкакъв приходъ прѣди оздравяването имъ, тогава фондътъ прибира само разликата между него и по-големия приходъ, добиванъ вслѣдствие на оздравяването;

7) суми отъ глоби на настоящия законъ;

8) случайни приходи“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 11 както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 12. Фондътъ се управлява отъ инспектората, а отчитането на сумитъ става чрезъ счетоводството на дирекцията на народното здраве“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 12, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава III.

Монополъ на хинина.

„Чл. 13. Въвежда се отъ 1-и януарий 1920 г. държавенъ монополъ на хинина: chinin. muriaticum, chinin. sulfuricum, chininin bimuriatic, chinin. bisulfur., chininin tannic. и др. хининови препарати по рѣшение на Върховния медицински съвѣтъ и одобрѣние на Министерския съвѣтъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 13, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 14. Доставка, приготвянето и отпушането на хинина става отъ института при Дирекцията на народното здраве въ споразумение съ Министерството на финанситъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 14, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 15. Монополизираниятъ хининъ се отпуска въ два вида:

- 1) безплатенъ хининъ, лесно отличимъ отъ останалия и
- 2) хининъ, продаванъ по опрѣдѣлена цѣна“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 15, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 16. Запрѣщава се безусловно продаване безплатенъ хининъ отъ когото и да било, подъ каквато и да е форма“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 16, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава IV

Оздравяване на почвата.

„Чл. 17. Обявенитъ за заразени отъ малария мѣста подлежатъ на пълно оздравяване“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 17, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 18. Оздравителнитъ работи биватъ голѣми и малки.

Голѣмитъ оздравителни работи сж: изсушаване езера или голѣми блата, укрѣпяване брѣговетъ имъ, изсуша-

ване голѣми мочури, регулиране рѣки, прокараване голѣми канали, голѣми насипи и пр.

Малки оздравителни работи сж: прѣсушаване локви край чешми и кладенци, засипване ями образувани отъ копане прѣстъ, оправяне течението на рѣкички и вади, регулиране напояването на зеленчукови градини, укрѣпяване брѣгове на напоителни или воденични вади, засипване на малкитъ разливи, ями, локви и пр.

Забѣлѣжка: Обезвръждаване оризищата, като причина на маларията се извършва по особенъ правилникъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 18, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 19. За всѣка мѣстность районниятъ инспекторъ опрѣдѣля кои оздравителни работи спадатъ къмъ едната и кои къмъ другата категория. Въ случай на оспорване отъ заинтересованитъ, въпросътъ се разрѣшава отъ инспектората“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 19, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 20. Извършването на голѣмитъ оздравителни работи става чрезъ трѣгъ или по стопански начинъ, по реда опрѣдѣленъ съ особенъ правилникъ“.

Всички разноси се покриватъ отъ фонда“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 20, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 21. Поддържането на извършенитъ вече голѣми оздравителни работи се възлага отъ инспектората на надлежнитъ общини и окръжия въ зависимостъ отъ размѣра на разхода и бюджетнитъ срѣдства на общинитъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 21, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 22. Работитъ по поддържането трѣбва да бждатъ извършени въ срока, опрѣдѣленъ отъ органитъ на инспектората. Въ противенъ случай, инспекторатътъ ги извършва за смѣтка на съответнитъ общини или окръжия“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 22, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 23. Малкитъ оздравителни работи се извършватъ отъ собственицитъ на имотитъ, до които се отнасятъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 23, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 24. Малкитъ оздравителни работи трѣбва да бждатъ извършени въ срока, опрѣдѣленъ отъ органитъ на инспектората. Въ противенъ случай, тѣ се извършватъ отъ инспектората за смѣтка на съответния собственикъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 24, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 25. Частни лица, които съ разрѣшение и по начинъ, посоченъ отъ инспектората, оздравятъ общински или държавни мѣста, изискващи голѣми оздравителни работи, иматъ право да използватъ безплатно оздравеното мѣсто въ продължение на 15 години. Този срокъ може да бжде продълженъ до 25 години отъ инспектората, когато оздравителнитъ работи изискватъ особено голѣми разходи.

При равни условия се прѣдпочита общината, ако тя пожелае да извърши оздравителнитъ работи“.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ Има думата г. Молловъ.

В. Молловъ: Азъ ще помоля г. министра на вътрѣшнитѣ работи, ако е възможно, чл. 25 или да получи друга редакция, или съвършено да се изхвърли, защото той се отнася до възможността на частни лица, съ разрешение и по начинъ, посоченъ отъ инспектората, да оздравятъ общински или държавни мѣста, изискващи голѣми оздравителни работи, и да иматъ право слѣдъ това да използватъ безплатно оздравеното мѣсто. Въ втората алинея се казва: (Чете) „При равни условия се прѣдпочита общината, . . .“ Сега, възможно е, твърдѣ е допустимо, щото частнитѣ лица да могатъ да злоупотрѣбятъ съ тази възможност, която се дава по чл. 25. Ние знаемъ една голѣма история съ Стралджанското блато, която занимава и Парламентарни комисии и която повдига много злѣчъ въ нашия общественъ животъ. Около това блато има нѣколко общини. Сега, възможно е, въ съгласие съ районния инспекторъ, да се намѣри едно частно лице, което, било за това или за друго блато, да поиска оздравяване. Никаква санкция по-нататъкъ за условията, по които това ще стане — сѣдебна, или отъ дирекцията, или отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи — нѣма. Това ще става по споразумѣние съ самия инспекторъ, слѣдователно, съ едно единичко лице. Злоупотрѣблението сѣ възможно. Но важното е друго: едно частно лице може да подаде едно заявление и да каже: „Азъ се наемамъ да извърша тая оздравителна работа“, ще прѣдстави поемни условия, ще даде известна гаранция и ще му се възложи тая работа и тя ще се протака отъ година на година, защото, както ви казахъ, въ този членъ абсолютно никаква санкция за изпълнението на подобна работа нѣма.

На второ мѣсто, казано е, че при равни условия се прѣдпочита общината. Коя община? Това сѣ голѣми пространства, около които има много общини, които обикновено се конкуриратъ. Азъ знамъ нѣколко случая, особено отъ Бургаския окръгъ, дѣто различни общини сѣ заинтересовани въ оздравяването на известни блатисти мѣста. Сега, коя община ще се ползува съ правото да се ползува въ течение на 15 или 25 години отъ оздравеното мѣсто? Истествено е, тукъ ще има голѣма заинтересованостъ, тукъ ще има голѣми борби и начинътъ, по който се разрѣшава това въ чл. 25, не е достатъченъ. Азъ бихъ молилъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи или да оттегли изцѣло този членъ, да го отхвърли, или да го видоизмѣни, при условия такива, щото да има пълна гаранция, за да не ставатъ злоупотрѣблението съ тая възможност, която той дава. Трѣбва да кажа даже, че по отгортъ на наказателнитѣ разпореждания липсва каквато и да е санкция, и тамъ чл. 25 е съвършено изключенъ, макаръ че тукъ могатъ да ставатъ по-голѣми злоупотрѣблението и, слѣдователно, нѣкаква санкция би могла да бѣде наложена.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Бѣлѣжкитѣ, които прави г. Молловъ, сѣ много умѣстни. Но и съ този членъ могатъ да ставатъ злоупотрѣблението. Обаче цѣлътъ на законопроекта се състои въ слѣдното: да възбуди нѣкаква заинтересованостъ и въ частни лица, за да се наематъ съ изсушаване на по-голѣми пространства, като имъ се даде право да използватъ имотитѣ, които ще се изсушатъ безъ наемъ въ 15 или максимумъ 25 години. Безспорно, че това ще бѣде въпросъ на една спекула. Едно лице, което ще иска да изсуши едно блато, ще си прави смѣтката какво ще му коствува изсушаването на блатото и какъвъ приходъ ще добие въ 15 или 25 години — срокътъ, въ който ще има право да експлоатира имота безъ наемъ. Миналото е дало печални случаи. При третото четене ще помислимъ каква редакция да дадемъ на този членъ, за да не ставатъ сега дебати.

В. Молловъ: Азъ не съмъ противъ принципа, но да прѣмахнемъ възможността за злоупотрѣбление.

Министъръ Н. Мушановъ: Съгласенъ съмъ. На трето четене утрѣ ще прѣдставя една нова редакция, която ще бѣде най-добра гаранция.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 25, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 26. Въ обявенитѣ за заразени отъ малария населени мѣста и около тѣхъ, на единъ километъръ отъ крайнитѣ къщи, никой не трѣбва да допуска образуването на каквито и да е застоили води, като локви отъ копане на прѣстъ, отъ лошо прокарани или злѣ поддържани воденичи и напоителни вади, отъ нерационално напояване градини, локви край чешми, кладенци и др.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 26, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 27. Общинскитѣ власти опрѣдѣлятъ мѣстата и начина на вадене на прѣстъ, камъни и др. и слѣдятъ да не се образуватъ нови локви и ями въ горѣпоменатия районъ отъ общината.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 27, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 28. При построятъ на пѣтища, желѣзници, мостове или други обществени работи, прѣдприемачътъ е длъженъ да не допуска образуването на застоили води въ мѣстата, дѣто се извършва работата, независимо какви сѣ поемнитѣ условия на прѣдприятието.“

За допускането на горнитѣ нарушения отговарятъ и не посредственитѣ контролни органи на властятъ.

Ако подобни работи се извършватъ по стопански начинъ, отговорността носи лицето, което прѣко ржководи работата“.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 28, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава V.

Лѣкуване и прѣдпазване отъ малария.

„Чл. 29. Въ мѣста, обявени за заразени отъ малария, болнитѣ отъ малария се лѣкуватъ безплатно, амбулаторно и въ лѣчебнитѣ заведения.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 29, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 30. Дирекцията на народното здраве, въ съгласие съ Върховния медицински съвѣтъ, по прѣдложение на инспектората, открива и специални заведения за лѣкуване маларични.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 30, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 31. Въ силно заразени мѣста инспекторатътъ, за прѣдпазване здравитѣ отъ заболяване, организира безплатно раздаване на хининъ по особенъ правилникъ.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 31, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава VI.

„Мѣрки противъ комаритѣ и тѣхнитѣ зародиши.“

„Чл. 32. Инспекторатътъ взема мѣрки за унищожение на комаритѣ и на тѣхнитѣ зародиши въ опрѣдѣлени води. Прилагането на тѣзи мѣрки се възлагатъ на общинитѣ, ако тѣ сѣ въ състояние сами да извършватъ редовно това, като инспекторатътъ имъ доставя нужнитѣ срѣдства.“

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 32, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ (Чете)

„Чл. 33. Въ силно заразени мѣста, инспекторатътъ снабдява всички държавни учрѣждения, дѣто спятъ или прѣкарватъ вечеръ повече хора, като болници, гари, казарми и пр. съ телени мрѣжи противъ комаритѣ. Стопанитѣ на хотели, ханища, фабрики, работилници, работнишки жилища въ индустриални заведения и чифлици и пр. сж длѣжни да си доставятъ такива мрѣжи въ указаниа срокъ. Не сторятъ ли това въ дадения срокъ, инспекторатътъ го извършва за смѣтка на стопанитѣ, като последнитѣ плащатъ и глоба.“

Забѣлѣжка. На частни лица и общини инспекторатътъ доставя нужнитѣ материали срѣщу заплащане.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 33, както се прочете, моля да си вдигнатъ рѣ-
ката Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ (Чете)

„Глава VII.

Премии по борбата съ маларията.

„Чл. 34. Слѣдъ изтичането на всѣки сезонъ отъ фонда за борба съ маларията се даватъ премии на лица, пока-
зали особено усърдие въ тази борба.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 34, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 35. Премиятъ се опрѣдѣлятъ, по прѣдставление на районнитѣ или главния инспекторъ, отъ съвѣта по бор-
бата съ маларията и се раздаватъ слѣдъ одобрение отъ
Върховния медицински съвѣтъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 35, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 36. Премии се даватъ:

1. На лица, постоянно или врѣменно на служба по борбата съ маларията.
2. На санитарни органи, учители, свещеници, общински органи или частни лица, които чрѣзъ слово, печатъ или съ примѣръ сж успѣли да създадатъ у населението осо-
бенъ интересъ къмъ дѣлото.
3. На общини или лица, които сж извършили нѣкоя по-крупна, одобрена отъ инспектората, оздравителна ра-
бота.
4. На учители, които успѣятъ да създадатъ у своитѣ ученици особено интересъ къмъ борбата съ маларията и практически успѣшно сж ги запознали съ нейнитѣ методи.
5. На ученици, които сж се показали особено рев-
ностни при прилагане мѣрkitъ противъ маларията въ тѣх-
нитѣ селища.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 36, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 37. Като премии се даватъ:

1. Парични възнаграждения въ размѣръ до 1000 л.
2. Инструменти, прѣдмети и литература въ свръзка съ борбата противъ маларията, като, напр.: проекционни апарати, картини, разни книги, колекции и пр.
3. Ученически потрѣби и училищни помагала.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 37, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава VIII.

Нови строежи и заселища.

„Чл. 38. Въ обявенитѣ за заразени и въ оздравенитѣ маларични мѣста техническитѣ власти не могатъ да да-
ватъ разрѣшение за строене на жилищни постройки, прѣди да взематъ мнѣнието на мѣстния органъ на ин-
спектората.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 38, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 39. Нови заселища, махли, прѣградия и др. не могатъ да се застрояватъ кждѣто и да е въ царството безъ прѣдварително разрѣшение на инспектората.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 39, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава IX.

Наказателни разпоредби.

Чл. 40. Нарушенията по настоящия законъ се конста-
тиратъ съ актове, съставени отъ хиѣнаритѣ, кондукто-
ритѣ, лѣкаритѣ по маларията, окрѣжнитѣ и околийски лѣ-
кари или нѣкои отъ членовѣтъ на инспектората по мала-
рията. Актьѣ се приподписва отъ нарушителя и двама
свидѣтели.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 40, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 41. Длѣжности и частни лица, които не изпълнятъ задълженията, възложени имъ въ чл. чл. 21, 22, 23, 24, 38 и 39 отъ настоящия законъ, се наказватъ съ глоба до 1000 л.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. Молловъ.

В. Молловъ: Азъ бихъ молилъ пакъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, този членъ да се прѣредактира по отношение на наказателнитѣ разпоредби, защото пакъ съдържа въ себе си една неясностъ, която може да до-
веде до колебание. Въ чл. 21, който се посочва тукъ, се казва: (Чете) „Поддържането на извършенитѣ вече го-
лѣми оздравителни работи се възлага отъ инспектората на надлежитѣ общини и окрѣжия, въ зависимостъ отъ размѣра на разходитѣ и бюджетнитѣ срѣдства на общи-
нитѣ“. Кой ще наруши чл. 21? Инспекторатътъ, който не е възложилъ, или общинитѣ и окрѣжията, които не сж изпълнили. Ако се отнася това до инспектората, тогава азъ разбирамъ, че актътъ нѣма да се състави отъ самия инспекторатъ или отъ органитѣ, които нему сж подчи-
нени. Ако се отнася до общинитѣ или окрѣжията, то не трѣбва да се глобяватъ тѣ, а органитѣ, които сж натоварени съ тая работа. Азъ бихъ казалъ, че глобата е малка. Сѣщото се отнася и до другитѣ постановления. Чл. 22 гласи: (Чете) „Работитѣ по поддържането трѣбва да бѣ-
датъ извършени въ срока“. Значи, онзи, който не е из-
вършвалъ работата въ срока или е направилъ друго от-
клонение отъ работата, се глобява. Очевидно е, има една голѣма неясностъ. Всичко механически е поставено: който наруши нѣкой параграфъ, се наказва. Това не трѣбва да става. Трѣбва да бѣдатъ поставени самитѣ състави въ чл. 41 и чл. 42. Азъ мисля, че това пакъ може да стане при третото четене, ако се съгласи г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи да се избѣгне тази неясностъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Явно е, че искаме да има наказателна санкция за неизпъл-
нение заповѣдитѣ, които инспекторатътъ дава на общи-
нитѣ и окрѣжията. Г. Молловъ казва: кой ще плаща — физическото ли лице, което е дѣйствувало и извършило нарушението, или общината, или окрѣжътъ? Безспорно, че ще плаща лицето, което дѣйствува отъ името на окрѣжа или общината. За по-голѣма ясностъ, ако искате, вмѣсто общината или окрѣжа, да се каже лицата, които ги прѣд-
ставляватъ. Това е редакционна поправка, която ще можемъ да направимъ утрѣ на трето четене.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ чл. 41, както се прочете, моля, да си вдигнатъ рѣ-
ката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 42. За неизпълнение на задълженията, прѣдвидени въ чл. чл. 26, 27, 28, 32 и 33, виновнитѣ се наказватъ съ глоба до 100 л.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 42, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 43. Прѣдвиденитѣ въ чл. чл. 41 и 42 глоби се налагатъ отъ районнитѣ инспектори съ мотивирано постановление възъ основа на актъ, съставенъ съгласно чл. 40.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 43, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 44. Постановления за глоба до 50 л. сж окончателни и не подлежатъ на обжалване.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 44, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 45. Постановления, съ които се налага глоба по-голяма отъ 50 л., могатъ да бждатъ обжалвани прѣдъ надлежния мирови сѣдия въ седмиченъ срокъ отъ получаването имъ въ прѣписъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 45, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 46. Жалбитѣ противъ постановленията за глоба се подаватъ чрѣзъ съотвѣтния районенъ инспекторъ и трѣбва да съдържатъ всички доказателства, които осждениитѣ искатъ да прѣдставятъ за свое оправдание.“

При разглеждане на дѣлата, заведени по тѣзи жалби, не се допускатъ никакви други доказателства, освѣнъ посоченитѣ въ тѣхъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 46, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 47. Мировиятъ сѣдия разглежда дѣлата най-късно въ мѣсеченъ срокъ отъ постѣпването на жалбитѣ. Присждитѣ на мировия сѣдия сж окончателни и не подлежатъ на никакво обжалване.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 47, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 48. Наложениитѣ по настоящия законъ глоби се събиратъ отъ държавнитѣ бирници и се внасятъ въ фонда за борба съ маларията.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 48, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Глава X.

Особни наредби.

Чл. 49. За врѣдитѣ, причинени отъ малолѣтни, работници и слуги, отговарятъ тѣхнитѣ родители или господари“.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 49, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 50. Настоящиятъ законъ отмѣнява всички постановления на закони и правилници, които му противорѣчатъ“.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 50, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 51. За прилагането на настоящия законъ се издаватъ правилници“.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 51, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Пристѣпваме къмъ следующата точка отъ дневния редъ.

Г. г. народни прѣдставители! Понеже г. министърътъ на правосждието отсжтствува, затова не можемъ да разглеждаме сега законопроекта за наемитѣ на помѣщения презъ врѣме на войната.

Сжщо и законопроекта за нищожността не можемъ да го разгледаме, защото министърътъ на правосждието отсжтствува, пѣкъ и комисията не го е разгледала.

Затова ще моля да се мине къмъ точка осма отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за народното просвѣщение и пр.

Моля г. секретари да го прочете.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение закона за народното просвѣщение и членове 5 и 6 отъ закона за Държавното музикално училище.

Г. г. народни прѣдставители! Масовото напуцане на училищата отъ страна на учителитѣ, което се забѣлзва особно прѣзъ послѣднитѣ години, налага на държавата повелителенъ дѣлъ да потърси причинитѣ му и да вземе мѣрки за отстранението му, защото безъ учители нѣма училища, а безъ училища нѣма свободенъ и напредничавъ народъ, нѣма желателното бързо икономическо развитие, нѣма благоустроена държава. Тѣкмо въ момента, когато България има нужда отъ морално възражение, отъ подема на духа за борба съ разлѣтението и съ всички други послѣдиди отъ гибѣлнитѣ за нея събития прѣзъ послѣднитѣ години, тя рискува да остане безъ едни отъ най-потрѣбнитѣ за това свои служители. Единъ зловѣщъ и страхотенъ викъ излиза отъ устата на стари учители къмъ младитѣ имъ другари, да бѣгатъ, догдѣто е врѣме, отъ занятието, което ще ги озлочести. Излишно е да се изброяватъ многото причини, които доведоха почитанитѣ едно врѣме народни будители до положението на днешнитѣ принизени учители. Тѣзи причини сж много, но за тѣхното отстранение се иска врѣме и редица мѣрки. Обаче една отъ главнитѣ причини — лошото материялно положение на учителитѣ, особно на първоначалнитѣ, което е добръ познато, иска незабавно обезсилване, ако не пълно отстранение. Заплатитѣ на учителитѣ въ днешно врѣме сж мизерни, и подобрението имъ е наложително. Тука е вече въпросъ не за справедливостъ къмъ онеправдани държавни служители, а за отечествена и държавна необходимостъ. Задоволяването на тази необходимостъ, въ кржга на възможното, е главната цѣль на законопроекта, който повѣреното ми министерство прѣдстави на вашето внимание. Съ него се дава необходимото на ония служители на народа, на които той дължи събуждането си въ миналото и отъ които съ право очаква възраждането си въ бъдеще.

За да се спре напуцането на училищата отъ страна на учителитѣ, особно на първоначалнитѣ, прѣдлаганиятъ на вашето внимание законопроектъ прокарва двѣ главни срѣдства — 1) увеличение заплатитѣ и повишенията на учителитѣ и 2) махване на непотрѣбни за успѣха на учебното дѣло, но стѣснителни за учителитѣ ограничения при призававането имъ за редовни. Отъ тия двѣ срѣдства най-много измѣнения въ закона налага първото. Както ще видите отъ самия законопроектъ, повечето членове засѣгатъ материялното положение на учителитѣ, било като увеличаватъ заплатитѣ имъ, било като внасятъ по-голяма справедливостъ въ класирането имъ. Наедно съ това подобрява се положението и на административнитѣ чиновници по народното просвѣщение, които излизатъ изъ срѣдата на учителството. При опрѣдѣлянето на заплатитѣ повѣреното ми министерство е взело прѣдъ видъ всички условия, които иматъ значение въ случая, именно: образователния цензъ и свързанитѣ съ него разности, качеството и трудността на работата, прослуженитѣ години и нуждитѣ на

държавата и народа. Наистина, тѣзи условия понѣкога се сблъскват едно съ друго, но между тѣхъ все може да се намѣри надлежната срѣда. Взето е въ внимание и положението на държавното съкровище, като покачването на заплатитѣ е ограничено доста, макаръ че частнитѣ прѣдприятія сега награждаватъ труда много по-добрѣ, отколкото е прѣдвидѣно въ законопроекта да се заплати трудътъ на учителитѣ. Слѣдъ внимателна прѣдвѣрка на всички горѣказани условия, които трѣбва да опрѣдѣлятъ размѣра на учителскитѣ заплати, повѣреното ми министерство се установи на тѣзи основни заплати: за първоначалнитѣ учители 230 л. мѣсечно, за прогимназиялнитѣ 280, а за учителитѣ въ срѣднитѣ училища 350 л. Гѣзи заплати за условията на живота, които ще останатъ въ сила прѣзъ иднитѣ 5—6 години, сѣ наистина минимални. Да се слиза по-долу отъ тѣхъ е невъзможно по простата причина, че такова слизание би направило живота на учителитѣ неносимъ и би ги накарало да напускатъ училищата. Не бива при това да се забравя, че учителитѣ, за да станатъ редовни, подложени сѣ на строгъ цензъ: първоначалнитѣ трѣбва да свършатъ педагогическо училище, а ако сѣ свършили гимназия, семинария или срѣдно земеделѣческо училище, трѣбва да държатъ държавенъ изпитъ; прогимназиялнитѣ учители трѣбва да свършатъ висши педагогически курсъ, а ако иматъ непълно висше образование — да държатъ държавенъ изпитъ; а учителитѣ въ срѣднитѣ училища трѣбва да свършатъ университетъ, да стажуватъ една година и да издържатъ държавенъ изпитъ. — Заедно съ увеличаването на основнитѣ заплати, законопроектътъ внася и по-голяма постепенностъ и разширение въ повишаването на учителитѣ. Прѣдвиждатъ се 9 повишения прѣзъ всѣки 3 години, и то за първоначалнитѣ учители сѣ по 30 л. мѣсечно, за прогимназиялнитѣ сѣ по 40 л., а за гимназиялнитѣ сѣ по 50 л. Така ще се внесе по-голямо съответствие между увеличаването на заплатитѣ и нарастването на нуждитѣ, което нарастване е постепенно, но непрѣкъснато. Сравнително съ сегашнитѣ заплати, новитѣ основни заплати се явяватъ увеличени срѣдно за гимназиялнитѣ сѣ 40%, за прогимназиялнитѣ сѣ 75%, а за първоначалнитѣ сѣ 91%, слѣдователно основнитѣ заплати по законопроекта се увеличаватъ крѣгло сѣ 66.6%. Ако дори приемемъ, че животътъ прѣзъ слѣднитѣ 5—6 години нѣма да бѣде съ повече отъ 100% по-скѣпъ, отколкото е билъ прѣзъ 1908—1909 г., когато сѣ узаконени сегашнитѣ заплати (въ сжщностъ той ще бѣде 5—6 пѣти по-скѣпъ), пакъ излиза, че сжщинско увеличение на заплатитѣ на самитѣ учители нѣма да има; такова ще има само за оуджета. Впрочемъ, въ законопроекта се прѣдвижда тежината на увеличението да не пада само на държавата, а да се сподѣли и отъ общинитѣ и окръжнитѣ съвѣти, както е и сега. А че общинитѣ вече не само съзнаватъ нуждата отъ увеличаване учителскитѣ заплати, а и жертвуватъ срѣдства за него — показватъ ни голѣмитѣ възнаграждения, които нѣкои отъ тѣхъ даватъ, само да се одобрятъ съ учители.

Наедно съ положението на редовнитѣ учители, законопроектътъ подобрява и онова на тѣй-назначенитѣ волнонаемни учители на седмиченъ урокъ (членове 67 и 68). Тѣхното число е доста голѣмо: прѣзъ миналата година такива е имало въ гимназитѣ (пълни и непълни) 567, а въ прогимназитѣ 1417. Справедливостта и нуждата да се привържатъ тѣзи учители по-добрѣ къмъ училището искаатъ тѣ да не оставатъ безъ повишение, щомъ държавата се ползува отъ труда имъ години наредъ. А нуждата отъ тия учители е налице и още дълги години ще я има, защото не тѣй лесно и скоро ще се одобрятъ училищата съ редовни учители; ето защо държавата трѣбва да имъ обезпечи по-носенъ животъ, съобразно съ нарастването на нуждитѣ имъ. Сжщо така се прѣдвижда повишение и за досегашнитѣ волнонаемни учители въ първоначалнитѣ училища, които се вербуватъ главно измежду лица, свършили гимназия и семинария. За въ бѣдаше се проектира въ тѣхното число да влѣзатъ и свършилитѣ срѣдно земеделѣческо училище. Изобщо, въ законопроекта е прокаранъ принципътъ, всички категории учители да не оставатъ безъ повишение.

Второто срѣдство, съ което законопроектътъ се стреми да спре напушането на училищата отъ страна на учителитѣ — прѣмахването на непотрѣбни за успѣха на учебното дѣло ограничения при признаването на учителитѣ за редовни, засѣга най-многобройнитѣ категории учители — първоначалнитѣ и прогимназиялнитѣ. Споредъ нарежданята на сегашния законъ, макаръ свършилитѣ педагогическо училище и висши педагогически курсъ да сѣ готвили специално за учители и да сѣ практикували при опитни педагози, отъ тѣхъ пакъ се иска да стажуватъ и да държатъ държавенъ изпитъ. Фактически нито педаго-

гиститѣ, нито курсиститѣ прѣкарватъ истински стажъ, защото не прѣминуватъ учебната година въ работене при по-опитни отъ тѣхъ учители, а си прѣподаватъ самостоятелно като другитѣ. Но това номинално стажуване намалява извънредно заплатата и наедно сѣ държавния изпитъ, отъ който сжщо така нѣма нужда (защото провѣрката на способноститѣ и практическата подготовка се извършва въ педагогическото училище и въ висшия курсъ), само намалява броя на желающитѣ да свършатъ тѣзи училища. Новиятъ законопроектъ прѣдвижда прѣмахване както на стажа, така и на държавния изпитъ за педагогисти и курсисти. Покрай това, на педагогиститѣ, изъ чиято срѣда главно излизатъ околийскитѣ училищни инспектори, се отваря и друга врата за служебно напредване, именно дава се право на тѣзи инспектори слѣдъ 10-годишна служба като такива да ставатъ направо редовни прогимназиялни учители (чл. 68). Казанитѣ привилегии на педагогиститѣ, въ свѣрзка съ увеличението на заплатата, безъ съмнѣние, ще привлѣкатъ въ педагогическитѣ училища, които сега отъ година на година се обезлюдватъ, достатъчно ученици.

Съ новата редакция на членове 182—184 се внася опростяване и по-голяма справедливостъ въ уреждане положението на досегашния учителски персоналъ. Прѣди всичко, послѣдователно е прокаранъ принципътъ да се зачитатъ на учителитѣ всичкитѣ имъ прослужени години. Освѣнъ това, прѣдвижда се старитѣ гимназиялни учители, степенувани за повече отъ 5 прослужени години прѣди закона отъ 1 септември 1892 г., ако пожелаятъ да прѣподаватъ въ срѣдно училище, да не губятъ правото за повишение, а ако останатъ въ прогимназия, да се класиратъ като прогимназиялни учители. Като такива ще се класиратъ и лица, свършили университетъ и държали държавенъ изпитъ за учители въ срѣдно училище, ако сами пожелаятъ да останатъ въ прогимназия. По такъвъ начинъ общинитѣ и държавата се избавятъ отъ тежината да плащатъ високи заплати на гимназиялни учители, които за свое удобство сѣ поискали сами да останатъ въ прогимназия. Заедно съ това учителитѣ отъ бившата екзархийска областъ се приравняватъ по условия за класиране и повишение напълно съ учителитѣ въ царството.

Върху учителскитѣ заплати почитатъ и заплатитѣ на административнитѣ чиновници по народното просвѣщение — директори, инспектори, началници на отдѣления, главни инспектори и пр. Тѣ всички ще получаватъ заплатата като редовни учители, увеличена съ опрѣдѣлена сума. Това увеличение се диктува както отъ нуждата да се привлѣчатъ къмъ административна служба по-способни лица, така и отъ обстоятелството, че послѣднитѣ сѣ лишени отъ оная свобода въ разпрѣдѣляне на врѣмето и отъ ония ваканции, съ които разполагатъ учителитѣ.

Покрай подобрението на заплатитѣ съ предлагания законопроектъ се правятъ още слѣднитѣ по-главни нововведения:

1) Въ счетоводно отношение царството се раздѣля на области отъ по 2—3 учебни окръга (чл. 11), за да се децентрализува работата на счетоводното отдѣление при повѣреното ми министерство и чрѣзъ това да се обезпечи по-бързото изплащане заплатитѣ на първоначалнитѣ учители.

2) Важна промѣна се прави съ новата редакция на чл. 340. Споредъ досегашната му редакция, за редовни студенти въ Университета се приематъ само лица, свършили гимназия. При това, абитуриенти отъ реаленъ, полукласически и класически отдѣли се приематъ безразлично въ всѣки факултетъ, поради което става нужда, въ нѣкои отъ послѣднитѣ, да се прѣподаватъ на студентитѣ елементарни познания отъ класическитѣ езици, макаръ нито врѣмето, нито възрастта на студентитѣ да не благоприятствуватъ за тѣхното усвояване. Отъ друга страна, семинариститѣ, които сѣ добрѣ подготвени по старобългарски и класическитѣ езици, по история и по философия, не се приематъ въ историко-филологическия факултетъ. Сжщо така педагогиститѣ, които сѣ най-добрѣ подготвени да слѣдватъ въ философския отдѣлъ на сжщия факултетъ, не се приематъ за студенти въ него. Все поради сегашната редакция на чл. 340 Университетътъ до скоро не приемаше дори въ физико-математическия факултетъ свършилитѣ Военното училище, макаръ послѣдното да се базира на гимназияленъ курсъ и макаръ специалнитѣ му класове да разширяватъ до голѣма степенъ и общото, а не само специалното образование на юнкеритѣ. Съ отварянето на агрономическия факултетъ несъобразноститѣ, създавани отъ сегашната редакция на въпросния членъ, ще станатъ още повече, понеже този членъ не ще допушта свършили срѣдно земеделѣческо училище, колкото пълна

и да е програмата му, да постъпват въ казания факултет. Новата редакция на чл. 340 има за цел да отстрани всички тѣзи несъобразности, като дава възможност на министерството да опрѣдѣли чрезъ особенъ правилникъ отъ кои срѣдни училища и въ кои факултети да се приематъ лица за редовни студенти. Нуждата отъ особенъ правилникъ се налага отъ обстоятелството, че програмите на училищата, които не сѣ подвѣдомствени на Министерството на народното просвѣщение, могатъ да се промѣнятъ, и министерството трѣбва да слѣди, да не би при промѣняването да се понижи онзи минимумъ знания, безъ който слѣдването въ Университета не би принесло очакваната полза.

3) Покрай учителитѣ-лѣкари, въ училищата се прѣдвиджда да има и зѣболѣкари (чл. 43, 124 и новиятъ 133), за да се подпомогне запазването зѣбитъ на ученицитѣ въ една възраст, когато тѣ сѣ най-подложени на развала, безъ да се чака, да се цѣрятъ, слѣдъ като бждатъ вече развалени.

4) Чл. 110 прѣдоставя на министерството право да прѣобрѣща мѣжжитѣ и дѣвическитѣ гимназии въ смѣсени. Съ допущането на смѣсени гимназии се узаконява едно положение, което фактически съществува, слѣдъ като, съгласно гласуванитѣ отъ Народното събрание специални закони, на министерството се прѣдостави правото да позволява развитието на нѣкои непълни смѣсени гимназии въ пълни и слѣдъ като повечето педагогически училища въ бюджета се означиха като смѣсени.

5) Съ промѣната на чл. 292 се правятъ нѣкои необходими промѣни въ катедритѣ на агрономическия и историко-филологическия факултети; а съ промѣната на чл. 305 се улеснява конституирането на редовенъ факултетенъ съвѣтъ за медицинския факултетъ.

Наложителността на изброенитѣ промѣни въ сегашния законъ за народното просвѣщение не подлежи на съмнѣние, и азъ се надѣвамъ, г. г. народни прѣдставители, че тѣзи промѣни ще бждатъ посрещнати благодарно отъ васъ и ще бждатъ узаконени за полза на учебното дѣло и на народа ни.

Гр. София, 25 февруарий 1919 г.

Министъръ на народното просвѣщение: **Ст. Костурковъ**

Сегашниятъ текстъ:

„Чл. 11. . . . Счетоводното отдѣление завежда службата по бюджета на министерството и бюджетитѣ на фондовѣтѣ, образувани отъ дарени капитали за културно-просвѣтителни цѣли.

Чл. 12. . . . Членовѣтѣ на учебния комитетъ могатъ да бждатъ прѣназначавани; тѣ получаватъ заплата, каквато имъ се слѣдва на редовни учители, увеличена съ 1.200 л. годишно.

Чл. 17. Главниятъ секретаръ и началницитѣ на отдѣления се назначаватъ съ указъ; тѣ трѣбва да иматъ пълно висше образование и да сѣ били поне 10 години редовни гимназиялни учители въ срѣдни училища или прогимназии. Подначалницитѣ и уредникътъ на училищния музей трѣбва да иматъ висше образование и поне 5 години учителска практика като редовни учители.

Чл. 20. Единъ отъ тия шестима главни инспектори е филологъ, единъ — историко-географъ, единъ — физико-математикъ, единъ — естественикъ-химикъ, единъ — педагогъ-философъ и единъ по новитѣ езици.

Чл. 21. Главнитѣ инспектори трѣбва да иматъ висше образование и да сѣ били поне 10 години редовни учители въ срѣдни училища. Тѣ се назначаватъ съ указъ.

Чл. 22. Ревизия на учителитѣ-лѣкари и на училищата въ отношение на училищната хигиена се възлага на специаленъ инспекторъ-лѣкаръ. Той се назначава съ указъ и трѣбва да е билъ най-малко 5 години учитель-лѣкаръ.

Чл. 43. Хигиеническо-санитарниятъ надзоръ въ основнитѣ училища се упражнява:

а) въ градове съ по-малко отъ 1.000 ученика — отъ градскитѣ санитарни власти, а дѣто нѣма такива — отъ околийскитѣ лѣкари;

б) въ градове съ повече отъ 1.000 ученика — отъ специални училищни лѣкари, назначени въ общинитѣ.

Чл. 61. Въ допълнителнитѣ курсове прѣподаватъ учители отъ основнитѣ училища. За труда си тѣ получаватъ особено възнаграждение отъ 1 до 2 л. на часъ. Това възнаграждение се изплаща по половина отъ държавата и общината.

Чл. 67. За да се назначи нѣкой за редовенъ учителъ или учителка въ първоначално училище, трѣбва:

а) да е български подданикъ;

б) да има безукорно минало;

в) да е навършилъ 20-годишна възраст;

г) да нѣма особени физически недостатѣци и да не страда отъ нѣкоя мѣчно изцѣрима заразителна болестъ;

д) да е свършилъ курса на педагогическото училище;

е) да е изслужилъ военната си тежба или да е освободенъ отъ нея врѣменно или за винаги;

ж) да е прѣстоялъ на практика като кандидатъ въ нѣкое първоначално училище най-малко една година.

Кандидатитѣ сѣ длѣжни да издържатъ държавенъ изпитъ въ единъ срокъ отъ 5 години слѣдъ свършването на стажа; тѣ могатъ да се явяватъ на изпитъ най-много три пѣти. Неиздържалитѣ въ срока изпитъ минаватъ въ категорията на волнонаемнитѣ учители, и заплата имъ може да се повиши до 1.440 л. годишно; тѣ могатъ да бждатъ замѣствани всѣкога съ редовни учители.

При нѣмане на лица, които да отговарятъ на буква д отъ тоя членъ, могатъ да се назначаватъ и лица, свършили гимназия или духовна семинария, но като волнонаемни учители само за една година съ годишна заплата на кандидати. Такива, за да станатъ редовни, сѣ длѣжни въ единъ срокъ отъ три години да издържатъ при нѣкое педагогическо училище държавенъ теоритически и практически изпитъ по особена програма.

Забѣлѣжка. При липса на лица, които отговарятъ на посочения по-горѣ образователенъ цензъ, могатъ да се назначаватъ съ разрѣшение на министерството и лица съ по-доленъ образователенъ цензъ (най-малко III гимназияленъ класъ), но като волнонаемни учители само за една година съ 960 л. годишна заплата. При тѣхното настаняване се пази послѣдователностъ, като по-напрѣдъ се назначаватъ онѣзи, които иматъ по-високо образование.

Въ послѣдната алинея думата „три“ се замѣня съ думата „пет“.

Чл. 68. За да се назначи нѣкой за редовенъ учител въ прогимназия, освѣтъ на условията, прѣдвидени въ чл. 67, подъ точки а, б, г, е, трѣбва да отговаря още на слѣднитѣ условия:

а) да е свършилъ висшъ педагогически курсъ или университетъ;

б) да е стоялъ кандидатъ въ прогимназия поне една година;

в) да е издържалъ държавенъ практически изпитъ.

Кандидатитѣ сѣ длѣжни да издържатъ държавенъ изпитъ въ продължение на петъ-годиши слѣдъ свършване стажа; въ противенъ случай, тѣ се уволняватъ. Тѣ могатъ да се явяватъ на такъвъ най-много 5 пѣти.

За редовни учители въ прогимназия се назначаватъ и лица съ срѣдно образование, които сѣ слѣдвали най-малко 4 семестра въ физико-математически или историко-филологически факултетъ на Университета въ София или въ чужбина, издържали сѣ първия университетски изпитъ, учителствували сѣ три години като волнонаемни учители въ прогимназия или въ срѣдно училище и издържатъ съ успѣхъ специаленъ държавенъ теоритически и практически изпитъ.

Тия волнонаемни учители, докато станатъ редовни, получаватъ годишна заплата отъ 90—100 л. на седмиченъ часъ и запазватъ мѣстата си, докато бждатъ замѣствени съ редовни учители.

Околийскитѣ училищни инспектори могатъ, слѣдъ като сѣ прослужили 10 години като такива, да се назначаватъ за редовни учители въ прогимназитѣ, ако издържатъ специаленъ държавенъ изпитъ. Тѣ запазватъ заплата си като инспектори и се повишаватъ на общо основание като прогимназиялни учители.

Редовни първоначални учители, учителствували най-малко 5 години като такива или като прогимназиялни, минаватъ за редовни учители въ прогимназитѣ, слѣдъ като издържатъ специаленъ за това изпитъ. Класътъ и старшинството на тия учители се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитѣ имъ години като редовни първоначални или прогимназиялни волнонаемни учители безъ три.

При липса на редовни учители, учители-кандидати и волнонаемни учители съ посочения по-горѣ образователенъ цензъ, могатъ да се назначаватъ като волнонаемни учители само за една година и лица съ завършено срѣдно образование съ годишна заплата 70—80 л. на седмиченъ часъ. Това нареждане не се отнася до онѣзи учители отъ тая категория, които настоящиятъ законъ заваря на служба. Тѣ запазватъ мѣстата си, но могатъ въ началото на всѣка година да бждатъ замѣствени съ редовни учители или кандидати.

Забѣлѣжка. За волнонаемни на седмиченъ урокъ учители само по рисуване, пѣние и гимнастика могатъ да се назначаватъ и лица съ срѣдно специално образование. Тѣзи учители, слѣдъ като издържатъ специаленъ дър-

жавенъ изпитъ, ставатъ редовни прогимназиялни учители по техническиѣ прѣдмети. Тѣ получаватъ заплатата като редовни първоначални учители и се повишаватъ като тѣхъ.

Чл. 69. Основна годишна заплатата на редовнитѣ учители въ първоначалнитѣ училища е 1.440 л. Тя се повишава четири пѣти прѣзъ 5 години съ 240 л. А основната годишна заплатата на учителитѣ въ прогимназиитѣ е 1.920 л. Тя се повишава четири пѣти прѣзъ 5 години съ 300 л.

(Нова: 3. отъ 11 априлъ 1912 година). Учителитѣ въ първоначалнитѣ училища и прогимназиитѣ, отличили се било като педагози вънъ или вътрѣ въ училището съ своята практическа-просвѣтителна и културна дѣйностъ, било като равностни работници въ полето на науката и учебно-възпитателното дѣло на страната, могатъ да бждатъ повишени и пети пѣтъ съ 480 л. годишно. Това, обаче, повишение става съ заповѣдъ, по мотивиранъ докладъ отъ окръжния училищенъ инспекторъ и по рѣшение на съвѣта отъ началника на отдѣлението и главнитѣ инспектори въ министерството. На доклада и рѣшението се дава гласностъ.

Учителитѣ-кандидати въ първоначалнитѣ училища получаватъ годишна заплатата 1.020 л., а тия въ прогимназиитѣ — 1.200 л.

Въ общини, дѣто учителскиятъ персоналъ се издържа изцѣло отъ държавата, заплатата на учителитѣ въ първоначалнитѣ училища може да се увеличава по нареждане на министерството съ 360—480 л., а на тия въ прогимназиитѣ — съ 420—600 л. годишно.

Забѣлѣжка I. Общинитѣ могатъ да даватъ отъ свои срѣдства добавъчни възнаграждения на учителитѣ и учителитѣ.

Забѣлѣжка II. На първоначалнитѣ учители въ селата, назначени слѣдъ 1 мартъ, се плаща заплатата до 1 юний, а на ония въ градоветѣ и на гимназиялнитѣ и прогимназиялнитѣ учители, назначени слѣдъ горната дата — до 1 юлий.

Чл. 72. Учителитѣ и учителкитѣ въ първоначалнитѣ училища се назначаватъ отъ училищнитѣ настоятелства. Окрѣжниятъ училищенъ инспекторъ одобрява назначението, ако сж спазени изискванията на закона и другитѣ съотвѣтни нему наредби.

Учителитѣ въ прогимназиитѣ въ всѣкой окрѣжъ се назначаватъ отъ комисия, която се състои отъ директора на срѣдното училище за прѣдседателъ, прогимназиялния учителъ и прѣдседателя на училищното настоятелство въ окрѣжния градъ — членове на окрѣжния училищенъ съвѣтъ — за членове; секретаръ на комисията е прогимназиялния учителъ.

Тая комисия мѣсти учителитѣ въ прогимназиитѣ, било по тѣхно желание, било за цѣлесобразно нареждане на персонала по искането на окрѣжния училищенъ инспекторъ.

Окрѣжниятъ училищенъ инспекторъ одобрява назначенията и прѣмѣстванията само ако сж спазени постановленията на закона и съотвѣтнитѣ нему наредби и разпореждания.

Когато нѣкоя комисия не назначи потребнитѣ на вакантнитѣ мѣста учители най-късно до 10 августъ, или 10 дни слѣдъ откриване на вакантнитѣ мѣста, ако такива се явятъ и слѣдъ 10 августъ, министерството назначава учители на тия мѣста.

Учителитѣ въ първоначалнитѣ училища и прогимназиитѣ въ общини, дѣто заплатитѣ се изплащатъ изцѣло отъ държавата, се назначаватъ отъ Министерството на народното просвѣщение или по делегация — отъ окрѣжния училищенъ инспекторъ.

На вакантни учителски мѣста се назначаватъ редовни учители; само при липса на такива се назначаватъ кандидати.

Чл. 77. Всѣка прогимназия се управлява отъ единъ директоръ съ съдѣйствието на учителския съвѣтъ при училището. Министерството, по прѣдставление на окрѣжния училищенъ инспекторъ, назначава единъ измежду редовнитѣ учители, учителствували най-малко 4 години въ прогимназия, за директоръ.

Директоритѣ прѣподаватъ отъ 10 до 20 часа седмично съ прѣдварително разрѣшение на министерството.

Чл. 79. Заплатата на главнитѣ учители се увеличава съ 120—240 л. годишно, а на директоритѣ на прогимназиитѣ и на непълнитѣ гимназии — съ 120—480 л. годишно по нареждане на министерството, като се вземе прѣдъ видъ броя на ученицитѣ и голѣмината на общината. Освѣнъ това пунктовитѣ учители получаватъ и 10—20 л. мѣсечно добавъчно възнаграждение по нареждане на министерството.

Горнитѣ наредби важатъ и за врѣменнитѣ главни и пунктови учители и директори, опрѣдѣлени за такива при липса на титулярни.

Чл. 86. . . . Наказанията подъ букви д, е, ж, з на основни учители въ пограничнитѣ, смѣсени и иновѣрни общини, дѣто учителскиятъ персоналъ се издържа изцѣло отъ държавата, както и на всички волнонаемни учители или такива на седмиченъ часъ въ основнитѣ училища, се налагатъ отъ министерството по рѣшение на дисциплинарния съвѣтъ при сщцото, учрѣденъ съгласно чл. 45 отъ закона за чиновницитѣ.

Чл. 91. Народнитѣ основни училища се издержатъ отъ държавата и общинитѣ или окрѣжията, или само отъ държавата.

Държавата може да издържа изцѣло или да изплаща само заплатитѣ на учителитѣ въ погранични, смѣсени, инородни или бѣдни общини по рѣшение на Народното събрание.

(Измѣнена: 3. отъ 7 януарий 1912 г.). Общинитѣ плащатъ за всѣки учителъ въ първоначално училище по 540 л. годишно; остатъка дава държавата.

(Измѣнена: 3. отъ 7 януарий 1912 г.). За всѣки учителъ отъ прогимназия общинитѣ плащатъ по 990 л. годишно и окрѣжнитѣ съвѣти — по 300 л. годишно, остатъка плаща държавата.

Чл. 101. Въ края на всѣка учебна година училищното настоятелство дава на общинското управление отчетъ за състоянието на училищата, както и за получениитѣ приходи и направениитѣ разходи прѣзъ годината. Прѣписъ отъ тоя отчетъ се изпраща на окрѣжния училищенъ инспекторъ.

Чл. 110. (Измѣненъ: 3. отъ 8 мартъ 1910 г. и допълненъ съ 3. отъ 11 априлъ 1912 г.). Споредъ издрѣжката си срѣднитѣ училища се дѣлятъ на държавни, окрѣжни и общински, а именно:

А. Държавни: 1. Варненска мъжка гимназия. 2. Варненска дѣвическа гимназия. 3. Шуменска дѣвическа гимназия. 4. Русенска мъжка гимназия . . .

Б. Общински: 1. Плевенска дѣвическа гимназия. 2. Кюстендилска дѣвическа гимназия и 3. Бургаска дѣвическа гимназия.

Чл. 123. Директоритѣ получаватъ заплатата, каквато имъ се слѣдва като на гимназиялнитѣ учители, увеличена съ 900—1.200 л. годишно, по нареждане на министерството, споредъ броя на ученицитѣ и голѣмината на общината.

Чл. 124. При всѣка гимназия се назначава по единъ учител-лѣкарь, който се грижи за хигиеничното състояние на училището и за здравословното състояние на ученицитѣ и воли обучението по хигиената.

Чл. 125. При всѣка гимназия се назначаватъ потребното число писари, слуги и единъ секретаръ-счетоводителъ.

За секретаръ-счетоводители се назначаватъ лица съ срѣдно образование. Тѣ получаватъ заплатата като редовни първоначални учители, увеличена съ 240—480 л. годишно по нареждане на министерството и се повишаватъ като тѣхъ.

Въ забѣлѣжката числото 2.100 се замѣнява съ 2.400.

Чл. 129. За учители по технически прѣдмети (пѣние, рисуване, рѣкодѣлие, гимнастика и стенография) може да се назначаватъ и лица, които иматъ срѣдно образование и чрѣзъ особенъ изпитъ сж доказали, че могатъ да прѣподаватъ единъ отъ тѣзи прѣдмети.

И по новитѣ езици, когато нѣма кандидати съ висше филологическо образование по прѣдмета, може да се назначаватъ лица, които иматъ срѣдно образование и съ особенъ изпитъ сж доказали, че могатъ да прѣподаватъ тия езици.

Забѣлѣжка I, алинея II на чл. 131. Учителитѣ, за които е дума въ чл. 129, получаватъ първоначална заплатата: по новитѣ езици — 2.100 л., по пѣние, рисуване, гимнастика, рѣкодѣлие, рѣчна работа и стенография — 1.920 л., Повишението на такива учители става по реда и размѣра, прѣвидѣни за прогимназиялнитѣ учители.

Чл. 130. Учителитѣ сж длѣжни да прѣподаватъ отъ 16 до 24 часа седмично, а директоритѣ — отъ 4 до 8.

Министерството опрѣдѣля това число споредъ прѣдметитѣ и споредъ броя на ученицитѣ.

То може да назначава въ случай на нужда само за нѣколко уроци (най-много 10) и тенсионери, бивши редовни учители, съ възнаграждение отъ 4—5 л. на прѣподаденъ урокъ.

Учителитѣ на които се възлага да прѣподаватъ въ висшитѣ педагогически курсове, прѣподаватъ 10—16 часа седмично, включително и часоветѣ по практически занятия. Тѣ получаватъ заплатата на гимназиялни учители, увеличена съ 600 л. годишно.

Чл. 131. Основната годишна заплата на редовните учители в гимназиите е 3.000 л. Тя се повишава 4 пъти през всеки пет години с по 480 л.

З а б ъ л љ ж к а I. (Измѣнена: 3. отъ 8 мартъ 1910 г.) Учителите, които получават по-голяма заплата отъ предвидената в тоя членъ, запазватъ сегашната си заплата. Учителите, за които е дума в чл. 129, получаватъ първоначална заплата: по новите езици — 2.100 л., по пѣние, рисуване, гимнастика, рѣкодѣние, рѣчна работа и стенография — 1.920 л. Повишението на такива учители става по реда и размѣра, предвидени за прогимназиалните учители.

З а б ъ л љ ж к а II. (Нова: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) Учители, които сж се отличили било като педагози вън или вътрѣ въ училището съ практическо-просвѣтителна и културна дѣйностъ, било като ревностни работници въ полето на науката и учебно-възпитателното дѣло на страната, могатъ да бждатъ повишени и пети пѣтъ съ 600 л. годишно. Това повишение, обаче, става съ указъ по мотивиранъ докладъ, на който се дава гласностъ.

Чл. 132. (Измѣненъ: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) За учители-лѣкари се назначава лица, добили право за медицинска практика въ България и имали най-малко тригодишна служба.

Въ служебно отношение тѣ се ползватъ съ всички права на редовни учители въ гимназия

И старшинството имъ се опрѣдѣля, като се прѣсметне и врѣмето, което сж прѣкарвали на държавна и общинска служба, като лѣкари, безъ 3 години.

Чл. 133. Първоначалната заплата на учителите-лѣкари е съ 360 л. повече отъ първата заплата на учителите. Тя се повишава на общо основание, както заплата на учителите.

З а б ъ л љ ж к а. Особенъ правилникъ опрѣдѣля длжностите и правата на учителя-лѣкаръ.

Чл. 135. Всѣки кандидатъ въ срѣдно училище получава 1.200 л. годишно.

Чл. 138. По прѣдмети, за които нѣма специалисти, се назначаватъ неспециалисти или кандидати, неиздържали държавния си изпитъ, само до края на учебната година съ по 50—100 л. годишно на седмиченъ часъ.

Чл. 149. При свършване на последния класъ учениците полагатъ зрѣлостенъ изпитъ прѣдъ особена изпитна комисиия, споредъ особенъ за това правилникъ. Само издържалите тоя изпитъ се ползватъ съ правата, които законите прѣдвждатъ за ученици съ срѣдно образование.

Чл. 150. Учениците отъ гимназиите внасятъ училищна такса годишно 20 л.

Събраните суми постѣпватъ въ държавното съкровище и всичките се разпоѣлѣятъ по бюджета като разходъ въ Министерството на народното просвѣщение за опрѣдѣлените цѣли.

Чл. 152. Освобождаватъ се отъ училищна такса по рѣшение на учителския съвѣтъ бѣдните дѣца, които сж показали по всѣки прѣдметъ поне удовлетворителенъ успѣхъ.

З а б ъ л љ ж к а. Дѣцата на поборниците, на оплченците отъ руско-турската война, на убитите умрѣлите отъ болести и на осакатилите въ войните презъ 1885, 1912 и 1913 години се освобождаватъ отъ такса.

Чл. 155. Педагогическите училища се отварятъ и издържатъ по сѣщия начинъ, както и гимназиите. Тѣ биватъ мъжки и дѣвически и иматъ по петъ класа, всѣки по една година.

(Нова: 3. отъ 11 априлъ 1912) Съ разрѣшението отъ Министерството на народното просвѣщение могатъ да се отварятъ педагогически класове при сѣществующите мъжки и дѣвически гимназии

Чл. 160. Учители за образцовите училища се избиратъ чрезъ конкурсенъ изпитъ измежду ония, които сж свършили педагогическо училище и сж учителствували най-малко петъ години като редовни учители.

(Измѣнена: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) Тѣ получаватъ заплата като първоначални учители, увеличена съ 360 л. годишно, и се повишаватъ по реда и размѣра, предвиденъ за сѣщите учители.

Чл. 164. Учениците отъ първите три класа плащатъ такса 20 л. годишно, а въ останалите не плащатъ никаква такса за правоучение.

Чл. 165. При свършване на V-ия класъ учениците полагатъ изпитъ за свършенъ курсъ.

Чл. 171. Всѣки кандидатъ въ началото на постѣпването си се записва по прѣдметите на една отъ горните групи и свършва курса като кандидатъ за учителъ въ прогимназия по тази група.

З а б ъ л љ ж к а. Министерскиятъ съвѣтъ опрѣдѣля, при кои гимназии ще се изучава едната или другата група специални прѣдмети.

Чл. 172. Седмичните часове въ висшите педагогически курсове не могатъ да бждатъ повече отъ 24.

Чл. 173. Висшите педагогически курсове заедно съ образцовите прогимназии се управляватъ отъ единъ директоръ съ съдействието на прѣподавателския съвѣтъ. Директорътъ се назначава отъ Министерството на народното просвѣщение съ указъ. Учебната дѣйностъ на прѣподавателите се контролира отъ Министерството на народното просвѣщение чрезъ делегирани отъ него лица.

Директорътъ на висшия педагогически курсъ получава заплата като директоръ на гимназия.

Чл. 175. (Измѣненъ: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) За практически упражнения при всѣки висш педагогически курсъ има държавна образцова прогимназия само съ три прогимназии I, II и III класове — безъ паралелки. Учителите въ образцовите прогимназии, при които се практикуватъ учениците отъ курса, получаватъ добавъчна заплата 360 л. годишно.

Чл. 178. При свършване на II-ия курсъ учениците полагатъ изпитъ съгласно съ особна програма, изработена отъ Министерството на народното просвѣщение.

Чл. 182. Положението на заварените въ сегашните първоначални училища учители и учителки се урежда по слѣдния начинъ:

а) степенуваните учители се нареждатъ по заплата и се повишаватъ съгласно наредбите на настоящия законъ.

З а б ъ л љ ж к а I. На всички учители, станали редовни до 1 януарий 1893 г., старшинството се смѣта отъ сѣщата дата.

З а б ъ л љ ж к а II. (Нова: 3. отъ 8 мартъ 1910 г.) Всички редовни първоначални учители, които нѣматъ пълно срѣдно образование и сж станали такива безъ държавенъ изпитъ, прѣстанали да учителствуватъ по каквито и да било причини, при нужда могатъ да бждатъ назначавани за учители съ разрѣшение отъ министерството, но само като волнонаемни за една година.

(Измѣнена: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) Това постановление важи и за редовните гимназиални и прогимназиални учители, които нѣматъ нужния образователенъ цензъ и сж уволнени по слаба подготовка.

б) врѣменните учители се прѣименуватъ въ кандидати, ако не издържатъ установения въ тоя законъ държавенъ изпитъ до 1 януарий 1918 г., прѣименуватъ се въ волнонаемни, а заплата имъ може да се повишава до 1.440 л.

З а б ъ л љ ж к а. Ония врѣменни учители и учителки, които не сж свършили педагогическо училище, подлежатъ и на теоритически държавенъ изпитъ.

Врѣменните учителки, свършили дѣвически гимназии до 1 септемврий 1900 г., както и тия съ срѣдно образование, свършили специаленъ курсъ за учителки въ дѣтски училища, държатъ само практически държавенъ изпитъ.

в) Волнонаемните учители задържатъ мѣстата си, докато добиятъ право да бждатъ пенсионирани. Следъ тая дата тѣ се пенсионираатъ, щомъ се намѣрятъ за мѣстата имъ кандидати, които отговарятъ на ценза. Докато сж на служба, заплата имъ може да се повишава до 1.440 л. годишно.

г) положението на първоначалните учители, служили въ българската екзархийска училищна областъ, се урежда както слѣдва:

Учителите, издържали изпитъ за учителска провѣсностъ въ царството, се настаняватъ за редовни учители въ първоначалните училища и се повишаватъ на общо основание.

Учителите съ завършено срѣдно образование (педагогическо, гимназиално или духовно) безъ разлика отъ колко години е билъ курсътъ на училището, както и тия, свършили последния класъ безъ зрѣлостенъ изпитъ на екзархийските срѣдни училища до 1898/99 учебна година включително и свършили безъ зрѣлостенъ изпитъ сѣщите училища презъ 1902/903 учебна година, почнали да учителствуватъ прѣди 1 септемврий 1909 г., се настаняватъ за редовни учители въ първоначалните училища, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на прослужените години безъ 4

З а б ъ л љ ж к а I. Забѣлѣжка I къмъ буква а се прилага при опрѣдѣляне старшинството и на тия учители.

З а б ъ л љ ж к а II. Учителите, които не сж учителствували прѣди 1 септемврий 1909 г., ставатъ редовни, слѣдъ като издържатъ държавенъ практически изпитъ до 1 януарий 1918 год.

Учителите, които иматъ най-малко IV-класно образование (I гимназиаленъ класъ) и сж учителствували до

началото на 1913/914 учебна година поне 10 години, запазват мѣстата си като волнонаемни учители, докато добиятъ право на пенсия (чл. 7 отъ закона за пенсиитѣ по гражданското и военното вѣдомства). Тѣ, както и учителитѣ, за които се говори въ буква в на този членъ, се увольняватъ въ пенсия административно, щомъ се намѣрятъ за мѣстата имъ кандидати, които отговарятъ на ценза, и получаватъ, докато сѣ на служба, заплатата отъ 960—1440 л., опрѣдѣлена споредъ образователния имъ цензъ и прослуженитѣ имъ години.

Всички останали учители, които иматъ по-малкъ образователенъ цензъ или по-малко прослужени години, могатъ да учителствуватъ, и то сѣ разрѣшение на министерството, по за една година сѣ 960 л. годишно заплатата.

Забѣлѣжка I. Учителитѣ, чието положение е било регулирано по дѣйстващитѣ закони въ царството и не сѣ били учители прѣзъ учебнитѣ години 1910/911, 1911/912 и 1912/913 въ българската екзархийска областъ, запазватъ положението, опрѣдѣлено имъ по сега дѣйстващия законъ за народното просвѣщение.

Тая забѣлѣжка не се отнася до ония учители, които по политически причини сѣ били осѣдени или уволнени отъ българската екзархийска училищна областъ.

Забѣлѣжка II. При опрѣдѣляне на старшинството за прослужено врѣме се счита и врѣмето, прѣзъ което учителитѣ сѣ стоели въ затворъ или заточение по политически причини.

Забѣлѣжитѣ I и II важатъ и за учителитѣ отъ прогимназиитѣ и сѣднитѣ училища.

Чл. 183. Положението на заваренитѣ отъ тоя законъ учители и учителки въ гимназиитѣ, педагогическитѣ училища, прогимназиитѣ и горнитѣ курсове се урежда по слѣдния начинъ:

а) (Измѣнена: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) Учители сѣ пълно и непълно висше образование, сѣ най-малко 4 зачетени полугодия, които сѣ степенувани прѣди закона отъ 1891 г. се настаняватъ въ сѣднитѣ училища, и заплатата имъ се опрѣдѣля по чл. 131 отъ тоя законъ, а старшинството имъ се смѣта споредъ числото на прослуженитѣ имъ години като редовни учители.

б) учители сѣ пълно висше образование, които сѣ степенувани слѣдъ закона отъ 1891 г., се настаняватъ въ сѣднитѣ училища, и заплатата имъ се опрѣдѣля по чл. 131 отъ настоящия законъ, а старшинството имъ се смѣта споредъ числото на прослуженитѣ имъ години като редовни учители.

(Измѣнена: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) Всички сегашни учители сѣ висше образование, които сѣ издържали или издържатъ държавенъ изпитъ до 1913 г., получаватъ една година старшинство, ако слѣдъ свършване на висшето си образование сѣ били 5 години врѣменно новоназначени или волнонаемни класни учители; ако сѣ били 10 и повече години такива, получаватъ 2 години старшинство.

Учителитѣ сѣ пълно висше образование, заварени отъ закона отъ 1891 г. като студенти, се настаняватъ въ сѣднитѣ училища като гимназиялни учители, а старшинството имъ се опрѣдѣля по броя на прослуженитѣ имъ години като учители сѣ висше образование безъ една.

в) (Измѣнена: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.) Редовнитѣ учители най-малко сѣ сѣдно образование, степенувани било за прослужени 5 години въ класно училище до 1 септемврий 1892 г., било поради издържане на държавенъ изпитъ, се настаняватъ въ прогимназиитѣ и се повишаватъ като учители отъ сѣднитѣ училища, но сѣ заплатата до 1440 л. Само ония отъ тая категория учители, които минатъ въ сѣднитѣ училища, се повишаватъ като учителитѣ въ послѣднитѣ. Старшинството на всички се опрѣдѣля споредъ броя на годинитѣ, които сѣ прослужили като редовни учители.

г) (Измѣнена: 3. отъ 8 мартъ 1910 г.) Редовнитѣ учители по техническитѣ прѣдмети и по новитѣ езици, станали такива чрѣзъ изпитъ, се настаняватъ въ сѣдни училища или прогимназии, ако иматъ пълно сѣдно образование, ако ли нѣматъ такова — само въ прогимназии. Заплатата на прѣвитѣ се опрѣдѣля по забѣлѣжката на чл. 131, алинея втора, а на вторитѣ е: по гимнастика, ржкоплѣне, ржчна работа, стенография, рисуване и пѣние — 1.800 л., по езицитѣ — 2.040 л., повишавана по реда и размѣра за редовнитѣ прогимназиялни учители. Старшинството на всичкитѣ се опрѣдѣля споредъ числото на прослуженитѣ имъ години като редовни учители. Сжщитѣ се ползуватъ и сѣ старшинство за прослужени години като волнонаемни учители, прѣдвидено въ алинея втора на буква ж отъ тоя членъ.

д) (Измѣнена: 3. отъ 8 мартъ 1910 г.) Редовнитѣ учители сѣ непълно сѣдно образование се настаняватъ

въ прогимназиитѣ. Степенуванитѣ поради издържане изпитъ се повишаватъ като учители отъ сѣднитѣ училища, но до 3.960 л., като, при опрѣдѣляне старшинството имъ, се прѣсметатъ всички прослужени отъ тѣхъ години като редовни учители. А степенуванитѣ безъ изпитъ запазватъ сегашнитѣ си заплати и се увольняватъ постепенно въ пенсия.

е) (Измѣнена: 3. отъ мартъ 1910 г.) Волнонаемнитѣ класни учители, които законътъ въ 1891 г. е заварилъ като учители, ако иматъ поне сѣдно образование и не сѣ прѣкъсвали учителствуването си повече отъ 5 години до издаването на тоя законъ, ставатъ редовни въ прогимназия, като запазватъ сегашнитѣ си заплати.

Слѣдъ влизането на настоящия законъ въ сила, тѣ се повишаватъ въ послѣдната степенъ, прѣдвидена за учителитѣ въ прогимназиитѣ. Ония отъ тѣхъ, които нѣматъ сѣдно образование или сѣ прѣкъсвали службата си повече отъ 5 години, минаватъ въ прогимназия, като запазватъ сегашнитѣ си заплати и се увольняватъ постепенно въ пенсия.

ж) Волнонаемнитѣ класни учители сѣ сѣдно образование, започнали да учителствуватъ слѣдъ закона отъ 1891 г., се настаняватъ въ прогимназиитѣ сѣ заплатата на V-класенъ прогимназияленъ учителъ. Само ония отъ тѣхъ, които сѣ издържали прѣвѣроченъ изпитъ или издържатъ практически изпитъ по една отъ специалнитѣ групи прѣдмети (чл. 170 отъ закона) до 1 януарий 1918 г., добиватъ право да се повишаватъ на общо основание, като учителствувалитѣ до издържането на изпита 10 години ставатъ редовни отъ IV класъ учители, а учителствувалитѣ 15 и повече години — отъ III класъ.

Ония отъ тая категория учители, които освѣнъ пълно сѣдно образование иматъ непълно висше (най-малко 4 завършени полугодия), добито до 1 септемврий 1909 г., се освобождаватъ отъ изпитъ, а старшинството имъ се опрѣдѣля както на издържалитѣ изпита.

Ония отъ сжщата категория, които нѣматъ пълно сѣдно образование, но сѣ слѣдвали въ специално училище толкова години, колкото имъ недостигатъ за завършване на сѣдното си образование, се настаняватъ въ прогимназиитѣ за учители по технически прѣдмети сѣ основната годишна заплатата на редовнитѣ учители сѣ непълно сѣдно образование по сжщитѣ прѣдмети. Само ония отъ тѣхъ, които сѣ издържали прѣвѣроченъ изпитъ или издържатъ практически по специалността си до 1 януарий 1918 г., добиватъ право да се повишаватъ на общо основание, като учителствувалитѣ до издържането на изпита 10 години ставатъ редовни отъ IV класъ учители, а учителствувалитѣ 15 и повече години — отъ III класъ.

Всички останали волнонаемни класни учители запазватъ мѣстата си като такива, докато добиятъ право на пенсия. Слѣдъ това тѣ се увольняватъ административно, щомъ се намѣрятъ за мѣстата имъ кандидати, които отговарятъ на ценза. Тѣхната заплатата, докато сѣ на служба, може да се увеличи най-много до размѣра на основната заплатата на редовнитѣ учители отъ съответната категория (буква г на този членъ).

з) Редовнитѣ учители въ горнитѣ курсове, които сѣ издържали установения за тия курсове изпитъ, минаватъ въ прогимназиитѣ и се повишаватъ на общо основание.

А старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитѣ имъ години като редовни първоначални или волнонаемни класни учители сѣ сѣдно образование безъ 3.

и) Всички досегашни врѣмenni учители получаватъ заплатата на редовенъ гимназияленъ учителъ отъ V класъ и, ако издържатъ най-късно до 1 януарий 1918 г. държавенъ изпитъ, се повишаватъ на общо основание. Издържалитѣ изпитъ получаватъ една година старшинство, ако сѣ учителствували до изпита сѣ пълно висше образование 5 години, 2 години — за 10 и повече години.

Неиздържалитѣ държавенъ изпитъ се настаняватъ въ прогимназиитѣ като редовни, като запазватъ заплатата и се повишаватъ като учители въ прогимназии.

Чл. 184. Разпорежданията на чл. 183 важатъ и за учителитѣ, служили въ българската екзархийска училищна областъ и започнали да учителствуватъ прѣди 1 септемврий 1909 г.

Ония отъ тия категории учители, сѣ пълно висше образование, които законътъ отъ 1891 г. не е заварилъ като студенти, ставатъ редовни учители въ сѣднитѣ училища и се повишаватъ на общо основание, като старшинството имъ се опрѣдѣля по броя на прослуженитѣ имъ години, слѣдъ добиване на висшето си образование, безъ четири. Ония пъкъ сѣ пълно сѣдно образование, започнали да учителствуватъ слѣдъ закона отъ 1891 г. и прѣди 1 септемврий 1909 г., се настаняватъ за редовни учители отъ

V класъ въ прогимназиитѣ и се повишаватъ на общо образование. Тѣ получаватъ една година старшинство, ако сж учителствували до 1 януарий 1913 г. 5 години, и 2 години — за 10 и повече години.

Забѣлѣжка. Учителитѣ отъ тия категории, започнали да учителствуватъ слѣдъ 1 септемврий 1909 г., ставатъ редовни, слѣдъ като издържатъ държавенъ изпитъ до 1 януарий 1918 г.

Чл. 186. Редовнитѣ учители и учителки въ срѣдни училища, които по недостатѣкъ на часове трѣбва да минатъ въ прогимназия, запазватъ заплатитѣ си и се повишаватъ като учители въ срѣдни училища, ако иматъ висше образование и сж държали държавенъ изпитъ. При първа ваканция тѣ се прибиратъ въ срѣднитѣ училища.

(Допълнена: 3. отъ 8 мартъ 1910 г.). Редовни учители съ висше образование, които сами пожелаятъ да останатъ въ прогимназиитѣ, когато министерството ги мѣсти въ гимназия, запазватъ сегашната си заплата и се повишаватъ като учители отъ срѣднитѣ училища, но само до 3.960 л. годишно. Такива изгубватъ безвъзвратно правата си на гимназиялни учители.

Чл. 190. (Измѣнена: 3. отъ 11 априлъ 1912 г.). Всѣки главенъ инспекторъ може да представи единъ учителъ за спиране на повишението му до 1 година, за прѣмѣстване или увольнение по слаба педагогическа дѣйностъ, по слаба подготовка и некадърностъ, но само слѣдъ двукратна ревизия, направена прѣзъ три и повече мѣсеци, и то непрѣмѣнно въ присѣдствието на директора на училището. При всѣка подобна ревизия се съставя протоколъ, въ който се излагатъ намѣренитѣ научни и методични недостатѣци въ прѣподаването на учителя. Тия протоколи се подписватъ отъ главния инспекторъ и отъ директора или окръжния инспекторъ, даватъ се прѣписи отъ тѣхъ своеврѣменно на учителя и слѣдъ това се изпращатъ, заедно съ писменнитѣ обяснения на учителя, за разглеждане въ министерството, дѣто съвѣтътъ отъ всички наалници и главни инспектори рѣшава окончателно въпроса.

Чл. 194. Окрѣжнитѣ училищни инспектори получаватъ заплата, каквато имъ се слѣдва като на гимназиялни учители, увеличена съ 1.200 л. годишно.

Чл. 195. Околийскитѣ училищни инспектори получаватъ заплата, каквато имъ се слѣдва като на първоначални учители, увеличена съ 720 л. годишно, и се повишаватъ по реда на размѣра, прѣвиденъ за сжщитѣ учители.

Чл. 196. (Допълнена) Освѣтътъ заплата, околийскитѣ инспектори получаватъ за всички обиколки въ околията, които споредъ закона влизатъ въ прѣжитѣ имъ длѣжности, безотчетно 720 л. годишно, разпрѣдѣляни помѣсечно, а окръжнитѣ училищни инспектори — по смѣтка за пѣтни и дневни.

Забѣлѣжка. Когато околийскитѣ училищни инспектори отиватъ по служебни работи вънъ отъ учебната имъ околия, плащатъ имъ се пѣтни и дневни пари споредъ закона за чиновникѣтъ.

Чл. 201. При всѣка окръжна училищна инспекция има канцелария съ по единъ секретаръ, счетоводителъ, архиваръ и нуждното число писари и слуги.

За секретари се назначаватъ редовни околийски училищни инспектори, служили като такива най-малко 5 години; тѣ получаватъ заплата, каквато имъ се слѣдва като на първоначални учители, увеличена съ 900 л. годишно.

За счетоводители се назначаватъ редовни първоначални учители; тѣ получаватъ заплата, каквато имъ се слѣдва като на такива, увеличена съ 600 л. годишно.

Секретаритѣ и счетоводителитѣ се повишаватъ по реда и размѣра, прѣвиденъ въ първоначалнитѣ учители.

Околийскитѣ инспектори нѣматъ специални канцеларии; тѣ се намиратъ при основнитѣ училища.

Чл. 256. Специалнитѣ отдѣли сж:

- а) по живописъ;
- б) по графически изкуства;
- в) по декоративно изкуство;
- г) по скулптура, и
- д) по декоративна архитектура.

Чл. 258. При училището се отварятъ вечерни курсове за нуждитѣ на занаятчиитѣ.

Чл. 259. Курсътъ на общия отдѣлъ е тригодишенъ. За талантили ученици курсътъ въ общия отдѣлъ може да бѣде съкратенъ до двѣгодишенъ, въ случай че успѣятъ да издържатъ въ този срокъ всички теоритически и практически изпити. Курсътъ на всѣки отъ специалнитѣ отдѣли е двѣгодишенъ. Никой ученикъ не може да вземе общия и специалнитѣ отдѣли въ повече отъ шестъ години.

Чл. 263. Директорътъ получава, освѣтътъ заплата си като прѣподавателъ, и едно възнаграждение отъ 1.200 л. годишно.

Чл. 265. Секретаръ-счетоводителътъ се назначава по прѣдложение на директора съ министерска заповѣдъ.

Чл. 271. Заплата на редовнитѣ прѣподаватели се опрѣдѣля при назначението отъ 3.600 до 5.400 л. годишно, като се повишава всѣки 5 години съ по 10%. Тя, обаче, не може да надминава 6.600 л. годишно.

Чл. 272. Извънредни прѣподаватели се назначаватъ само на часъ (отъ 5 до 15 л. за лекция); максималното количество на часоветѣ седмично не може да бѣде по-големо отъ 5.

Чл. 279. Редовнитѣ ученици плащатъ по 20 л. на семестъръ, а извънреднитѣ по 50 л. на семестъръ. Бѣднитѣ се освобождаватъ отъ такса.

Чл. 292. Засага Университетътъ има слѣднитѣ факултети:

- а) технически;
- б) агрономически съ слѣднитѣ науки и катедри:
 - 1) земледѣлие 2 к. (общо и частно);
 - 2) скотовѣдство 2 к. (общо и частно);
 - 3) лѣсовѣдство 1 к.;
 - 4) лозарство и винарство 1 к.;
 - 5) земледѣлска технология 1 к.;
 - 6) земледѣлска икономия 1 к. (съ аграрна политика, земледѣлска статистика и счетоводство);
 - 7) земледѣлска ентомология и пчеларство 1 к.;
 - 8) бактериология и фитопатология 1 к.;
 - 9) земледѣлско машинознание и инженерство 1 к., и
 - 10) ветеринарна наука 1 к.

Забѣлѣжка. Общитѣ прѣдмети — естествена история (ботаника, зоология, минералогия, геология, химия (неорганическа, аналитическа и органическа), физика и метеорология, политическа икономия и обща статистика се изучаватъ въ другитѣ факултети.

Освѣтътъ тѣзи прѣдмети, въ агрономическия факултетъ се прѣподаватъ и слѣднитѣ: земледѣлско законодателство, земледѣлска статистика, счетоводство, градинарство, млѣкарство, бубарство и рибовѣдство.

в) историко-филологически съ слѣднитѣ науки и катедри:

- 1) философия 2 к. (история на философията; систематическа философия);
- 2) педагогика 1 к.;
- 3) история и археология 4 к. (българска история и история на балканскитѣ народи; история и археология на източнитѣ и класическитѣ народи; срѣлна и нова история);
- 4) география и обща етнография 1 к.;
- 5) сравнително езиковедство 1 к.;
- 6) славянска филология 4 к. (старобългарски езикъ; славянски езици; славянска етнография; славянска палеография; история на български езикъ; история на българската и славянскитѣ литератури);
- 7) сравнителна литературна история 1 к.;
- 8) класическа филология 2 к. (грѣцка и латинска филология);
- 9) романска филология 1 к., и
- 10) германска филология.

Забѣлѣжка. Освѣтътъ тѣзи прѣдмети, въ историко-филологическия факултетъ се прѣподаватъ стари и нови езици.

е) ... Забѣлѣжка. За наукитѣ: медицинска зоология и сравнителна анатомия, медицинска ботаника, медицинска физика и медицинска химия, ако се изучаватъ въ физико-математическия факултетъ, не ще се откриватъ особени катедри.

Чл. 302. Академическиятъ съвѣтъ се състои отъ слѣднитѣ лица: ректоръ, проректоръ (ректорътъ на изтеклата учебна година), деканитѣ, продеканитѣ (деканитѣ на изтеклата учебна година) и по трима редовни професори отъ всѣки факултетъ.

Забѣлѣжка I. Факултетътъ, изъ чиято срѣда сж ректорътъ и проректорътъ, избира двама редовни професори за членове на академическия съвѣтъ.

Забѣлѣжка II. Ако въ единъ факултетъ нѣма достатъчно редовни професори, избиратъ се за членове на академическия съвѣтъ и измежду останалитѣ прѣподаватели, титуляри на катедри.

Забѣлѣжката къмъ членъ 305 става 2-ра, а прѣдъ нея се прибавя:

Забѣлѣжка I. При отваряне на новъ факултетъ, слѣдъ като се назначатъ по прѣпорѣка на надлежната комисиия (чл. 316) опрѣдѣлено число професори, послѣднитѣ избиратъ измежду си одного за деканъ и се конституиратъ въ факултетенъ съвѣтъ, слѣдъ което комисията прѣстава да сжществува.

Конституирането на факултетния съвѣтъ за агрономическия факултетъ става, слѣдъ като се назначатъ трима професори, а за медицинския — слѣдъ като измежду назначенитѣ професори броятъ на професоритѣ отъ българска народностъ достигне 10.

Чл. 307. По изборъ и оцѣнка на кандидати за прѣподаватели гласуватъ само професоритѣ и редовнитѣ доценти, членове на факултетния съвѣтъ, а по други въпроси и останалитѣ членове на факултетния съвѣтъ.

Забѣлѣжка. Ако въ единъ факултетъ нѣма най-малко петима професори и редовни доценти, тогава въ избора участвуватъ и частни доценти, титуляри на катедри.

Чл. 321. Асистентитѣ и кустоситѣ при институтитѣ трѣбва да притежаватъ пълно висше образование по специалността си; тѣ се избиратъ отъ титуляра на надлежната катедра.

Чл. 329. Годишнитѣ заплати на университетския персоналъ сж слѣднитѣ: на редовенъ професоръ 9.000 л.; на извънреденъ 7.200 л.; на редовенъ доцентъ 5.400 л.; на библиотекаръ 4.800 л.; на секретаръ и квесторъ по 4.200 л.; на редовенъ лекторъ 3.900 л.; на асистентъ, кустосъ, градинарь-управителъ по 3.300 л.; на механикъ, препараторъ, на помощникъ-секретаръ и на помощникъ-квесторъ по 3.000 л.; на архиваръ и лаборантъ по 2.100 л.; на писаръ отъ I разредъ и дежуренъ въ библиотеката отъ 1.200—1.500 л.; на писаръ отъ II разредъ и на слуга отъ първи разредъ отъ 900—1.200 л.; на слуга отъ II разредъ отъ 840—900 л.

На библиотекаря, на секретаря и квестора за всѣки изслужени 5 години заплатата се увеличава най-много 3 пѣти въ размѣръ 10% отъ основната заплата.

Заплатата на лекторитѣ, асистентитѣ и кустоситѣ при институтитѣ се увеличава четири пѣти слѣдъ всѣки изслужени въ Университета петъ години съ по 480 л.

Ректорътъ получава допълнително възнаграждение 1.200 л., а деканитѣ и уредницитѣ по 600 л.

На лекция на частни доценти, титуляри на катедри или такива, на които споредъ учебнитѣ планове се възлага извъстенъ курсъ, се плаща: на такъвъ, който има и друга държавна или общинска служба, 15 л., а на такъвъ, който нѣма друга служба, 25 л.

На лекторъ, който има и друга държавна или общинска служба, се плаща 10 л., а на такъвъ, който нѣма друга служба, 15 л. на прѣподаденъ часъ.

Забѣлѣжка I. Хоноруванитѣ частни доценти, които не сж титуляри на катедри, не могатъ да иматъ повече отъ 5 часа седмично.

Забѣлѣжка II. За лекция се смѣта изпитътъ на 5 студенти и асистентството на 10 студенти.

Чл. 334. Прѣподаванията въ Университета ставатъ по особено разписъ на лекциитѣ за всѣки семестъръ отдѣлно. Разписа на лекциитѣ съставятъ факултетнитѣ съвѣти, съгласно съ учебния планъ по отдѣлнитѣ специалности, и ги внасятъ въ академическия съвѣтъ за одобрение.

Чл. 337. При записването си студентитѣ и слушателитѣ за всѣко полугодие плащатъ по 20 л. учебна такса.

Техническиятъ, агрономическиятъ и физико-математическиятъ факултети, съ одобрение на академическия съвѣтъ, опрѣдѣлятъ допълнителна лабораторна такса за студенти, които иматъ практически лабораторни занятия.

Чл. 340. За редовни студенти се приематъ лица отъ двата пола съ завършено гимназиялно образование (съ зрѣлостно свидетелство).

Не могатъ да бждатъ студенти лица, които заематъ държавна, окръжна или общинска служба.

Чл. 341. За слушатели се приематъ лица, които не сж по-млади отъ 17 години и иматъ най-малко петокласно образование.

Забѣлѣжка I. Въ изключителни случаи рѣшаватъ факултетнитѣ съвѣти съ одобрение на академическия съвѣтъ.

Забѣлѣжка II. Зрѣлостни свидетелства отъ чуждестранни гимназии се признаватъ, ако Министерството на просвѣщението признава тия гимназии за равни на нашитѣ.

Чл. 398. Директоритѣ на народнитѣ музеи въ София получаватъ по 5.640 л. годишно.

Чл. 399. Уредницитѣ на разнитѣ отдѣли получаватъ заплата отъ 3.600—4.800 л.

Чл. 400. Секретаръ-счетоводителитѣ получаватъ основна заплата 1.800 л., която се повишава петъ пѣти прѣвъ всѣки 5 години съ по 360 л.

Забѣлѣжка. Сегашнитѣ секретари на музеитѣ запазватъ мѣстата си, и заплатата имъ може да се повиши най-много до 2.400 л.

Чл. 401. Писаритѣ получаватъ отъ 960 до 1.440 л. годишно.

Чл. 402. Прислужницитѣ получаватъ отъ 720 до 1.200 л. годишно.

Забѣлѣжка. Ония прислужници, които владѣятъ практически нѣмски или френски езикъ, получаватъ отъ 1.200 до 1.500 л. годишно.

Чл. 414. Директорътъ получава годишна заплата 5.640 л.

Чл. 418. Пазителитѣ се равняватъ по заплата и повишение на степенуванитѣ учители въ първоначалнитѣ училища.

Чл. 430. Директорътъ получава заплата отъ 3.600—4.200 л. годишно.

Чл. 456. Контролата по приходитѣ и произведенитѣ разходи, както и произвеждането на ограничени търгове (по доброволно съгласие), които се допущатъ, само когато има да се доставятъ прѣдмети и материяли отъ европейски фабрики, и приемането на тия прѣдмети се възлага на специална контролна комисия. Тя се състои отъ началника на държавната и обществена отчетностъ при Министерството на финанситѣ, отъ счетоводителя и началника при Министерството на народното просвѣщение, подъ чието вѣдомство спада театърътъ. На членоветѣ отъ контролната комисия, които работятъ вънъ отъ опрѣдѣленитѣ за работа часове, се плаща на засѣдание по 5 л. възнаграждение. Секретаръ-счетоводителитѣ при Народния театъръ присѣдствуватъ на засѣданията по длъжностъ.

Чл. 484. Учителитѣ по музика, рисуване, рѣчна работа и майсторитѣ трѣбва да притежаватъ цензъ по специалността си и да сж прѣкарвали една година като кандидати въ института.

Забѣлѣжка I. За майстори могатъ да се назначатъ и чужденци съ контрактъ.

Забѣлѣжка II. За учители по музика, рисуване и рѣчна работа могатъ да се назначаватъ и частни лица съ възнаграждение отъ 2—4 л. на часъ.

Чл. 485. Първоначална заплата на редовенъ учителъ е 2.400 л. и се увеличава всѣки 5 години съ по 300 л. до 3.600 л. Директорътъ получава съотвѣтната на степенитѣ си като учителъ заплата, като му се смѣта за възнаграждение квартира, освѣтление и отопление, а при изключителни случаи и храна.

Чл. 486. Хоспитантитѣ и помощницитѣ получаватъ заплата 1.440 л.

Чл. 489. Таксата за издържка въ пансиона е отъ 120 до 480 л. годишно. Приходящитѣ ученици не плащатъ такса. Отъ нея се освобождаватъ съ разрѣшение отъ министерството и съвсѣмъ бѣлнитѣ ученици.

Чл. 5. (отъ закона за Държавното музикално училище). За директоръ се назначава съ указъ единъ отъ редовнитѣ учители въ училището. Той получава заплата като редовенъ учителъ, уголѣмена съ 900 л. годишно.

Чл. 6. Учителитѣ биватъ редовни и извънредни. За редовни учители се назначаватъ лица, свършили държавна консерватория или висше училище по специалностъ, сродна съ областта на музиката. Основната заплата на редовнитѣ учители е 3.600 л.; тя се повишава четири пѣти слѣдъ всѣки петъ прослужени години съ 360 л. годишно. Изключение се прави за учителитѣ въ сега съществуващото Българско народно музикално училище, изслуженитѣ години на които въ това училище се зачитатъ за степенуването имъ, като изслужени въ държавнитѣ срѣдни учебни заведения.

Извънредни учители се назначаватъ на часъ. Единъ извънреденъ учителъ не може да вземе повече отъ 5 часа седмично. За всѣки часъ се плаща отъ 5—10 л. възнаграждение.

Новитѣ промѣни:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение и допълнение на членове 11, 12, 17, 21, 22, 43, 61, 67, 68, 69, 72, 77, 79, 86, 91, 101, 110, 123, 124, 125, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 138, 149, 150, 152, 155, 160, 164, 165, 171, 172, 173, 175, 178, 182, 183, 184, 186, 190, 194, 195, 196, 201, 256, 258, 259, 263, 265, 271, 279, 292, 302, 305, 307, 321, 329, 334, 337, 340, 341, 398, 399, 400, 401, 402, 414, 418, 430, 456, 484, 485, 486 и 489 отъ закона за Държавното музикално училище.

Къмъ послѣдната алинея на чл. 11 се прибавя:

Въ счетоводно отношение царството се раздѣля на области отъ по 2—3 учебни окръга; всѣка областъ има

свое счетоводство съ потребния персонал, което счетоводство е подвѣдомствено на счетоводното отделение при министерството и се причислява къмъ една отъ окръжните училищни инспекции.

Въ алинея 2-ра на чл. 12 се внасятъ слѣдните промѣни:

Думитѣ „1.200 л. годишно“ се замѣняватъ съ „2.400 л. годишно“. Освѣтъ това държавата имъ заплаща и възнаграждението като учители, ако общината, въ която сѫ били, дава такова на учителитѣ отъ тѣхната категория.

Прѣди забѣлѣжката къмъ чл. 12, която се прѣхвърля слѣдъ алинея II на сѣщия членъ и става забѣлѣжка II, се прибавя:

Забѣлѣжка I. Прѣписката на учебния комитетъ се води отъ особентъ чиновникъ, комуто се възлага и работата по служебните и ревизионните листове на учителитѣ, както и оная по събиране и групиране на статистическите свѣдѣния.

Къмъ чл. 17 се прибавя слѣдната алинея:

Всички изброени въ този членъ чиновници получаватъ заплатата като учители (респективно като околийски училищни инспектори), увеличена за главния секретаръ съ 3.600 л., за началниците съ по 2.400 л., а за подначалниците и уредника на училищния музей съ по 1.200 лева годишно.

Останалитѣ чиновници въ министерството сѫ завършено сръбно образование и получаватъ годишна заплата 2.100 лева, а писаритѣ въ сѣщото образование и други чиновници сѫ непълно сръбно, както и заваренитѣ отъ тоя законъ писари сѫ непълно сръбно образование, получаватъ 1.800 лева годишно. Заплатитѣ на еднитѣ и другитѣ се повишаватъ 9 пѣти поѣзъ 3 години съ по 240 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години на държавна и общинска служба.

Заварениятъ персоналъ запазва мѣстата си и се класира по цензъ и прослужени години съгласно съ алинея III на този членъ. Слѣдъ влизането въ сила на тоя законъ, за писари се приематъ само лица сѫ сръбно образование.

Слѣдъ чл. 20 се прибавя:

Забѣлѣжка II. Ревизията по техническите прѣдмети министерството възлага на сѣщитѣ главни инспектори, а когато намѣри за нужно — и на специални лица.

Къмъ чл. 21 се прибавя:

и получаватъ заплатата, каквато имъ се пада като на редовни учители, увеличена съ 2.400 лева годишно“.

Чл. 22 се замѣнява така:

Учителитѣ-лѣкари, жбболѣкаритѣ и хигиеничното състояние на училищата се ревизиратъ отъ специаленъ инспекторъ-лѣкаръ, който трѣбва да е билъ най-малко 5 години учителъ-лѣкаръ. Той се назначава съ указъ и получава заплата, каквато му се пада като на учителъ-лѣкаръ, увеличена съ 2.400 лева годишно.

Въ чл. 43, буква б. слѣдъ думитѣ „училищни лѣкари“, се прибавя „и жбболѣкари“.

Въ чл. 61 думитѣ „отъ 1 до 2 лева“ се замѣняватъ съ думитѣ „отъ 2 до 4 лева“.

Въ чл. 67 ставатъ слѣдните промѣни:

Буква ж и алинеята слѣдъ нея се изхвърлятъ. Третата алинея се измѣнява така: „При нѣмане на лица, които да отговарятъ на буква д на тоя членъ могатъ да се назначаватъ и лица, свършили гимназия, духовна семинария и сръбно земледѣлско училище, но като волнонаемни учители съ годишна заплата: тѣ подлежатъ на замѣстване съ редовни учители въ началото на учебната година. Основната заплата на тия учители, докато издържатъ държавенъ теоритически и практически изпитъ, е 1.800 л. годишно, увеличавана деветъ пѣти поѣзъ всѣки три години съ по 240 л. годишно. До изпитъ тѣ се допущатъ само слѣдъ едногодишно учителствуване въ наредно първоначално училище. Старшинството на издържалитѣ изпита се опрѣдѣля споредъ всичкитѣ имъ прослужени години като учители.“

За такива учители министерството отваря специални ваканционни курсове по педагогия и училищно законодателство.

Въ забѣлѣжката на сѣщия членъ се правятъ слѣдните промѣни:

Думитѣ „960 л. годишна заплата“ се замѣняватъ съ „1.500 лева годишна заплата, повишавана 9 пѣти поѣзъ всѣки 3 години съ по 240 лева годишно“.

Думитѣ, които слѣдватъ подиръ сѣщата забѣлѣжка: „въ послѣдната алинея думата „три“ се замѣня съ думата „петъ“ се изхвърлятъ.“

Чл. 68 се измѣнява така:

За да се назначи нѣкой за редовенъ учителъ въ прогимназия, освѣтъ дѣто трѣбва да отговаря на условията, прѣдвидѣни въ чл. 67, точки а, б, г, е, трѣбва още да е свършилъ висши педагогически курсъ. На назначения се зачитатъ всичкитѣ прослужени години като учителъ.

Лица сѫ пълно висше образование, не държали държавенъ изпитъ за учители въ сръдни училища, могатъ да се назначаватъ за редовни учители въ прогимназия, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители.

За редовни учители въ прогимназиитѣ се назначаватъ и лица сѫ пълно сръбно образование, които сѫ слѣдвали най-малко 4 семестра въ физико-математическия или историко-филологическия факултетъ на Университета въ София или въ чужбина, издържали сѫ първи университетски изпитъ, учителствували сѫ една година въ прогимназия или въ сръдно училище и издържатъ съ успѣхъ специаленъ държавенъ изпитъ по една отъ групитѣ прѣдмети на висшитѣ педагогически курсове, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители. За такива министерството отваря специални ваканционни курсове по педагогия и училищно законодателство.

Докато сѫ волнонаемни учители, тѣзи лица получаватъ годишна заплата 2.760 лева, повишавана 9 пѣти поѣзъ всѣки 3 години съ по 300 лева годишно.

Редовни първоначални учители, учителствували най-малко 5 години като такива въ първоначално училище или въ прогимназия, минаватъ за редовни учители въ прогимназиитѣ, слѣдъ като издържатъ държавенъ теоритически изпитъ по една отъ групитѣ специални прѣдмети на висшитѣ педагогически курсове. Класътъ и старшинството на тия учители се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитѣ имъ години като учители, безъ двѣ.

За редовни учители въ прогимназиитѣ се назначаватъ и редовни околийски училищни инспектори, които сѫ прослужили като такива най-малко 10 години. При тѣхното класиране се зачитатъ всичкитѣ имъ прослужени години като учители и инспектори безъ двѣ.

При липса на редовни и волнонаемни учители сѫ посочения по-горѣ образователенъ цензъ, могатъ да се назначаватъ, като волнонаемни учители само за една година, и лица сѫ завършено сръбно образование съ годишна заплата 1.800 л. Тя се повишава 9 пѣти поѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л. годишно.

Забѣлѣжка I. За волнонаемни учители по рисуване, пѣние, ржколѣние и гимнастика могатъ да се назначаватъ и лица сѫ сръбно общо или специално образование. Тѣ получаватъ годишна заплата 1.800 л., повишавана 9 пѣти поѣзъ всѣки три години съ по 240 л. годишно. Слѣдъ като издържатъ специаленъ държавенъ изпитъ, тѣзи учители ставатъ редовни прогимназиялни по техническите прѣдмети и се класиратъ по чл. 129.

Забѣлѣжка II. Редовни гимназиялни учители, които останатъ въ прогимназия, получаватъ заплата на редовни прогимназиялни. Ако такива учители минаватъ въ сръдно училище, при тѣхното класиране се зачитатъ и годинитѣ имъ прослужени въ прогимназия.

Чл. 69, алинея първа се измѣнява така:

Основната годишна заплата на редовнитѣ учители въ първоначалнитѣ училища е 2.760 лева, а въ прогимназиитѣ — 3.360 лева. Тя се повишава 9 пѣти поѣзъ 3 години, за първитѣ съ по 360 лева, а за вторитѣ — съ 480 лева годишно.

Алинея втора и трета отъ сѣщия членъ се прѣмахватъ.

Въ чл. 72, алинея II, слѣдъ думитѣ „секретаръ на комисията е прогимназиялниятъ учителъ“ се прибавя: „Членоветѣ на комисията получаватъ отъ държавното съкровище по 10 лева на заседание“.

Въ слѣдващата алинея слѣдъ думитѣ „по искането на окръжния училищенъ инспекторъ“ се прибавя: „слѣдъ прѣдварително разрѣшение отъ министерството“.

Въ послѣдната алинея на сѣщия членъ думата „кандидати“ се замѣнява съ „волнонаемни“.

Въ чл. 77, алинея II, думитѣ „10 до 20 часа“ се замѣняватъ съ „6 до 16 часа“.

Въ чл. 79 думитѣ „120—240 лева“ се замѣняватъ съ „240—480 лева“, думитѣ „120—480 лева“ се замѣняватъ съ „360—600 лева“ и думитѣ „10—20 лева“ се замѣняватъ съ „20—40 лева“.

Въ забѣлѣжката къмъ измѣненията на алинея II (слѣдъ буква а) на чл. 86 думитѣ: „или такива на седмиченъ часъ“ се изпускатъ.

Въ чл. 91, алинея III и IV, думитѣ „540 л.“ се замѣняватъ съ „1.200 лева“, думитѣ „990 лева“ се замѣняватъ съ „2.000 л.“, и думитѣ „300 л.“ се замѣняватъ съ „600 л.“.

Слѣдъ чл. 101 се прибавя:

Забължжк а Училищните настоятели получават от училищния бюджет от 4—10 лева на заседание, а председателът на училищното настоятелство получава месечно възнаграждение.

Слѣд чл. 110 се прибавя:

Забължжк а. На Министерството на народното просвѣщение се прѣдостави право да прѣоборѣща мъжките и дѣвически сръдни училища въ смѣсени.

Въ чл. 123 думитѣ „900—1200 л. годишно“ се замѣняватъ съ „1200—1800 л. годишно“.

Къмъ чл. 124 се прибавя: „а също и по единъ жболокаръ“.

Въ чл. 125, алинея II, числата „240—480“ се замѣняватъ съ „480—720“.

Въ забължжката къмъ сѣщия членъ числото „2.400“ се замѣнява съ „4.200“.

Въ чл. 129, слѣд I алинея, се прибавя: Основната заплата на тия учители е 3.000 л. годишно. Тя се повишава деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 360 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители.

Слѣд алинея II на сѣщия членъ се прибавя:

Основната заплата на тия учители е 3.360 л. годишно. Тя се повишава деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 480 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители безъ двѣ.

Въ чл. 130 думитѣ „16 до 24“ се замѣняватъ съ „18 до 24“.

Алинея II на сѣщия членъ се измѣнява така: Министерството опрѣдѣля това число споредъ прѣдмѣтитѣ и споредъ броя на ученицитѣ. Само въ най-многолюднитѣ сръдни училища то може да остави директоритѣ безъ уроци. Министерството може да назначава въ случай на нужда само нѣколко уроци (най-много 10 седмично) за лектори бивши редовни учители, съ възнаграждение отъ 6—12 лева на прѣдаденъ урокъ.

Въ алинея III на сѣщия членъ числото 600 се замѣнява съ 1.200

Чл. 131 се измѣнява така: Основната годишна заплата на редовнитѣ учители въ гимназиитѣ е 4.200 л. Тя се повишава деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 600 л. годишно. Забължжки I и II къмъ сѣщия членъ се прѣмахватъ.

Въ чл. 132, алинея I, думитѣ: „и имали най-малко три-годишна служба“ се прѣмахватъ и се прибавя: „За жболокари се назначаватъ лица съ завършено сръдно образование, добили право на жболокарска практика въ България и практикували поне една година.“

II алинея на сѣщия членъ става чл. 133 и се измѣнява така:

Въ служебно отношение и по заплата учителитѣ-лѣкари и жболокари се ползватъ съ всички права на редовни учители въ гимназия и старшинството имъ се опрѣдѣля, като се зачете и врѣмето, което сѣ поикавали на държавна и общинска служба като лѣкари, безъ една година. Сѣщото важи и за учителитѣ-лѣкари и жболокаритѣ въ основнитѣ училища. Сегашниятъ чл. 133 безъ забължжката се изхвърля.

Въ чл. 135 числото 1.200 се замѣнява съ 2.400.

Въ чл. 138 думитѣ „съ по 50—100 л. годишно на седмиченъ часъ“ се замѣняватъ съ слѣднитѣ:

Заплатитѣ на тия учители сѣ:

а) съ пълно сръдно образование или съ семестри безъ изпитъ 1.800 л. годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по 240 л. годишно;

б) съ I университетски изпитъ — 3.000 л. годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ 3 години, съ 240 л. годишно;

в) съ пълно висше образование 3.360 л. годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ 480 л. годишно.

Слѣдъ чл. 149 се прибавя:

Забължжк а. Свидѣтелства за завършено сръдно образование отъ прѣди 1 септемврий 1895 г. се считатъ за равностойни на зрѣлостни.

Въ чл. 150 числото 20 се замѣнява съ 50.

Въ забължжката къмъ чл. 152, слѣдъ „1913“, се прибавя: 1915—1919, а слѣдъ нея се прибавя:

Забължжк а II. Родители, които иматъ двѣ и повече дѣца въ сръдно училище, могатъ да не плащатъ такса за всичкитѣ, ако учителскиятъ съвѣтъ при училището намѣри, че тѣхното състояние и успѣхътъ на дѣцата имъ позволяватъ това.

Въ чл. 155 къмъ думитѣ „тѣ биватъ мъжки и дѣвически“ се прибавя „или смѣсени“.

Въ чл. 160, алинея II, числото 360 се замѣнява съ 600.

Въ края на сѣщия членъ се прибавя:

Забължжк а. Ако общината, дѣто е образцовото училище, дава възнаграждение на първоначалнитѣ учители, държавата плаща на образцовитѣ учители и това възнаграждение.

Въ чл. 164 думитѣ „20 л.“ се замѣняватъ съ „50 л.“

Въ чл. 165 думитѣ „изпитъ за свършенъ курсъ“ се замѣняватъ съ „зрѣлостенъ изпитъ, слѣдъ издържането на който добиватъ правото на редовенъ първоначаленъ учителъ“.

Въ чл. 171 думитѣ „и свършва курса като кандидатъ учителъ“ се замѣняватъ съ: „и свършва курса като редовенъ учителъ“.

Забължжката на сѣщия членъ се измѣнява така:

Министерството на народното просвѣщение опрѣдѣля въ кои градове да има висши педагогически курсове и дали въ тѣхъ да се изучаватъ прѣдметитѣ само отъ едната или отъ двѣтѣ групи.

Къмъ чл. 172, слѣдъ числото 24, се прибавя: „Въ това число не влизатъ лабораторнитѣ занятия“.

Алинея II на чл. 173 се измѣнява така:

Директорътъ на висши педагогически курсъ получава заплата като прѣподавателъ въ курса, увеличена съ 1.800 л. годишно.

Въ чл. 175 думитѣ: „при които ще практикуватъ ученицитѣ отъ курса“ се изхвърлятъ, а числото 360 се замѣнява съ 600. Въ края на сѣщия членъ се прибавя:

Забължжк а. Ако общината, дѣто е образцовата прогимназия, дава възнаграждение на прогимназиалнитѣ учители, държавата плаща на образцовитѣ учители и това възнаграждение.

Въ чл. 178 думитѣ: „съгласно съ особна програма“.

Въ края на сѣщия членъ се прибавя: „слѣдъ издържането на който изпитъ добиватъ права на редовенъ прогимназиаленъ учителъ“.

Чл. 182 се измѣнява така:

Положението на заваренитѣ отъ настоящитѣ измѣнения на закона учители и учителки въ първоначалнитѣ училища се урежда по слѣдния начинъ:

а) Всички редовни учители се класиратъ по чл. 69 на този законъ, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на всичкитѣ имъ прослужени години като учители; само на ония отъ тѣхъ, които нѣматъ завършено сръдно образование, се спадатъ толкова години, колкото имъ сѣ били потребни за довършване на сръдно (седмоласно) образование.

Забължжк а I. Съ завършено сръдно образование по този членъ се считатъ и учителитѣ: а) свършили едно-годишнитѣ и двугодишнитѣ курсове въ гр. Шуменъ, Кюстендилъ и Враца; б) свършилиитѣ гимназии, духовни и педагогически училища въ бившата екзархийска училищна област (безъ разлика, отъ колко години е билъ курсътъ на училището), както и свършилиитѣ послѣдния класъ безъ зрѣлостенъ изпитъ на екзархийскитѣ училища до 1898/99 учебна година, включително и свършилиитѣ безъ такъвъ изпитъ сѣщитѣ училища поѣзъ 1902/03 година; в) свършилиитѣ съ успѣхъ послѣдния класъ на педагогическитѣ училища, гимназиитѣ, духовнитѣ и земеделческитѣ училища до 1 септемврий 1895 г.

Забължжк а II. При опрѣдѣляне старшинството на учителитѣ отъ бившата българска екзархийска област, както и на учителитѣ въ други български училища извънъ царството за прослужено се счита и врѣмето, прѣзъ което учителитѣ сѣ стояли въ затворъ или заточение по политически причини.

Забължжк а III. Учителитѣ отъ бившата екзархийска училищна област, на които положението е било регулирано до дѣйствиуващитѣ закони въ царството, се прѣкласиратъ и повишаватъ на общо основание, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители. Учителитѣ отъ сѣщата област, учителствували най-малко 5 години до 1 септемврий 1892 г. и не степенувани досега, ставатъ редовни и се класиратъ и повишаватъ по точка а на този членъ.

Забължжкитѣ I, II и III важатъ и за учителитѣ отъ прогимназиитѣ и сръднитѣ училища.

б) Досегашнитѣ волнонаемни учители съ завършено педагогическо образование се освобождаватъ отъ държавенъ изпитъ и се класиратъ по буква а на този членъ.

Ония отъ тѣхъ които иматъ завършено сръдно образование (гимназия, семинария и сръдно земеделско училище), ставатъ редовни, като изложатъ лѣжовенъ практически изпитъ, слѣдъ което се класиратъ и повишаватъ също по точка а на този членъ. До изложаването на лѣжования изпитъ тѣ ставатъ волнонаемни съ основна годишна заплата 1.800 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки

3 години съ по 240 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители.

в) Учители, които иматъ най-малко IV-класно образование (1 гимназиаленъ класъ) и сж учителствували до влизането на този законъ въ сила поне 10 години, запазватъ мѣстата си като волнонаемни и получаватъ, докато сж на служба, годишна заплата 1.680 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по 240 л. годишно.

г) Всички останали учители, които иматъ по-малкъ образователенъ цензъ или по-малко прослужени години, както и волнонаемнитъ съ най-малко III-класно гимназиално образование, могатъ да учителствуватъ, и то съ разрѣшение на министерството, но за една година съ 1.500 л. годишна заплата. Тѣ се класиратъ и повишаватъ по забѣлѣжката къмъ чл. 67.

Чл. чл. 183 и 184 се измѣнятъ така:

Чл. 183. Положението на заваренитъ отъ настоящитъ измѣнения на закона учители и учителки въ прогимназиитъ се урежда по слѣдния начинъ:

а) Редовнитъ учители въ прогимназиитъ запазватъ мѣстата си, и заплатата на всички се опрѣдѣля по чл. 69 на настоящия законъ, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитъ години безъ толкова, колкото имъ сж били потребни за попълване на срѣдно (седмочленно) образование и висшъ педагогически курсъ.

Забѣлѣжка I. Редовнитъ учители, степенувани било за прослужени петъ години въ класно училище до 1 септември 1892 г., било поради издържане на държавенъ изпитъ за учители въ срѣдни училища, се настаняватъ, ако пожелаятъ, въ срѣднитъ училища и се повишаватъ на общо основание, като гимназиални учители. Ония отъ тѣхъ, които се откажатъ отъ това право или пъкъ учителствуватъ въ прогимназия, докато минатъ въ срѣдно училище, се смѣтатъ за редовни прогимназиални учители и се повишаватъ на общо основание, като такива.

Забѣлѣжка II. Досегашнитъ волнонаемни учители, свършили висшъ педагогически курсъ, се освобождаватъ отъ държавенъ изпитъ и се класиратъ по чл. 68.

б) Редовнитъ учители по новитъ езици и техническитъ прѣдмети (пѣние, рисуване, ржкодѣлие и гимнастика), които иматъ пълно срѣдно образование, получаватъ заплата по чл. 129 отъ настоящия законъ; а ония отъ тѣхъ, които нѣматъ пълно срѣдно образование, получаватъ основна годишна заплата 2.760 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 360 лева годишно. Старшинството на единитъ и на другитъ се опрѣдѣля споредъ броя на всичкитъ имъ прослужени години като учители.

в) Волнонаемнитъ съ постоянна годишна заплата класни учители съ срѣдно образование, започнали да учителствуватъ слѣдъ закона отъ 1891 година, както и ония отъ тая категория учители, които послѣдниятъ законъ е заварилъ на служба и не сж прѣкъсвали учителствуването си повече отъ 5 години, се настаняватъ въ прогимназиитъ съ заплата на редовенъ прогимназиаленъ учителъ, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 300 лева годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители до влизането въ сила на настоящия законъ. Само ония отъ тѣхъ, които издържатъ държавенъ практически изпитъ по една отъ групитъ специални прѣдмети (чл. 170 отъ закона), добиватъ право да се повишаватъ на общо основание. Старшинството на послѣднитъ се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитъ имъ години като учители безъ двѣ.

Ония отъ сѣщата категория, които нѣматъ пълно срѣдно образование, но сж слѣдвали въ специално училище толкова години, колкото имъ не достигатъ за завършване на срѣдното образование, се настаняватъ въ прогимназиитъ за учители по технически прѣдмети съ основна годишна заплата 2.760 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л., като се зачитатъ всичкитъ имъ прослужени години. Само ония отъ тѣхъ, които издържатъ държавенъ практически изпитъ по специалността си, добиватъ право да се класиратъ и повишаватъ като учители по техническитъ прѣдмети, съгласно чл. 129, при което се зачитатъ всичкитъ години на учителствуването имъ слѣдъ слѣдването въ специалното училище.

Всички останали волнонаемни класни учители запазватъ мѣстата си, докато добиятъ право на пенсия. Слѣдъ това тѣ се увольняватъ административно, щомъ се намѣрятъ за мѣстата имъ кандидати, които отговарятъ на ценза. Тѣхната заплата е 2.760 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л. годишно, като се зачитатъ всичкитъ имъ прослужени години като учители.

г) Досегашнитъ врѣмenni учители съ висше образование, които не сж издържали държавенъ изпитъ за учи-

тели въ срѣдни училища, ставатъ редовни прогимназиални учители, а старшинството имъ се опрѣдѣля съгласно буква а на тоя членъ.

д) Учители отъ бившата екзархийска училищна областъ съ завършено срѣдно образование, прѣподавали въ класове, се настаняватъ за редовни учители въ прогимназиитъ и се класиратъ на общо основание по буква а на тоя членъ.

Чл. 184. Положението на заваренитъ отъ настоящитъ измѣнения на закона учители и учителки въ срѣднитъ училища се урежда по слѣдния начинъ:

а) редовнитъ учители въ срѣднитъ училища запазватъ мѣстата си, и заплатата на всички се опрѣдѣля по чл. 131 отъ настоящия законъ, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на всичкитъ имъ прослужени години, като на ония отъ тѣхъ, които нѣматъ пълно срѣдно и пълно висше образование, се отнематъ толкова години, колкото сж потребни за допълването му (срѣдното образование се счита отъ 7 години, а висшето отъ най-малко 3 години);

б) редовнитъ учители по новитъ езици и техническитъ прѣдмети (пѣние, рисуване, ржкодѣлие, гимнастика и стенография), станали такива чрѣзъ изпитъ, ако иматъ поне пълно срѣдно образование, получаватъ заплата по чл. 129, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на всичкитъ имъ прослужени години като учители;

в) учители съ пълно висше образование отъ бившата екзархийска училищна областъ се настаняватъ за редовни учители въ срѣднитъ училища и се класиратъ на общо основание по чл. 131, като имъ се зачитатъ всички прослужени години.

Забѣлѣжка I. Положението на заваренитъ отъ тоя законъ волнонаемни учители на седмиченъ часъ въ срѣднитъ училища и прогимназиитъ се урежда по чл. 138, като се зачитатъ всичкитъ имъ прослужени години като учители.

Забѣлѣжка II. Всички редовни (първоначални, прогимназиални и гимназиални) учители безъ нужния образователенъ цензъ и не държали държавенъ изпитъ, макаръ и да сж прѣстанали да учителствуватъ повече отъ петъ години, безъ да сж уволнени по слаба подготовка, при нужда се назначаватъ съ разрѣшение отъ Министерството на народното просвѣщение. Тѣ се прѣкласиратъ и повишаватъ на общо основание.

Чл. 186 се измѣнява така:

Всички редовни гимназиални учители се настаняватъ въ срѣднитъ училища, а ако пожелаятъ да останатъ въ прогимназиитъ, ставатъ редовни прогимназиални и се прѣкласиратъ и повишаватъ като такива (чл. 69). Тѣзи учители, щомъ минатъ въ срѣдно училище, се класиратъ като редовни гимназиални по забѣлѣжка II на чл. 68.

Въ края на I алинея отъ чл. 190, слѣдъ думитъ „отъ всички началници“, се прибавя „членове на учебния комитетъ“.

Въ чл. 194 думитъ „1.200 л. годишно“ се промѣняватъ въ „1.800 л. годишно“.

Въ чл. 195 думитъ „720 л. годишно“ се замѣнятъ съ „1.500 л. годишно“.

Чл. 196 се измѣнява така:

Освѣнъ заплатата, околийскитъ инспектори получаватъ по 10 л. дневно за всички дни, прѣзъ които отсъствуватъ по служебна работа отъ сѣдалището на учебната околия, а на окръжнитъ инспектори се плащатъ за служебнитъ имъ обиколки въ училищния окръгъ пѣтни и дневни пари по смѣтка.

Въ чл. 201, ал. II, думитъ „като на първоначални учители, увеличена съ 900 л. годишно“ се замѣняватъ съ „тѣ получаватъ заплата на околийски инспектори, увеличена съ 600 л. годишно“, а въ III ал. думитъ „600 лева годишно“ се замѣняватъ съ „900 л. годишно“. Въ края на сѣщия членъ се прибавя:

Забѣлѣжка. Чиновникитъ и писаритъ при канцеларията се класиратъ и повишаватъ по алинеи II и III на чл. 17 отъ тоя законъ.

Въ чл. 256, буква д, думата „декоративна“ се прѣмахва.

Въ чл. 258 думата „вечерни“ се изхвърля, а на края се прибавя: „и за учители по приложнитъ изкуства“.

Въ чл. 259, думата „тригодишенъ“ се замѣня съ „двѣгодишенъ“, а думата „двѣгодишенъ“ — съ „тригодишенъ“. Въ края на сѣщия членъ думитъ „шестъ години“, се замѣняватъ съ „селемъ години“.

Чл. 263 се измѣнява така:

Директорътъ получава заплата, каквато му се пада като на прѣподавателъ, увеличена съ 2.400 л. годишно.

Къмъ чл. 265 се прибавя: „Той получава заплата и се повишава като секретаритъ на гимназиитъ (чл. 125). Па-

зительт и писаритъ получаватъ заплата и се повишаватъ по чл. 17 отъ тоя законъ.

Чл. 271 се измѣнява така:

Основната заплата на редовнитъ прѣподаватели е 5.400 л. годишно. Тя се повишава 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по 600 л. годишно, като се зачитатъ всичкитъ имъ прослужени години като учители.

Ако за редовенъ прѣподавателъ се приеме гимназияленъ учителъ, той получава заплата споредъ класа си, увеличена съ 1.200 л. годишно, като му се зачитатъ и годинитъ, прослужени като учителъ въ срдѣно училище.

Въ чл. 272 числата „5 до 15“, се замѣняватъ съ „10 до 20“.

Въ чл. 279 числото 20 се замѣнява съ 40, а числото 50, се замѣнява съ 100.

Въ чл. 292, буква б, слѣдъ думитъ: „земледѣлска технология 1 к.“ се прибави: „земледѣлска химия 1 к.“, а думата „пчеларство“ се прѣнася въ забѣлжката къмъ сщия членъ слѣдъ думата „млѣкарство“. Въ сщия членъ, буква в, думитъ: „история и археология 4 к. (българска история и история на балканскитъ народи; история и археология на източнитъ и класическитъ народи; срдѣна и нова история)“ се замѣняватъ съ думитъ „история 5 к.“ (българска история 1 к., история на Източна Европа (Византия, Турция, Балкански народи, Маджарско, Полша и Русия) 1 к., всеобща история 3 к.: а) история на източнитъ и класическитъ народи; б) срдѣна история, и в) нова и най-нова история) и археология съ история на изкуството 1 к.

Забѣлжката къмъ сщия членъ, буква е, се измѣнява така:

Докато се назначатъ титуляри на катедритъ медицинска зоология и сравнителна анатомия, медицинска ботаника, медицинска физика и медицинска химия, прѣподаването научнитъ дисциплини на тѣзи катедри се възлага врѣменно на прѣподаватели отъ физико-математическия факултетъ.

Забѣлжка II къмъ членъ 302 се измѣнява така:

Ако въ единъ факултетъ нѣма достатъчно редовни професори, избиратъ се за членове на академическия съвѣтъ и други редовни прѣподаватели; когато такива нѣма достатъчно, избиратъ се и други прѣподаватели, титуляри на катедри.

Въ чл. 305, забѣлжка I, алинея II, думитъ „броятъ на професоритъ отъ българска народностъ достигне 10“ се замѣняватъ съ „броятъ на професоритъ отъ българска народностъ достигне петъ“.

Въ чл. 307 думитъ: „само професоритъ и редовнитъ доценти, членове на факултетния съвѣтъ“ се замѣняватъ съ: „както професоритъ и редовнитъ доценти, членове на факултетния съвѣтъ, така и частни хонорувани доценти, титуляри на катедри“.

Забѣлжката къмъ сщия членъ се прѣмахва.

Къмъ чл. 321 се прибавя слѣдната нова алинея:

Ако за асистенти и кустоси постѣпятъ редовни гимназиялни учители, тѣ запазватъ класа си и се повишаватъ на общо основание; ако пъкъ асистенти или кустоси, които не сж държали държавенъ изпитъ, напуснатъ Университета и станатъ учители въ срдѣно училище, зачитатъ имъ се прослуженитъ години въ Университета. Такива запазватъ заплатата, която сж получавали тамъ, но се повишаватъ въ по-горенъ класъ само слѣдъ като издържатъ държавенъ изпитъ, безъ да стажуватъ.

Чл. 329 се измѣнява така:

Годишнитъ заплати на университетския персоналъ сж слѣднитъ:

а) на редовенъ професоръ 12.000 лева, а на извънреденъ 9.000 л., повишавани прѣзъ петъ години за първия три пѣти съ по 2.400 л. годишно, а за втория два пѣти съ по 1.500 л. годишно; на редовенъ доцентъ 7.200 л. годишно; ако доцентъ или извънреденъ професоръ би получавалъ като дългогодишенъ асистентъ, кустосъ и пр. по-голяма заплата, запазва я, докато се повиши;

б) на библиотекаря 6.600 л.; на секретаря и квестора, на редовенъ лекторъ, асистентъ и кустосъ по 4.500 л., а на помощника на библиотекаря 4.800 л., повишавани за всички длѣжности, изброени подъ буква б, 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 600 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години въ Университета;

в) на домакина въ Университета, на помощникъ на секретаря, на помощникъ квестора, кустосъ въ библиотеката, градинарь управителъ и препараторъ по 3.360 л., увеличавани 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 480 л. годишно;

г) на лаборантъ, механикъ, майсторъ книговецъ, регистраторъ въ библиотеката и архиваръ по 2.760 л., по-

вишавани за всички подъ буква г 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 360 л. годишно;

д) на помощникъ-механикъ и градинарь-практикъ по 2.400 л. годишно, повишавани 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 180 л. годишно;

е) на писари съ пълно срдѣно образование 1.800 л. годишно, а съ непълно срдѣно образование по 1.500 л., увеличавани 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години за единитъ и другитъ съ по 240 л. годишно;

ж) на постоянненъ работникъ, на дежуренъ въ библиотеката и на прислужникъ по 1.500 л. годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 180 л. годишно.

Ректорътъ, получава допълнително възнаграждение 3.000 л., деканитъ по 2.400 л., уредницитъ по 1.200 л., а семинаренъ библиотекаръ 600 л. годишно.

За лекция на частни доценти, титуляри на катедри или такива, на които споредъ учебнитъ планове се възлага извѣстенъ курсъ, се плаща: на такъвъ, който има и друга държавна или общинска служба, 25 л., на такъвъ, който нѣма друга служба, 40 л.

На лекторъ, който има и друга държавна или общинска служба, се плаща 15 лева, а на такъвъ, който нѣма друга служба — 20 л. на прѣподадена лекция.

На прѣподаватели, на които е възложено да четатъ покрай своитъ лекции врѣменно по дисциплини отъ други катедри, се дава възнаграждение по 25 л. на лекция.

За оублѣжки I и II оставатъ непромѣнени, а слѣдъ тѣхъ се прибавя:

За оублѣжка III. При класирането на сегашния университетски персоналъ се зачитатъ всички прослужени години въ Университета.

Въ края на чл. 334 се прибавя:

Ако поради нѣкои причини лекциитъ на нѣкои прѣдмети оиха се прѣкъснали повече отъ единъ семестъръ, академическия съвѣтъ е длѣженъ да вземе мѣрки да се четатъ лекциитъ отъ друго лице до заврѣщане на титуляра.

Чл. 337, алинея I, се измѣнява така:

При записването си студентитъ и слушателитъ плащатъ за всѣко полугодие по 40 л. учебна такса

Чл. 340 се измѣня така:

За редовни студенти се приематъ лица отъ двата пола съ завършено срдѣно образование (съ зрѣлостно свидетелство). Кои срдѣни училища даватъ право да се постѣпи въ Университета и въ кои факултети — това ще се опрѣдѣли отъ Министерството на народното просвѣщение съ особенъ правилникъ, като се вземе мнѣнието и на академическия съвѣтъ при Университета.

Въ чл. 341, забѣлжка II, думата „гимназия“ се замѣнява съ „срдѣни училища“.

Чл. 398 се измѣня така:

Директоритъ на народнитъ музеи въ София получаватъ годишна заплата 6.600 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 600 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като чиновници въ музентъ.

Забѣлжка. Ако за директори се назначатъ професори (за археологическа — по археология, а за етнографически — по славянска филология, етнография или история), тѣ запазватъ заплатата си и се повишаватъ като такива; ако се назначатъ редовни гимназиялни учители, получаватъ заплата като такива, увеличена съ 2.400 л. годишно.

Чл. 399 се измѣня така:

Уредницитъ на разнитъ отдѣли и художникътъ-скульпторъ получаватъ годишна заплата 4.800 л., повишавана деветъ пѣти прѣзъ три години съ по 600 л. годишно, като се зачитатъ всички прослужени години като учители и чиновници въ музентъ.

Въ чл. 400 числото 1.800 се промѣнява въ: „2.760, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 360 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години“.

Въ забѣлжката на сщия членъ числото 2.400 се промѣнява въ 4.200.

Чл. 401 се измѣнява така:

Писаритъ съ срдѣно образование, както и заваренитъ отъ тоя законъ такива съ непълно срдѣно получаватъ 1.800 л. годишна заплата, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л., като имъ се зачитатъ всички прослужени години.

Въ чл. 402 думитъ „отъ 720 до 1.200“ се измѣняватъ „отъ 1.200 до 1.800“; въ забѣлжката на сщия членъ, думитъ „отъ 1.200 до 1.500“ се замѣняватъ съ „отъ 1.800 до 2.400“.

Чл. 414 се измѣня така:

Директорътъ получава годишна заплата 6.600 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 600 л. годишно, като му се зачитатъ всички прослужени години въ нѣкоя отъ държавнитъ библиотеки и като учителъ.

Забѣлѣжка. Ако за директоръ се назначи професоръ, той запазва заплатата си и се повишава като такъвъ; а ако се назначи редовенъ гимназияленъ учителъ, получава заплатата като такъвъ, увеличена съ 2.400 л. годишно.

Къмъ чл. 418 се прибавя: „или прогимназиятѣ, споредъ категорията, къмъ която принадлежатъ“.

Чл. 430 се измѣнява така:

Директорътъ получава годишна заплата 4.800 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 600 л., като му се зачитатъ всички прослужени години въ нѣкоя отъ държавнитѣ библитеки и като учителъ.

Въ чл. 456 думитѣ: „по 5 л. възнаграждение“ се прѣмахватъ.

Забѣлѣжка II на чл. 484 се промѣнява така:

За учители по музика, ръководѣли, рисуване и рѣчна работа могатъ да се назначаватъ и въшни лица съ възнаграждение отъ 4—8 л. на часъ.

Първата половина на чл. 485 се измѣнява така:

Редовнитѣ учители въ институтитѣ получаватъ заплата и се повишаватъ като редовнитѣ първоначални учители, увеличена съ 1.200 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители, хоспитанти и помощници.

Чл. 486 се измѣня така:

Хоспитантитѣ и помощницитѣ се повишаватъ и получаватъ заплата като редовнитѣ първоначални учители. Ако въ продължение на 6 години не издържатъ специалния изпитъ, тѣ могатъ да бѣдатъ уволнени.

Въ чл. 489 думитѣ „отъ 120 до 480 л. годишно“ се замѣняватъ съ „отъ 800 до 2.000 л. годишно“.

Въ чл. 5 отъ закона за Държавното музикално училище числото 900 се замѣнява съ 1.800.

Въ чл. 6 отъ сѣщия законъ думитѣ: „Основната заплата на редовнитѣ учители е 3.600 л.; тя се повишава четири пѣти слѣдъ всѣки петъ прослужени години съ 360 л. годишно“ се замѣняватъ съ: „Основната заплата на редовнитѣ учители е 4.200 л. годишно; тя се повишава 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 600 л. годишно“.

Въ II алинея на сѣщия членъ числото 5 въ прѣдпоследния редъ се замѣнява съ 7, а числата „5—10“ се замѣняватъ съ „8—12“.

Настоящиятъ законъ влиза въ сила отъ 1 априлъ 1919 г.“

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

Прѣдседателътъ: Има думата г. Тодоръ Петровъ.

Т. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Съ измѣненията и допълненията на закона за народното просвѣщение, които тукъ ни се прѣдставятъ за разглеждане, обсъждане и гласуване, се засѣгатъ нѣколко въпроса. Първиятъ въпросъ е този за заплатитѣ на учителитѣ въ първоначалнитѣ училища, въ Университета, а тѣй сѣщо и въ Музикалното училище. Вториятъ въпросъ е отъ кого да става изплащането на тия заплати, въ какъвъ размѣръ да става отъ държавата и въ какъвъ размѣръ отъ общинитѣ. Тѣй сѣщо и редица други въпроси отъ твърдѣ голѣмо значение за учебното дѣло се повдигатъ. За да се прѣдложатъ тѣзи измѣнения, министерството, както се излага въ мотивировката, се видѣло принудено отъ масовото бѣство на учителитѣ отъ училищата. И ако да не бѣше заплашена страната да остане съ училища безъ учители, едва ли този законопроектъ би се поставилъ на разглеждане и сега. Защото всички управляющи партии, включително и днесъ управляющитѣ, сѣ се отнасяли къмъ учебното дѣло съ извѣстно прѣнебрѣжение и особено къмъ народното учителство, къмъ основнитѣ училища. Заплата на основния учителъ е била най-низка въ сравнение съ заплатата на всички други служащи, макаръ че учителитѣ въ първоначалнитѣ училища извършватъ една отъ най-важнитѣ обществени функции. Извинението, за да се дава на учителитѣ най-малка заплата, се е състояло въ това, че основнитѣ учители сѣ много и понеже сѣ много, то затуй заплатата имъ трѣбвало да бѣде малка. Тази логика е съвършено странна и чудна. Именно затуй, защото основнитѣ учители сѣ едно голѣмо мнозинство и защото изпълняватъ една отъ най-важнитѣ обществени функции, тѣхната заплата трѣбваше да бѣде достатъчно подобающа на тѣхното положение и на задачитѣ, които тѣ изпълняватъ въ обществото. Но именно това прѣнебрѣжително отношение къмъ основнитѣ учители характеризира класовото отношение на управляющитѣ буржоазни партии спрѣмо народния учителъ, когото сѣ третиралъ като ратай и на когото сѣ гледали съ онова прѣнебрѣжение, съ каквото се отнасятъ къмъ най-низко платенитѣ работници. Напротивъ, учебното дѣло, на което служатъ учите-

литѣ, е едно отъ най-важнитѣ обществени дѣла и би трѣбвало онѣзи, които работятъ въ областта на учебното дѣло, да бѣдатъ най-добрѣ възнаградени, за да могатъ да се привлѣкатъ най-добрѣ подготвенитѣ и най-интелигентнитѣ сили за учители въ основнитѣ училища, прогимназиятѣ и срднитѣ училища. Министерството съ измѣненията прѣдлага, щото основната заплата на учителитѣ въ първоначалнитѣ училища да бѣде 2.760 л. или 230 л. мѣсечно. Тази заплата при днешната сѣжпотия е несъмнено, както признава и самиятъ министъръ, съвършено недостатъчна. То е едно повишение отъ 90% спрѣмо прѣдшната заплата, когато сѣжпотията на живота е пораснала съ десетки пѣти повече. Учителитѣ, прочее, съ тази заплата едва ли могатъ да прѣживятъ единъ животъ такъвъ, какъвто подобава на хора, които работятъ по учебното дѣло. Сѣщо сѣ низки заплатитѣ и на прогимназиялнитѣ учители, на които се опрѣдѣля мѣсечна заплата 270 л., сѣщо и заплатитѣ на гимназиялнитѣ учители. Отъ нашата група ние прѣдлагаме, щото, при днешнитѣ условия на сѣжпотията, които ще бѣдатъ трайни и ще продължаватъ и занапрѣдъ, основната заплата на учителитѣ въ първоначалнитѣ училища да бѣде — 500 л., на учителитѣ въ прогимназиятѣ — 550 л. и на учителитѣ въ гимназиятѣ — 600 л., и слѣдъ това вече да става повишението по-нататъкъ, споредъ прослуженитѣ години, всѣки двѣ или три години. Въ Русия днешното революционно правителство само въ нѣколко мѣсеци изразходва 8 милиарда рубли, за да открие училища въ всички нейни жѣтве, за да постави учебното дѣло въ Русия, особено първоначалното образование, на подобающа висота, и веднага даде на учителя първоначална заплата 300—600 рубли мѣсечно. Именно въ областта на просвѣтата държавата не трѣбва да се сѣжи. Тя досега е била крайно много разточителна по отношение на непроизводителни цѣли, по отношение на милитаризма, по отношение на войната, които ни донесоха само злини, докараха страната до двѣ голѣми катастрофи, които обрѣмениха страната съ дългове, разбъркаха финанситѣ на държавата, източиха производителнитѣ ѝ сили; а просвѣтата, която спомага за развитието на производителнитѣ сили, която повдига похватността и интелигентността на работницитѣ, най-много е била занемарявана у насъ досега, защото — това е обяснимо за насъ — господството днесъ класа, буржоазията, се бои отъ просвѣщението на работническитѣ маси и затова гледа да извраща просвѣтата на дѣцата и на възрастнитѣ и то въ такава форма, щото маситѣ да останатъ още подъ влиянието на нейното господство.

Г. министърътъ на просвѣтата въ този проектъ е направилъ една крачка назадъ по отношение издрѣжката на училищата, като е опрѣдѣлилъ, щото общинитѣ и окръжията да плащатъ по-голѣма частъ отъ учителската заплата, отколкото плащаха досега, въ сравнение съ онази, която ще трѣбва да плаща държавата. Досега общината плащаше за всѣки единъ редовенъ основенъ учителъ — 540 л., а занапрѣдъ, споредъ проекта, ще трѣбва да плаща — 1.200 л. 540 л. плащаше общината, а държавата 900 л. Значи, държавата плащаше почти два пѣти повече. Сега общинитѣ плащатъ 1.200 л. — приблизително колкото и държавата, която ще плаща 1.560 л. Относително прогимназиялнитѣ учители, частъта, която ще плаща общината и окръжието, е още по-голѣма. Досега за тѣхъ трѣбваше да се плащатъ 900 л. отъ общината и окръжието; сега е прѣдвидено да се плащатъ 2.000 л. отъ тѣхъ, а държавата да плаща 1.360; значи, частъта, която ще плаща държавата занапрѣдъ, е по-малка, отколкото онази, която ще плаща общината и окръжието. Да се отрупватъ общинитѣ и окръжията, при тѣзи малки срдства и източници на приходи, съ които разполагатъ, съ нови разходи, па били тѣ и за заплатата на учителитѣ, това е съвършено неоправдано. Напротивъ, колкото повече се прѣхвърля издрѣжката на първоначалнитѣ училища и на прогимназиялнитѣ върху общината и окръжието, толкова по-злѣ ще бѣдатъ поставени училищата. Това е единъ ударъ спрѣмо учебното дѣло, защото общинитѣ нѣматъ срдства, нѣматъ източници, отъ дѣто да черпятъ приходи, за да издържатъ училищата, за да изплащатъ заплатитѣ на учителитѣ и т. н. Азъ съмъ поддържалъ и по-рано въ прѣдшнитѣ си рѣчи по народното просвѣщение, поддържамъ и сега, въ противорѣчие съ земеделската, радикалната и широкосоциалистическата групи, че цѣлата заплата на учителитѣ, построиването на училищни здания и издрѣжката, изобщо, извѣло на училищата трѣбва да се поеме всецѣло отъ държавата. Онѣзи, които сѣж за изплащане заплатата на учителитѣ отъ общинитѣ и окръжията, които сѣж за издрѣжка на училищата отъ бѣднитѣ и несъстоятелни общини, лишени отъ приходи и отъ източници за такива, тѣ просто иматъ скритото желание да държатъ училищата въ

една мизерна обстановка, въ най-мизерни условия. Тъ сж, тъй да се каже, неприятел на развитието на учебното дѣло, тѣ сж негови врагове. Ние искаме, щото построяването на училищата, издржката имъ, изплащането на цѣлата заплата на учителитѣ да става отъ държавата, защото просвѣтата, образованието е една обществена функция, за която държавата би трѣбвало да изразходва най-много срдства. За разходитѣ именно на учебното дѣло тя би трѣбвало да бжде най-щедрa. Но въ това отношение именно се изразява и нейниятъ класовъ буржоазенъ характеръ, нейната враждебностъ къмъ просвѣтата и умственото издигане изобщо на работническитѣ маси, че тя се отнася съ прѣнебрѣжение къмъ учебното дѣло, държи го при условия такива, при които то да не може да се развива, или се развива дотолкова и така, както изискватъ нейнитѣ интереси.

Освѣнъ това, ние искаме, щото да се затвърди правиятъ стабилитетъ на учителя, подъ което се разбира, учителътъ да бжде свободенъ гражданинъ, наравно съ всички други граждани. Въ обществения и политически животъ, вѣнъ отъ училището, както и въ училището, учителътъ да бжде свободенъ гражданинъ, който да може да проявява свободно обществена и политическа дѣйностъ, безъ да бжде прѣслѣдванъ отъ властѣта. Учителътъ е най-интелигентниятъ гражданинъ въ селата и въ срдцата на работническитѣ маси и да го ограничаваме, да го прѣслѣдваме за политическа дѣйностъ, то значи да се услужва на цѣлитѣ на господствуващата класа. Прочее, пълна свобода на учителя трѣбва да се даде, за да проявява онази обществена и политическа дѣйностъ, каквато му диктуватъ неговитѣ убѣждения. Сжщо така учителътъ трѣбва да бжде материялно обезпеченъ не само като му се даде достатѣчна заплата, както казахъ, но и като не бжде подхвърленъ на гонения, прѣслѣдания и прѣмѣствания, както сж подхвърляни учителитѣ, които се отдаватъ на обществена и политическа дѣйностъ. При училищата, освѣнъ това, би трѣбвало да се създадатъ условия, щото учителътъ да бжде добръ поставенъ въ заетиенитѣ села. Въ повечето села при училищата трѣбва да се построятъ жилища за учителитѣ, защото тѣ мжно намиратъ жилища удобни за живѣне. При училищата трѣбва да се устроятъ сжщо така добри библиотеки, за да може учителътъ да освѣжава своитѣ познания, защото колкото ги освѣжава, толкова по-голямъ импулъсъ ще чувствува въ своята работа. Учителъ, който прѣстава да работи върху своето образование, прѣстава да бжде добръ учителъ и въ училището и да усвѣршенствува своята работа.

Отъ друга страна, учителитѣ за да се задържатъ въ училищата, за да не се пропждатъ отъ училищата, за да се привлѣкатъ нови интелигентни сили като работници въ училищата, трѣбва да се прѣмахнатъ тѣзи стажове и изпити, които се искаха и по отношение на които законопроектътъ прави една крачка напредъ, обаче малка крачка: ще се прѣмахнатъ изпититѣ и стажоветѣ за основни учители, които сж свършили педагогическо училище, но оставатъ изпититѣ за учителитѣ, които сж свършили други учебни заведения. Азъ мисля, че дотогава, докогато нѣма достатѣчно персоналъ и не може да се намѣри достатѣчно персоналъ отъ педагогическитѣ училища, дотогава, докогато Министерството ще бжде принудено да приема учители, свършили и други срдни учебни заведения, па даже и лица, които иматъ по-долно отъ срдно образование, дотогава ще бждатъ врѣдни даже за учебното дѣло всѣкакви стажове и изпити. Може да се задоволимъ съ уреждането курсове за подготовка на учители прѣзъ дадено врѣме отъ годината, прѣзъ ваканционнитѣ периоди, прѣзъ великденската или коледната ваканции и т. н., съ които курсове да се съдѣйствува за усвѣршенствуване на учителитѣ въ тѣхната специалностъ. Но еднѣжъ едно лице свършило срдно учебно заведение, не педагогическо училище, а земеделско или гимназично, или лице съ по-малко отъ гимназично образование, прието за учителъ и извършва такава работа, каквато извършватъ и другитѣ, трѣбва да му се плаща еднакво, наравно съ учителитѣ, които иматъ педагогическо образование. Или той върши такава работа, за каквато не наема отъ министерството въ училището, и за една и сжща работа не може на едного да се плаща повече, а на другито по-малко — или той не е годенъ за такава работа и не трѣбва да се приема. Но дотогава, докогато вие сте принудени да приемате и учители не педагогисти и съ по-долно образование, вие трѣбва да плащате еднаква заплата на всички и да не ги подлагате на изпити и стажове, съ които нищо не се постига въ сжщностъ. Напротивъ, както казахъ, трѣбва да се уреждатъ курсове за подготовка на такива учители. По този начинъ и лица, които нѣматъ педагогическо образование, а иматъ гимназично

или земеделско или сж свършили VI или VII класъ на сегашнитѣ гимназии, като свършатъ извѣстни ваканционни курсове, ще могатъ да се подготвятъ наравно съ тѣхнитѣ другари педагогисти. Тѣй че азъ се обявявамъ противъ изпититѣ, на които се подлагатъ учителитѣ, защото съ тѣхъ не се постига цѣльта, а тѣ ще бждатъ само за да отблъсватъ интелигентнитѣ сили, отъ които се нуждаятъ училищата, и да се прашатъ въ друга областъ на живота да прилагатъ труда си.

Г. министърътъ на просвѣтата не е зачекналъ и онѣзи постановления отъ закона, които трѣбва да се измѣнятъ и усвѣршенствуватъ и които се отнасятъ до дѣцата, до ученицитѣ. Трѣбва да се създадатъ условия, щото да се привлѣкатъ всички дѣца отъ 7 или 8 годишна възраст до 15, 16, 18 годишна възраст въ училищата. Само тогава училищата биха могли да окажатъ извѣстно влияние на дѣцата отъ извѣстна поколѣние. отъ извѣстна възраст, ако всички дѣца сж прибрани въ училищата. Това е дългъ, най-послѣ, на обществото да възпита всички дѣца на всички граждани. Ето защо държавата трѣбва съ свои срдства да направи всичко, щото да могатъ да се прибератъ въ училището всички дѣца отъ седемъ години нагоръ, да се снабдятъ бѣднитѣ съ храна, обѣкло и учебници, тѣй както държавата се грижи, напр., за войницитѣ при свършването казармена система и за казармата. Както тя издържа войницитѣ и казармата, тѣй би трѣбвало да издържа още повече училищата и ученицитѣ съ свои срдства. При училищата за това би трѣбвало да има трапезария. Много отъ дѣцата сега не закусватъ. Мнозина учители сж правили анкета надъ ученицитѣ си въ отдѣленията и сж констатирали, че много голѣма частъ отъ ученицитѣ идватъ на училище безъ всѣкаква закуска, гладни; а гладното дѣте, естествено е, не може да държи будно вниманието си, да слѣди уроцитѣ, да работи съ внимание; то се изтощава много лесно, вниманието му се отлѣча отъ глада, чувствува мжки и т. н. И ако вие искате дѣйствително да се подобри учението въ училищата, трѣбва да гарантирате на всички дѣца поне храна, и затуй при училищата трѣбва да се уредятъ на държавни срдства трапезарии, въ които да се даватъ закуски, обѣди и вечери на бѣднитѣ дѣца. При училищата трѣбва да се устроятъ градини, посредствомъ които да могатъ дѣцата да се запознаятъ по-добрь съ природата, съ околнитѣ прѣдмети, съ растенията, съ околния животъ, съ живия животъ, тѣй да се каже, и да изучаватъ непосредствено околната дѣйствителностъ, да могатъ да развиятъ своята наблюдателна способностъ, а най-вече да се приспособятъ нашитѣ училища къмъ така нареченото трудово обучение, т. е. умствената работа въ училищата да бжде въ свръзка съ една такава трудова работа, която да привиква дѣцата, отъ една страна, на трудъ и, отъ друга страна, на запознаване съ онѣзи занаяти и онази работа, които ще бждатъ полезни на дѣцата, когато порастатъ. И аслж човѣчеството въ своето първоначално развитие тѣй се е възпитавало и образовало, като е водѣло борба съ природата, като е прѣработвало прѣдметитѣ за своитѣ нужди и при прѣработването имъ е узнавало качествата, свойствата на отдѣлнитѣ прѣдмети и природнитѣ сили, и се е издигнало на това умствено развитие, до което е достигнало сега. Сжщиятъ методъ на развитие на обучението трѣбва да се приложи и въ училището; дѣтето да види — не само да му се каже — че дървото е твърдо, че то може да се дѣля, само да го изпита съ рѣцѣтъ си това, само да прави кжшурки, както правятъ дѣцата аслж, които си играятъ — подражавайки на възрастнитѣ, правятъ си кжшурки, правятъ си всевъзможни други работи, които видятъ, правятъ си мотички, правятъ си градинки и т. н. При такава една работа на дѣцата, при такава едно приспособление на умственото развитие, на възпитанието къмъ трудовото обучение, умътъ на дѣцата, умственитѣ способности се развиватъ по-скоро; дѣтето ще добие наблюдателностъ и, естествено, ще се развиятъ не само неговитѣ умствени сили, но и неговитѣ физически сили. Ето защо обучението трѣбва да се приспособи къмъ новитѣ методи на възпитание, каквито се възприематъ отъ много видни педагози сега, както е трудовото обучение, а тѣй сжщо и образованието да стане напълно освободено отъ религиозното възпитание, да се прѣвърне въ свѣтско образование.

За постѣпването на дѣцата въ училище не трѣбва да се правятъ никакви спънки съ така нарѣченитѣ училищни такси, които съществува въ прогимназитѣ, гимназитѣ, даже и въ Университета. На никое училище, прогимназично, срдно или висше не трѣбва да се допуска да се събира или да облага ученицитѣ съ такси и по този начинъ тѣзи такси да станатъ прѣчка, за да постѣпватъ дѣцата въ училище, защото има дѣца бѣдни, които не

могат да си доставят учебни пособия, не могат да си набавят дръвци, и които нямат пари да плащат таксите, които им се искат. Възражава се, че тѣ ще бждат освободени, ако сж бѣдни и имат добър успѣхъ, обаче не всички дѣца сж поставени при добри условия, за да имат добър успѣхъ и вслѣдствие на това не всички бѣдни дѣца ще се освобождаватъ отъ училищна такса.

Г. г. народни прѣдставители! Ние настояваме, щото отъ страна на държавата да се изразходватъ по възможностъ много срдѣства, за да се даде достѣпъ, както казахъ, на всички дѣца да посѣщаватъ училищата и учителитъ да бждатъ поставени на онова положение, на което тѣ заслужаватъ да бждатъ поставени, поради важната обществена функция, която изпълняватъ. Ние не си правимъ иллюзия, че много отъ тѣзи наши прѣдложения вие ще възприемете, защото направихте много други разходи за непроизводителни цѣли. За производителни цѣли, за училищата, които спомагатъ за развитието на производителнитъ сили, вие сте оили, както казахъ по-рано, много скъперници; тамъ най-много сте се въздържали, когато обратното трѣбва да ожде. Отъ името на Работническата социал-демократическа партия и въ интереса на работническитъ маси ние искаме на просвѣтата да се даде най-широко разпространение; и тукъ именно трѣбва да се изразходватъ срдѣства, които се събиратъ пакъ отъ работническитъ и народнитъ маси. Ще кажете: „Отъ кѣдѣ трѣбва да се взематъ тия срдѣства, за да се повиши заплатата на учителя, за да се построятъ училища, за да се издържатъ ученицитъ въ училищата?“ Ще ми се отпрати възражението: „Нуждни сж голѣми разходи“. Е добръ, ако само единъ милиардъ отъ тѣзи срдѣства, които изразходвахте за войната, охте употребили за училища, вие бихте покрили цѣлата страна съ модерни и добри училища, бихте могли да приоерете всичкитъ дѣца въ училищата, бихте заплатили въ достатѣчна степенъ труда на учителитъ, тѣ както подоова и както се слѣдва. Вие, когато ще трѣбва да се хвърлятъ милиарди въ устата на милитаризма, тамъ вече не мислите, тамъ сте много щедри, но когато би трѣбвало само единъ милиардъ, за да се покрие цѣлата страна съ училища, за да се даде възможностъ на дѣцата да вкусатъ отъ плодовѣтъ на просвѣтата, на умственото развитие, да се даде възможностъ на дѣцата да се развиятъ умствено и физически, тамъ вече вие се скѣпите. Дайте единъ милиардъ отъ 10-тѣ милиарда, които сте дали за милитаризма, на учебното дѣло и тогава много отъ онѣзи искания, за осществяването на които ние тукъ говоримъ и се боимъ, биха били осществени.

А. Коновъ: Малко сж — два милиарда трѣбватъ.

Г. Петровъ: Малко сж и два милиарда, но единъ милиардъ ако дадатъ, ще бждатъ все пакъ достатѣчни на първо врѣме. Вие това нѣма да направите, защото пакъ се държите о политиката, която водихте досега. защото още не сте посегнали на този милитаризмъ, на казармени милитаризмъ, защото още държите казармената войска. Вие трѣбва да приобгнете къмъ народната и работническа милиция съ съкратенъ срокъ и отъ тукъ ще получите спестявания на срдѣства. Намѣсто единъ войникъ да прави разходи на държавата по двѣ-три години, той ще изразходва само шесть мѣсеца, и ако стотина, двѣста и триста хиляди войници спестяватъ по нѣколко мѣсеца на държавата, не само че тѣ ще бждатъ повърнати къмъ производството и ще създадатъ нови блага, нови цѣнности, но ще се спестятъ достатѣчно много срдѣства, за да могатъ да се употребятъ за училищата. Но лѣвото правителство тукъ именно не смѣе да се докосне. Докато навредъ, въ всички революционни страни, сега се приобгва къмъ работническата, народната милиция, у насъ буржоазията се бои отъ това и още мисли съ казармената военщина и милитаризма да постигне нѣкакви национални задачи. И днесъ, когато вижда, че всичкитъ пѣтища ѝ сж заградени, че абсолютно никаква надежда нѣма, буржоазията се държи съ двѣтъ рѣцѣ пакъ за този милитаризмъ, който ни е причинилъ толкова много пакости, толкова много катастрофи, който ни е излялъ 10 милиарда лева досега. И тази упоритостъ да се държи въ казармени милитаризмъ, тази упоритостъ да се откаже да приобгне къмъ народната, работническата милиция съ съкратенъ срокъ, говори само за реакционнитъ стремѣжи, които има свършенната господствующа класа. Тя иска да си служи, както и си служи, съ милитаризма срѣщу работницитъ, срѣщу народнитъ маси, а се бои отъ просвѣтата. Урокътъ, поука за работническитъ маси отъ това сж слѣднитъ: буржоазията е неспособна да издигне учебното дѣло на подоба-

ющата висота, неспособна е и нѣма желанието, нѣма волята да се откаже отъ свършенния казармен милитаризмъ, въпрѣки тѣзи злини, които сме прѣтърпѣли досега, и да приобгне къмъ народната милиция съ съкратена служба. Трѣбва народнитъ маси съ своята организирана сила да я заставятъ за това. И азъ мисля, че въ скоро врѣме народнитъ маси ще дойдатъ до съзнанието да я заставятъ съ своята организирана сила да възприеме тѣзи задачи, които ние искаме отъ свършенното общество, или да отстъпи на тѣхъ властта.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ С. Костурковъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ мотивитъ, които прѣдшествуватъ законопроекта, вие сте видѣли, че главната цѣль, която се прѣслѣдва съ измѣнения въ сѣществующия законъ за народното просвѣщение, е да се подобри материалното положение на работника училищень, на учителя. Всичкитъ други дребни промѣни, които сж оставени въ законопроекта, не сж отъ онова огромно значение, което има тоя въпросъ — въпросътъ за материалното положение на учителя. Отъ сѣщитъ мотиви вие сте видѣли, че съ прѣдложения законопроекта азъ не гоня цѣльта да внеса нѣкакви основни промѣни въ организацията на образователното дѣло у насъ.

А. Коновъ: Не мислите ли да направите това?

Министъръ С. Костурковъ: Това не мислѣхъ да направя и не мисля да го правя днесъ. защото азъ имамъ особени разбирания по маса въпроси, които стоятъ въ основата на образователната организация и които за да бждатъ прѣдметъ на законодателство, ще трѣбва да се даде врѣме на учителството, въ лицето на неговитъ дружества, на учителскитъ съвѣти, на общественитъ дѣлци, на пресата, да ги видятъ, да ги проучатъ, да ги прѣцвнятъ и да си кажатъ думата по тѣхъ и тогава чакъ да се пристѣпи къмъ прокарването или, по-право, къмъ прѣдлагането имъ за прокарване въ законодателството у насъ. Днесъ най-малко е пригодно врѣмето за подобна работа. Ето защо, азъ оставихъ всичкитъ тѣзи голѣми въпроси да бждатъ разрѣшени слѣдъ подписването на мира, слѣдъ настѣпването на нормалното врѣме въ свѣта, та и у насъ, и се задоволихъ съ онѣзи поправки въ закона, които сж отбѣлзани въ разглеждания сега законопроекта.

Не можехъ, г-да, да постѣпя по сѣщия начинъ съ въпроса за възнаграждението на учителя, защото отдавна е минало врѣмето, когато би трѣбвало да се направя промѣна въ материалното положение на учителя. Ако има въ България държавенъ и общественъ служител, който е поставенъ при най-лошитъ материални условия, това е учителъ Независимо отъ туй, че отъ тоя учителъ се иска най-голѣма работа и му е повѣрена най-голѣмата цѣнность на държавата и на родителитъ въ тази държава — чедьдта на тѣзи родители, бждашето поколение, което ще носи на плещитъ си държавата — независимо, отъ друга страна, че учителътъ е повиканъ по традиция да участвува въ всички добри, благородни обществени начинания, независимо отъ туй, че отъ учителя се е искало, иска се и днесъ по сѣществующия законъ сравнително най-голѣмиятъ цензъ, учителътъ все пакъ е най-слабо възнаграждениятъ. Азъ нѣма да отида, г-да, далечъ въ сравненията, които могатъ да се направятъ въ случая. Достатѣчно е да ви припомнимъ, че докато отъ учителя се иска да има завършено срдѣно образование съ зрѣлостъ, да стажува една година, да държи държавенъ изпитъ и му се дава мѣсечно слѣдъ всичко туй една основна мѣсечна заплата отъ 120 л., а на единъ обикновенъ писаръ въ разнитъ наши учрѣждения, който има само нѣколко-класно образование, дава му се 70—80 л. на месецъ и слѣдъ една-двѣ години прослужено врѣме, като се отличи съ своя трудъ, повишава му се заплата и върви на 100—120—150 л. Г. г. народни прѣдставители! На учителя въ прогимназията и на учителя въ гимназията, дѣто се иска на първия полувисше образование, а на втория висше завършено образование, пакъ съ стажъ и държавенъ изпитъ, се дава една нищожна заплата, когато на други служители на държавата, отъ които се иска по-малъкъ цензъ, се дава приблизително съ 30-40% по-голѣма заплата. Това е днесъ положението. Друго едно сравнение ще ви направя. Надникнете въ министерството и вие ще видите, че има разсидни, които получаватъ по 150 л. мѣсечна заплата, независимо отъ факта, че имъ се дава помѣщение за живѣне, обгѣлко, обуща, освѣтление и отопление. Не имъ завижда никой, тѣ заслужаватъ това, но има учителътъ не заслужава нѣщо повечко отъ туй, което получава разсидиятъ? Вие виждате, че париятъ на днеш-

ното наше общество въ България, това е бил и е до тоя моментъ учителътъ, за жалостъ. А — подчертавамъ — въ рж-цетъ на този сжщия учителъ бѣше, е и винаги ще бѣде прѣдавана най-голѣмата цѣнность: най-голѣмото съкрови-ще на родителитъ и държавата: младото поколѣние, дѣ-цата. Искаме ли да привлѣчемъ въ училищната ограда просвѣтени умове съ добри сърца, ще трѣбва да поста-вимъ въ такова положение тѣзи хора, което да имъ гаран-тира поне едно сносно материално съществуване. Ето защо сж прѣдвидени въ този законопроектъ по-голѣми възнаграждения основни и по-нататъкъ по-голѣми пови-шения, отколкото що бѣше въ сегашния законъ. Азъ зная самъ, като дългогодишенъ учителъ, какви сж мжжитъ и лошитъ условия, при които учителътъ работи. Зная, убѣ-денъ съмъ, заявявамъ ви го открито, че и тѣзи заплати, които съмъ прѣдвидѣлъ въ моя законопроектъ, нѣма да бѣдатъ достатъчни, г-да, тѣй като би трѣбвало да по-ставимъ учителя да бѣде що-годѣ охолень, да не мисли за утрѣшния день, за залька и облѣклото на сѣмейството си, но задоволихъ се съ туй прѣдъ видъ на особеното трудно финансово положение на държавата. Това бѣше прѣчка, която ме спрѣ да искамъ по-голѣми увеличения отъ тѣзи, които сж прокарани, а не по моето желание, по моето недоглеждане, че е потребно по-голѣмо възнаграж-дение.

Вие ще видите тукъ, че почти не е зачекнатъ никакъ въпросътъ за правното положение на учителя. Г-да! Тоя въпросъ е сжщо отъ голѣма важность, но тоже не намѣ-рихъ, че е сега врѣмето съ него да ви занимава, както и съ много други въпроси. Азъ разбирамъ, че ако на единъ отъ най-просвѣтителитъ граждани въ селото, па и въ мал-кия градъ, на учителя, не се позволи да играе обществена и политическа роля, не да партизанствува вулгарно въ тая лоша смисълъ, както сме навикнали да окачествяваме партизанитъ, но да участвува въ всичкитъ обществени и политически борби съ всичката лояльность, съ всичката почтеностъ, азъ не зная на кого друго ще трѣбва да се позволи, ако не на учителя! Но това, казахъ, е въпросъ, който ще трѣбва да се сложи на обсъждане по-послѣ, при по-друго, по-нормално врѣме, отъ една страна; отъ друга страна, частъ отъ този въпросъ ще трѣбва да се разрѣши не съ закона за народното просвѣщение, а съ избирател-ния законъ, дѣто на учителитъ и на професоритъ ще трѣб-ва да имъ се даде право на избираемостъ, тѣй както е въ много отъ другитъ културно напреднали държави. На то-ва азъ съмъ поддържникъ не отъ днесъ, а отъ десетки го-дини, и когато му дойде врѣмето да се третира този въ-просъ, азъ ще си кажа думата, а сега направихъ тая бѣ-лѣжка, за да дамъ да се разбере защо не съмъ зачек-налъ тѣзи въпроси въ прѣдлагания законопроектъ.

Една неточность дълга да отбѣлѣжа тукъ, забѣлѣзана отъ мене въ онова, което видинскиятъ народенъ прѣдста-витель г. Тодоръ Петровъ говори. Той каза, че руската съвѣтска република похарчиха милиарди за много кжсо врѣме, за да постави народното образование на висотата, която то заслужава. Това го зная, това е вѣрно, г. г. на-родни прѣдставители! Не е вѣрно, обаче, другото твър-дѣние на г. Петрова, че тамъ на учителитъ дали отъ 300 до 600 рубли мѣсечна заплата. Това не е истина. По моитъ свѣдѣния, черпени отъ органа съюзеиъ на учителитъ при тѣхната партия, в. „Искра“, учителитъ сж поискали отъ министра на просвѣщението на съвѣтската република г. Луначарски, се стреми да постави учебното дѣло въ Русия лата. 100 рубли — това е съобщението, което се получава отъ тамъ, а не 300 до 600 рубли.

Т. Петровъ: Туй е било въ началото.

Министъръ С. Костурковъ: Г-да! Рускитъ учители, слѣ-дователно, искатъ това, което ние се стремимъ днесъ да дадемъ на нашитъ, на българскитъ учители! Шо се отна-ся до всичко онуй, което е направило руското съвѣт ко министерство на просвѣщението за образователното дѣло на Русия, азъ имамъ да кажа слѣдующето: отъ онова, ко-ето слѣдя и виждамъ, излиза налице, че руската съвѣтска република, чрѣзъ своя министъръ на просвѣщението, г. Луначарски се стреми да постави учебното дѣло въ Русия на висотата, на която ние въ България сме го поставили въ много отношения; и това е много естествено, това го подчертавамъ не съ цѣлъ да укоря г. Луначарски и неговитъ другари, а напротивъ, да ги похваля, че тѣ сж хора на такта, че тѣ не искатъ да правятъ скокове, съ които би си строшило главата руското училище, че тѣ вървятъ по пжтя на постепенността на уредбата, защото иначе не е възможно и обективнитъ условия не имъ позволяватъ да поставятъ и въ Русия тѣй, както и у насъ, както въ цѣ-лия свѣтъ. Ето, тамъ отиватъ тѣ.

Двѣ думи ще искамъ да кажа по задължителността на учението. Г. г. народни прѣдставители! Първоначалното учение въ насъ е задължително. То е задължително по конституцията, задължително е, слѣдователно, и по нашия законъ за народното просвѣщение. Задължително е то формално, шо законъ; фактически, обаче, не е било и днесъ не е задължително, т. е. не се изпълнява. Много сж причинитъ, които прѣчатъ, за да бѣде изпълнено това прѣдписане на конституцията и на закона за народното просвѣщение.

Т. Петровъ: Главна бѣдността.

Министъръ С. Костурковъ: Безъ съмнение. — За да може да се изпълни задължителността на учението, ще трѣбва най-напрѣдъ да има достатъчно училища въ всич-ки населени мѣста, а държавата и общината до днесъ не сж били въ положение да направятъ това. Второ, има бѣд-ни родители, които не само не могатъ да дадатъ учебни помагала и пособия на дѣцата си, ами и не могатъ дори да ги нахранятъ добръ и затуй още отъ 6-7-8 годишна възраст ги каратъ на работа. Общината и държавата трѣбва да взематъ мѣрки срѣщу всичко онуй, което е прѣчило и прѣчи, за да се приложи задължителността на учението срѣмо дѣцата отъ 7 до 14 годишна възраст. Нѣщо друго: ако е животъ и здраве да настѣпни по-коро миръ и ако азъ имамъ честта да бѣда министъръ, заявя-вамъ ви отъ сега, че въ бѣдащия законопроектъ, съ кой-то ще искамъ коренни реформи въ образователното дѣло въ България, ще искамъ да се направи задължително и прогимназиялното образование въ България, а не само първоначалното. Защото и да се приложи първоначалното образование като задължително, то е единъ минимумъ, който въ днешно врѣме никого не задоволява и нѣма да задоволи. Трѣбва българското дѣте да свърши въ селото или града три прогимназиялни класа, за да може да бѣде допуснато въ живота годно за всѣка работа. То ще бѣде и добъръ земледѣлецъ, и добъръ занаятчия, и добъръ ра-ботникъ, добъръ търговецъ и т. н. И тия отъ дѣцата, ко-ито искатъ да продължаватъ по-нататъкъ, ще вървятъ.

Двѣ думи за такситъ. Тѣ сж тоже една прѣчка. Разби-рамъ го това, г-да. По начало и азъ съмъ противъ так-ситъ. Но тогава, когато държавната организация не е въ положение да отговори на належащитъ нужди на народ-ното образование, това послѣдното ще се стреми да тър-си срѣдства тамъ, дѣто може да ги намѣри. И зарадитуй такситъ ще трѣбва да си останатъ и да се увеличатъ. Азъ правя кжсо обяснение на този въпросъ, и то се състои въ слѣдующето. Не се страхувамъ, че ще ме обвинятъ въ ретроградство, като казвамъ: такситъ ще останатъ, трѣб-ва да останатъ и ще се увеличатъ.

Т. Петровъ: Вие ги увеличавате.

Министъръ С. Костурковъ: Да, увеличавамъ ги, защото тѣзи такси ще се носятъ само отъ състоятелнитъ роди-тели. Въ закона е прѣдвидено, че дѣцата на бѣдни роди-тели се освобождаватъ отъ всѣка такса. Какво искате по-вече? Бѣдниятъ е защитенъ. Отъ богатия ще трѣбва да вземемъ такси, за да можемъ съ тия такси да помогнемъ на бѣднитъ дѣца въ училището. Ето едно срѣдство, чрѣзъ което ще можемъ пакъ що-годѣ да помогнемъ на дѣцата на бѣднитъ родители.

Г. г. народни прѣдставители! Свършвамъ съ едно мал-ко обяснение, което трѣбва да дамъ по тѣй нареченото трудово учение — въпросъ, по който г. Тодоръ Петровъ каза нѣколко думи. По този въпросъ съществува цѣла литература въ педагогическата книжнина. Този въпросъ е занимавалъ и занимава и нашето училище, но той нѣма да се разрѣши, г. г. народни прѣдставители, отъ трибу-ната или отъ закона. Не, този въпросъ ще се разрѣши отъ живота, непосредствена работа въ училищата. Той ще се разрѣши отъ учителя, когато тоя учителъ бѣде подгот-венъ да работи по тоя начинъ. Нагледността, опит-ността въ обучението — това сж елементарни педагоги-чески принципи, които се познаватъ отъ всѣки шо-годѣ подготвенъ учителъ. Жалко е туй, че тѣ не се прилагатъ на дѣло добръ. Работата на Министерството на просвѣ-щението и на неговитъ непосредствени органи е да иска строго да проведе въ живота на училището, въ неговата работа, тия принципи. Отъ друга страна, не трѣбва да за-бравяте и друго нѣщо, че трудовото учение може да се прокара най-добръ и само тогава, когато освободите уче-ника и учителя отъ онзи непомѣренъ товаръ, който сте му трѣснали на гърба. Тая маса учебни прѣдмети, тая гра-мадна маса учебни материяли, които тежатъ на плещитъ на дѣцата и на тѣхнитъ учители, трѣбва да се прѣмах-

не. Тръбва единъ якъ хирургически ножъ съ здрава желязна ржка, която да окастри всичко туй. Азъ и другъ пжтъ, преди двѣ години, ако си спомнямъ добръ, казахъ отъ тая трибуна и друго нѣщо — че трѣбва дори намаляване на класоветѣ въ гимназията, защото човѣшкиятъ животъ е късъ. Не трѣбва да оставимъ младежитѣ да прѣкарать по-големата частъ, ако не половина, отъ живота въ училището, половината отъ живота си да прѣкарать въ подготвление да живѣять, а само половината да трѣкара въ живота. Туй не може и не бива. Но всички тѣзи въпроси искать по-друго врѣме, искать отъ друга страна и специални наредби. За това ще дойде врѣме, стига да дойде по-скоро мирътъ, да се нормализира положението, и по всички тѣзи въпроси ще си кажемъ всички думата и ще направимъ онова, което се дуктува отъ високитѣ образователни интереси на страната. Азъ съмъ убѣденъ, че които и да бждатъ народни прѣдставители въ бждашето Народно събрание, ще даватъ своето съдействие — всички ще го дадемъ — за възможно най-добрата и свършена организация на дѣлото на народното образование у насъ. Азъ съмъ длъженъ едно нѣщо да подчертая по съвѣсть — че до днесъ никакъ правителство не е отказало да направи възможно за народното образование, и затуй у насъ отъ всички ресори сравнително народното образование стои най-добрь. Съ това не искамъ да кажа, че за народното образование е направено всичко, което е могло да се направи. Това не твърдя, но твърдя, че народното образование е постигнало голѣми успѣхи, а тия успѣхи се дължатъ между другото и най-вече благодарение на онова съдействие, което е давало народното представителство тукъ. Другъ е въпросътъ за гонитбата на учителя отъ тукъ или отъ тамъ, отъ тая или отъ онай власт, отъ това или отъ онова правителство. То е другъ въпросъ, то е друга работа, тѣ сж работи на администрацията. Законодателното тѣло е направило твърдѣ много. То не е направило всичко онова, което би могло да направи, но не можемъ да откажемъ направеното — по съвѣсть трѣбва да го признаемъ.

На свършване азъ заявявамъ: моето убѣждение и моята вѣра е, че въ бждаще туй законодателно тѣло, при каквато съставъ и да бжде, ще направи още повече за народното образование, защото залогътъ на бждащото на народа ни, както и за всѣки народъ, е прѣди всичко народното образование. Искаме ли добри училища, трѣбва да имаме добри учители, искаме ли добри учители, трѣбва да ги поставимъ въ добро положение, въ положение такова, което да ги привлича къмъ работата имъ, да ги насърчава и да бждатъ действително не само хора на простия, а и на идейния трудъ, хора, които сж привързани съ любовъ къмъ самото дѣло, къмъ самото изкуство. Защо то учителската дейность е изкуство, а не само занаятъ. Хора на дѣлото ще имаме само тогава, когато имъ създадемъ материялно и правно положение, което да имъ гарантира единъ оносенъ животъ и една възможно най-голема свобода.

(Ржкоплѣскане отъ блоковитѣ и либералнитѣ групи)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ С. Костурковъ: Законопроектътъ ще отиде въ комисията.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Минаваме къмъ разглеждане пунктъ 10 отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитѣ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлзъ Търнеръ.

Х. Кабакчиевъ: Нѣма министърътъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ съмъ упълномощенъ отъ министра да поддържамъ този законопроектъ.

Министъръ С. Костурковъ: Вие ще питате сега, нотариално завѣрено ли е това?

Х. Кабакчиевъ: Разбира се. Какъ може това!

Министъръ С. Костурковъ: Оставете това.

Министъръ-прѣседател Т. Теодоровъ: И азъ мога да го защищавамъ, или другъ министъръ. Щомъ има единъ министъръ тукъ, достатъчно е.

Х. Кабакчиевъ: Избѣгвате закона за конфискацията. Защо не взехте пълномощие по закона за конфискацията?

Министъръ С. Костурковъ: И него ще прокараме на всѣка цѣна, г. Кабакчиевъ; бждете спокойни.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитѣ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлзъ Търнеръ.

Г. г. народни прѣдставители! На основание чл. чл. 22, 23 и 24 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, които прѣдвиждатъ за извѣстни индустрии право на изключително производство въ опредѣленъ районъ, и слѣдъ като сж изпълнени формалноститѣ на чл. 32 отъ сщия законъ, индустриалниятъ съветъ при повѣрното ми министерство е проучилъ заявлението на посоченитѣ по-горѣ лица, убѣдилъ се е въ полезността на проектираната отъ тѣхъ индустрия и е призналъ по принципъ концесионни права на заявителитѣ, като е опрѣдѣлилъ за прѣдприятието имъ извѣстенъ районъ. Тая концесия, надлежно разрѣшена отъ индустриалния съвѣтъ и утвърдена отъ моя прѣдшественникъ, поднасямъ, въ изпълнение предписанията на чл. 32 отъ цитирания законъ, за окончателно разрѣшение въпроса за горѣпоменатата концесия на вниманието и оцѣнката на г. г. народнитѣ прѣдставители, като ги моля да дадатъ своето одобрение.

Гр. София, мартъ 1919 г.

Управляющъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, министъръ на правосъдието:

Д-ръ П. Джидровъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитѣ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлзъ Търнеръ.

Чл. 1. Признаватъ се права на индустриална концесия:

На Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарлзъ Търнеръ, инженеръ, първиятъ туй гр. Хорогейтъ, а вториятъ отъ Ирламъ при Манчестеръ (Англия), английски подданици, за производство на минерални масла и тѣхнитѣ деривати отъ нафтошисти въ запазенъ районъ отъ окржзитѣ: Софийски, Врачански и Кюстендилски.

Чл. 2. Ако най-късно шесть мѣсеци отъ съобщаване рѣшението на Народното събрание концесионерътъ не внесе въ Българската народна банка прѣдвидения въ чл. 32 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия залогъ и не изпълни изискванията на чл. 33 отъ сщия законъ или изпълни послѣдното изискване, а не внесе залога и обратното, той губи даденитѣ му концесионни права, залогътъ се конфискува, ако е внесенъ, и районътъ се обявява отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, за свободенъ.

Чл. 3. Съобщаване рѣшението на Народното събрание на заинтересования става въ мѣсеченъ срокъ отъ влизането въ сила на настоящия законъ. Датата на настоящето съобщение на концесионера съ неизвѣстно мѣстожителство се счита денътъ слѣдъ трикратното по редъ обнародване на самото съобщение въ „Държавенъ вѣстникъ“.

Чл. 4. Подъ първоначални дивизи се разбиратъ прѣдставенитѣ такива при искане на концесионнитѣ облаги. Залогъ 5% се внася върху цѣлата, посочена въ тия дивизи (за машинария, здания, приспособления и пр.) сума.

Чл. 5. Всѣко едно отъ концесионернитѣ прѣдприятия се счита, че е турено въ пълно дѣйствие, щомъ си служи съ машини и работници, прѣдвидени въ чл. 22 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия и произвежда всички артикули, за които е дадена концесията. Ако слѣдъ изтичането на законния за реализиране на концесията срокъ се констатира, че производството не обхваща всички артикули, Министерскиятъ съвѣтъ, по докладъ на министра на търговията, промишлеността и труда, основанъ върху мотивитѣ и рѣшенията на индустриалния съвѣтъ, обявява района за свободенъ по отношение произвежданитѣ артикули, а може, ако намѣри за нужно, като вземе въ съображение полезността на индустрията, вложенитѣ въ нея капитали и реализираното производство, да намали района на действующето концесионно прѣдприятие.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Димо Кюрчевъ

Д. Кьорчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣди двѣ години една вечеръ, когато трѣбваше да мине законътъ за бюджета на Министерството на труда, г. Ляпчевъ стана, взема думата и говори надълго и широко върху искането на една банкова германска група да вземе нашата мина „Перникъ“. Г. Ляпчевъ, като народен прѣдставител тогава, казва, че ние единодушно трѣбва да гласуваме бюджетопроекта на Министерството на търговията и труда, а заедно съ това, давайки кредитъ по експлоатацията на мината, да засвидѣтелствуваме общото съгласие на Народното събрание, че тая мина ще остане наша. Слѣдъ г. Ляпчева взехъ думата азъ и казахъ, че ние не трѣбва да дадемъ тая мина на германцитѣ не само по онѣзи формални причини, които тогава г. Ляпчевъ изложи, за неизпълнението условията на заема отъ 500 милиона лева, не само заради това, че е единъ бакшишъ, както тогава г. Ляпчевъ мислѣше, даването на тая мина, за да могатъ нашитѣ облигации отъ този заемъ да се котирайтъ, тъй като тогава заемътъ не се реализира въ тоя смисълъ, че да се отпечата въ него облигации. Азъ тогава поддържахъ г. Ляпчева и моето убѣждение бѣше, че въпросътъ за мината „Перникъ“, подигнатъ тогава отъ германцитѣ, не е политически въпросъ, нѣма нищо общо съ нашитѣ политически отношения съ Германия; той е въпросъ дѣйствително на една банкова група, която иска да го експлоатира, която иска да го разрѣши въ своя полза, и дадохъ за доказателства редица мои съображения и аргументи, които германцитѣ поддържаха.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Това нѣма нищо общо съ Англия.

Д. Кьорчевъ: Ще видимъ какво общо има.

П. Даскаловъ: Англичани идваха сега при Васъ да Ви молятъ да внесете това прѣдложение.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Да, молиха, защото въ 1915 г. то бѣше внесено отъ Радославова. Виждате, че то не се внася сега за пръвъ пътъ.

Х. Кабакчиевъ: Защо не внесете и другитѣ концесии, а внасяте само тая?

П. Даскаловъ: Азъ зная, че сж идвали при Васъ англичани да Ви молятъ да го внесете, и това става по Ваше настояване.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Ама какво отъ това? Разумѣва се, че сж идвали да молятъ; иначе нѣмаше да се постави на дневенъ редъ.

П. Даскаловъ: Г. Джидровъ го нѣма да обясни.

Д. Кьорчевъ: Азъ ще обясня това; нѣма защо да се обръщате къмъ Джидрова или къмъ когото и да било. — Азъ виждамъ, че правителството може да има много съображения, за да прави тая политика, която е политика много дребна и нѣма нищо общо съ оная политика, която то иска да прави съ Англия. Ако английскитѣ интереси за саусе commiserate съ България започватъ съ тая концесия, трѣбва да се смѣемъ особено на вашата готовност и на изрза на г. министра на просвѣщението, че това искане ще бѣде прокарано на всѣка цѣна.

Министъръ С. Костурковъ: Не бѣше за това, а за конфискацията казахъ така.

Д. Кьорчевъ: Извинете, г-да, но ако има такава готовност, азъ трѣбва да подчертая, че сте дали едно общание, прѣди да сте получили единъ вотъ отъ насъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Нѣма никакво общание. Криво сте разбрали думитѣ на г. министра на просвѣщението. Той отговори на г. Кабакчиева за закона за конфискацията.

Д. Кьорчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Искане се съ това да се даде на двама души англичани концесия, за да фабрикуватъ минерални масла и други, които се съдържатъ въ почвата въ извѣстенъ районъ, който мисля, че обхваща цѣлия Софийски и частъ отъ Врачанския и Кюстендилския окръзи, да получатъ концесия, т. е. правото само тѣ да фабрикуватъ тѣзи материяли, . . .

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Масла.

Д. Кьорчевъ: . . . масла. — Обаче правото за получаване на тая концесия могатъ да го иматъ и онѣзи, които взѣз основа правото на приоритетъ първи сж запазили по закона за минитѣ концесии въ тия мѣста за материяли, отъ които се получаватъ подобни минерални вещества, подобни минерални масла. Ние имаме едно заявление, изпратено до всички народни прѣдставители, което обръща вниманието на Народното събрание по този въпросъ. То е подписано отъ Франгия и Ахтаровъ. Нито единиятъ, нито другиятъ познавамъ; зная само, че единиятъ е адвокатъ, но нито единиятъ, нито другиятъ ми е личенъ приятелъ. Ако се прочете това заявление — то е кжсо, написано е ясно — ще се види, че дѣйствително съ искането на Министерството на труда да прокара тая концесия се върши нарушение на правата на наши граждани, нарушаватъ се правата на трети лица. Азъ моля Народното събрание да изслуша заявлението на тия хора.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Чели сме го всички.

Д. Кьорчевъ: (Чете)

„Внесенъ е законопроектъ отъ г. министра на правосъдието, управляющъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитѣ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джаксонъ и Чарльсъ Търнеръ, английски подданни, въ запазенъ районъ отъ окръжитѣ: Софийски, Врачански и Кюстендилски, съ който се иска рѣшението на почитаемото Народно събрание.

Долуподписанитѣ притежаватъ концесия — въ съдружие, за битуминозни (нафтови) шисти, отстъпена ни съ указъ № 42 отъ 15-й октомврий 1915 г., обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, бр. 238 отъ 20 октомврий 1915 г., и периметри, прѣдметъ на които сж удостоверенията № 1.521 отъ 28 априлъ 1914 г. и № 1.668 отъ 1 юний 1915 г.; издадени ни отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, концесия и периметри, намиращи се въ Трънската околия, Софийски окръгъ.

Отстъпването на исканата отъ помѣнатитѣ англичани индустриална концесия би съставлявало чисто и просто единъ монополъ въ тѣхна полза, което ще бѣде въ ущърбъ на общата ни народна индустрия. При това самия законъ за индустрията не позволява отстъпването на такива концесии — първата забѣлѣжка на чл. 14 отъ сѣщия законъ за насърчение на мѣстната индустрия изключва и не позволява да се дава отдѣленъ районъ отъ група 3-та на изкопаеми вещества отъ категорията на минитѣ, изброени въ чл. 2 отъ казания законъ. Освѣнъ това и за други категории чл. 14 не позволява отстъпване на районъ, по-голямъ отъ двѣ околии.

Вънъ отъ това съ отстъпване на исканата отъ англичанитѣ концесия се отмѣнява и заличава дадената ни, казана по-горѣ, концесия за нафтови шисти.“ и пр.

Какво става, г. г. народни прѣдставители? Съ даването на тия двама англичани концесия, тѣ да построятъ фабрика за минерални масла, нашитѣ притежатели на концесии, български граждани, сж принудени да продадатъ своитѣ периметри. Тѣ сега и не могатъ да ги експлоатиратъ, тъй като не могатъ да получатъ слѣдъ това втора концесия за сѣщитѣ тия райони. Тукъ се касае за инициативата на българи, които искатъ да развиятъ подобна индустрия. То е въпросъ за едно национално богатство, то е въпросъ за развиване една наша индустрия, която ще ни даде възможностъ да покриваме нашитѣ разходи, да създаваме богатства и да вървимъ по пътя на едно правилно културно развитие.

Какъ може да се даде възможностъ само на двама души, и то чужденци, обладаючи възможността да иматъ грамадни капиталы, тѣ да получатъ концесия въ единъ районъ по-голямъ, отколкото законътъ за минитѣ прѣдвижда, само тѣ да иматъ правото да построятъ фабрика за подобни минерални вещества, когато има отъ по-рано запазени периметри? А законътъ за минитѣ прѣдвижда, че онзи, който запази периметъръ, като не го разработи, губи правото си, а като го разработи, той е господаръ на този периметъръ, и поиска ли да построи, да прави юзина, държавата ще го облагодетелствува, ще го насърчи съ закона за покровителство на мѣстната индустрия. Прѣдъ видъ на изключителнитѣ врѣмена, поради толкова години война, тѣзи наши хора не можахъ да направятъ тамъ своята експлоатация. Тѣ, може би, ще каже нѣкой, търсѣха да продадатъ своя периметъръ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: И сж го продали.

Д. Кьорчевъ: Добър, но, разв даватъ заявление, тѣ не сж го продали. Тѣ се оплакватъ прѣдъ Народното събрание, че съ даването на тази концесия тѣмъ се отнема възможността сами да станатъ експлоататори на своя периметъръ. Напротивъ, тѣ ще бждатъ принудени да го продадатъ, защото не може съ една концесия да се дадатъ права на двѣ лица, които ще станатъ конкуренти въ една и сѣща областъ. И азъ питамъ, ако това заявление на заинтересуванитѣ — Франгя и Ахтаровъ — е отъ едно естество да създаде у насъ подозрѣние, че се върши работата, която може би да бжде и въ кръга на една политика, но не е въ кръга на единъ законъ, ние трѣбва да обърнемъ сериозно внимание на това. Не може Народното събрание инцидентно и така набързо да рѣшава този въпросъ, безъ да се вземе думата по него, безъ да се разиска, безъ да се дадатъ най-широки обяснения, и то не само отъ респективния министъръ, но отъ прѣдседателя на кабинета, г. Теодоровъ, защото той ще трѣбва да ни каже каква е тази политика, . . .

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Ще Ви кажа.

Д. Кьорчевъ: . . . какво иска да прави съ това, какви облаги прѣслѣдва съ това, политически или други. Ако Вие, г. министре, ще ни говорите за политически облаги отъ такава една концесия, която искате да дадете, това е нѣщо наивно.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Чакайте да чуете какво ще кажа, че тогава.

Д. Кьорчевъ: Азъ казвамъ, „ако“, . . .

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Нѣма да говоря наивно, защото азъ не съмъ наивенъ като Васъ.

Д. Кьорчевъ: . . . защото ние можемъ да прѣдполагаме. На насъ се хвърляше упрѣкъ, че искаме да продадемъ България, но отъ тази трибуна, въпрѣки нашитѣ политически схващания, сме казвали, че за мината „Перникъ“ ще се боримъ, нѣма да я дадемъ на германскитѣ банки, защото нѣматъ право на нея, и обяснихме защо. Германия нѣмаше нужда отъ въглища тогава, но нейната политика за въглища бѣше една отъ голѣмитѣ точки на нейната всесвѣтска политика, както въпросътъ за Елзасъ и Лоренъ не е националенъ въпросъ, а е въпросъ за минитѣ въ тази областъ, както и днесъ англичанитѣ държатъ войски не противъ болшевицитѣ, но за бакърнитѣ и сребърнитѣ мини, които сж тамъ. Ние трѣбва да обърнемъ много голѣмо внимание, за да запазимъ нашето достоинство като народъ, и участвувайки въ случая тукъ въ тия дебати, да защитимъ не частни интереси, а нашия интересъ, единъ български интересъ, възможността всѣки българинъ да може на своя земя свободно да развие инициатива за една културна индустриална работа. Нека повдигнемъ дебати по този въпросъ, които напълно ще освѣтлятъ исканото отъ г. министра одобрение на внесеното прѣдложение, и по тоя начинъ да се види, че тази Камара, поставена при много тежки условия, че тази страна, поставена даже подъ една окупация, все-таки има право да каже своята дума по въпроси, които зачекватъ както нашето достоинство, така и нашия интересъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ дължа благодарностъ на г. Кьорчева . . .

И. Януловъ: Нашата група смѣта, че трѣбва да се върне г. министърътъ титуляръ и тогава да се гледа този законопроектъ. Това е декларация отъ страна на нашата група.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Чакайте.

Министъръ А. Ляпчевъ: Чакайте да чуете.

Х. И. Поповъ: Г. воененъ министре! Заинтересовайте се за войната, а не за концесии.

Министъръ А. Ляпчевъ: Изслушайте ме и кажете какво обичате. Вие сте длъжни да ме изслушате. — Азъ дължа благодарностъ на г. Кьорчевъ, че той пожела да се изясни тукъ този въпросъ.

Х. Кабакчиевъ: А пъкъ вие искате набързо да се мине.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Защо да искаме набързо да се мине? Като поиска думата, дадохме му я. Набързо ще мине, като нѣма кой да говори, а като има кой да говори, и три дена ще говоримъ. Ако има нужда, нека се обясни, никой не е противъ дебатитѣ.

Министъръ С. Костурковъ: (Къмъ Х. Кабакчиевъ) Вие не вървате на себе си, и на цѣлъ свѣтъ не вървате.

Х. Кабакчиевъ: Загазихте и вие въ концесии.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Не мислѣхме, че има нужда отъ изложение.

Министъръ А. Ляпчевъ: Концесията, която се иска, е поискана съгласно закона за насърчение на мѣстната индустрия и нищо общо нѣма съ закона за минитѣ, досѣжно запазенитѣ периметри и полученитѣ концесии. Тази концесия е дадена отъ индустриалния свѣтъ, отъ правителството още прѣзъ 1913 г. Още по него врѣме е внесенъ законопроектътъ въ Народното събрание, но по моето дълбоко убѣждение, по една криво разбираана политика за насърчение на нашата индустрия, тази концесия е спъната и сигурно развитието на обстоятелствата прѣзъ 1914 и 1915 г. сж помогнали много, за да остане тази концесия висяща. Въ каква смисълъ? Индустриалниятъ свѣтъ, единствено компетентенъ да оцѣни дали концесията е съгласна съ закона или не, дали други иматъ права или не, дали е отъ интереса за страната или не, още наврѣмето си е далъ мнѣние и е намѣрилъ за добъръ, че тази концесия трѣбва да бжде дадена. Каква е тази концесия по сѣщността си? Нашата държава, знаете много добъръ, е лишена отъ петролъ, отъ минерални масла, отъ бензинъ и т. н. Единствената страна въ свѣта, която умѣе на износни начала, значи, съ търговски резултатъ да индустриализира тѣй нарѣченитѣ нафтошисти или, съ други думи, напоенитѣ слоеве отъ земята съ разни минерални масла, е Шотландия. Прѣзъ врѣме на войната втори бѣха германцитѣ, които, при липса на петролъ и бензинъ, жертвуваха своитѣ въглища и отъ тѣхъ добиваха такива масла само съ тая разлика, че тѣ се рѣшиха прѣзъ врѣме на войната да добиватъ такива масла не по търговски съображения, защото тоя начинъ на произвеждане е непоносимо скѣпъ, а по съображения на необходимостъ, тогавъ когато шотландската индустрия е единствената, която можа търговски да използвава това. Такива англичани, шотландци, сж дошли въ нашата страна прѣди години и сж открили, че въ района на Брѣзничко и Софийско има достатъчно пластове, пропити съ минерални масла, които, като се прѣработятъ, ще могатъ да дадатъ тѣзи масла и, споредъ тѣхното разбирање, ще костватъ толкова, колкото ги купуваме отъ вънъ.

Д. Кьорчевъ: (Възражава)

Министъръ А. Ляпчевъ: Изслушайте ме, г-да, па правете каквото щете. — Тѣзи господа се рѣшаватъ да поискатъ една такава концесия, която е свързана, както ми се съобщи отъ вѣщи лица, съ влагане на единъ капиталъ не по-малко отъ 10—15 милиона лева, златни разбирамъ

П. Даскаловъ: Тѣзи хора иматъ ли тѣзи капитали? Познавате ли ги?

Министъръ А. Ляпчевъ: Не ги познавамъ.

П. Даскаловъ: А азъ ги познавамъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Ще дойда дотамъ, и рѣшавайте каквото обичате. Азъ искамъ този въпросъ да се избистри.

Д. Кьорчевъ: Г. министре! Отговорете на това.

Министъръ А. Ляпчевъ: Ще отговоря на всичко.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Затуй е станалъ, за да ви отговори. И азъ ще ви отговоря, понеже искате и отъ мене отговоръ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Въ интересъ на страната е да се обработватъ нейни минерални богатства, а това могатъ да го направятъ хора, които го правятъ въ своята страна и въ цѣлия свѣтъ по причини, които казахъ. Тѣзи хора иматъ свои капитали, обаче тѣ искатъ една гаранция, че тѣ ще иматъ достатъчно възможностъ да намѣрятъ

сурови материали, за да могат да работят. Тази възможност им я дава нашият закон за насърчение мѣстната индустрия. Чл. 24 отъ него казва: (Чете) „Индустриални концесии се дават за произвеждане на слѣднитѣ прѣдмети: захаръ, платове, минерални масла отъ нафтошисти...“ Имало се е прѣдъ видъ, че трѣбва да се даде една концесия съ нѣкакъв районъ, за да се снабдява фабриката съ достатъчно сурови материали да произвежда, иначе нѣма смисълъ. И тѣ искатъ и индустриалниятъ съвѣтъ имъ далъ наврѣмето. Но се явяватъ страични интереси. Кой сж тѣ? Тѣ сж интереситѣ на ония господа, които иматъ запазени периметри и сж добили концесия за първитѣ материали, въ случая за нафтошиститѣ, за напоенитѣ съ минерални масла пластове.

Д. Кьорчевъ: И за въськъ, и за бензинъ, и за всичко.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля. — Тѣзи интереси сж въ противоречие съ интереситѣ на бъдация концесионеръ, и се явява слѣдниятъ много важенъ въпросъ, който ние трѣбва да рѣшимъ: трѣбва ли ние да постигнемъ единъ резултатъ, като дадемъ възможностъ на нѣкого си, съ правата и задълженията на закона, да се залови да създаде тази индустрия, или трѣбва да останемъ съ надеждата, че нѣкога Франгя и Ахтаровъ, които не познавамъ и които иматъ периметри, ще могатъ да събератъ единъ капиталъ и да създадатъ такава една индустрия, която търговски даже германцитѣ не могатъ да създадатъ, а само въ врѣме на войната се рѣшиха да създадатъ? За мене, г. г. народни прѣдставители, е безразлично дали той ще се казва Ахтаровъ, или Франгя, или Джаксонъ.

Д. Кьорчевъ: Какъ безразлично?

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ ви заявявамъ, че ми е безразлично. Защо? Защото и въ единия, и въ другия, и въ третия случай той ще бѣде подчиненъ на този законъ. Този законъ е еднакъвъ; той не създава привилегия за българитѣ и обратно — за чужденцитѣ. Напротивъ, който мисли сериозно, че ние бихме могли да постигнемъ нѣкакви резултати по този законъ, когато ще се стремимъ да дадемъ концесия на българинъ, а не на чужденецъ, ще пожнемъ тъкмо обратни резултати. Българитѣ ще взематъ концесии, за да правятъ търговия съ тѣхъ, за да ги продаватъ, и въпрѣки закона, въпрѣки съзнанието, че трѣбва да се създадатъ у насъ извѣстни индустрии, нѣма да се създадатъ.

Д. Кьорчевъ: Досега бѣ война.

Министъръ А. Ляпчевъ: Изслушайте ме, па правете каквото щете. — Не може да се сравнява това, което азъ ви разправамъ за естеството на тая концесия, съ онова, което каза г. Кьорчевъ, който понѣкога има много силенъ полетъ на своята мисль. Той сравни тая концесия, подчинена на единъ нашъ законъ, съ правото на нѣкои, които ни даваха заемъ, за да ни отнематъ мината Перникъ.

Д. Кьорчевъ: Азъ ви казахъ, че и тогава възстанахъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля Ви се, това сж несравними нѣща.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Кждѣ е мината „Перникъ“, кждѣ е това?

Министъръ А. Ляпчевъ: (Къмъ Д. Кьорчевъ) Изслушайте ме докрай и ще видите.

Х. И. Поповъ: Не знаемъ какво има и тукъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля Ви се.

Само човѣкъ, който нѣма доказателства, сѣди по себе си за другитѣ. Само този подозира, безъ да има доказателства за този, за когото говори, който подозира себе си. Азъ изслушахъ цѣлата тази работа, азъ съмъ участникъ въ създаването на този законъ, азъ слѣдя индустриалното развитие на България, азъ знамъ трудноститѣ и мжчноститѣ, които страната изпитва, като не може да намѣри тукъ нито бензинъ, нито петролъ, нито нѣкакво минерално масло, и азъ съмъ при убѣждението, че този индустриаленъ съвѣтъ, който е създаденъ на такива широки начала, за който лоша дума отъ толкозъ години до днесъ не се е чуло, е прѣцѣнилъ всичко и когато е рѣшилъ не вчера, а прѣди 6 години, да признае искането на тия господа и да имъ даде концесията. Но тя не е дадена отдѣ? Не е

оформена отъ нашето Народно събрание. И азъ смѣтамъ себе си за единъ действителенъ ратникъ на индустриалнитѣ интереси на нашата държава, когато излизамъ и говоря противъ всѣкакви дребнавости, противъ всѣкакви отдѣлни прошения да се защити интересътъ на този или онзи, а да се забрави голѣмиятъ интересъ, резултатътъ отъ тази концесия.

Д. Кьорчевъ: (Възразява нѣщо)

Министъръ А. Ляпчевъ: Изслушайте ме, г. Кьорчевъ, и правете каквото щете. За да свърша, г. г. народни прѣдставители, азъ трѣбва да ви кажа какви ще бѣдатъ резултатитѣ отъ тази концесия. Споредъ закона за подпомагане на мѣстната индустрия, всички концесии се анулиратъ на 1925 г. Сега сме въ 1919 г., значи, още 6 години има да трае тази концесия, а оттамъ нататъкъ всички права, които произтичатъ отъ концесията, сами по себе си ще паднатъ. Какъ ще погледне народното прѣдставителство въ бъдеще, не мога да зная — може да продължи или не. Но законътъ ограничава този срокъ за концесиитѣ и въ днешния моментъ, давайки тази концесия, ние я даваме за 6 години. Азъ се много съмнявамъ дали тази концесия за 6 години ще може да даде на хората тия резултати, каквито азъ очаквамъ да даде тя на страната; дали тия 6 години сж достатъчни да имъ дадатъ онази възможностъ да вложатъ всичко, каквото трѣбва, за да получатъ резултати. Но при днешното законоположение, при фактитѣ, които сж за мене ясни, азъ считамъ, че извършвамъ единъ дългъ за България въ двойко отношение: първо, въ нейния сжщественъ материаленъ интересъ, да се сдобие съ една индустрия при условия, каквито законътъ прѣдвижда, при условия, които приложителитѣ на закона, респективно индустриалниятъ съвѣтъ, все хора специалисти, сж намѣрили за добри; и второ, нищо повече не е позорило нашата страна, освѣнъ онова, което други ще нарекатъ несигурностъ, да не кажа по-силна дума. Едно учрѣждение, каквото е индустриалниятъ съвѣтъ, имъ дава концесия въ 1912 г., ...

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: И въ 1915 г. пакъ е билъ внесенъ въпросътъ въ Камарата.

Министъръ А. Ляпчевъ: ... обаче Народното събрание, въпрѣки всичко това, не рѣшава въпроса. Това е опасно за нашата държава, това е доказателство за безредие. Въ съзнание на всичко това, което ви говоря, ...

Д. Кьорчевъ: Това нѣма да ни убѣди.

Министъръ А. Ляпчевъ: Може да Ви убѣди Франгя или Ахтаровъ.

Д. Кьорчевъ: Какъ можете да говорите така? Азъ не познавамъ тия хора. Недѣйте прави алузия.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ не правя алузия, а Вне правите алузия на всѣка моя дума.

Д. Кьорчевъ: Азъ не познавамъ ни едного отъ тѣхъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Добрѣ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Щомъ не ги познавате, какъ имъ давате такъвъ голѣмъ кредитъ? Съмнително е.

Д. Кьорчевъ: Защото има заявление.

Министъръ А. Ляпчевъ: Ето защо, г. г. народни прѣдставители, считамъ за свой дългъ да ви кажа, че отъ всѣко едно гледище разрѣшението на този въпросъ е полезно за нашата страна, съ съгласието на неговия вноситель, г. министърътъ на търговията, и съ съгласието на цѣлия Министерски съвѣтъ, който е далъ съгласието за внасянето на тази концесия тукъ, да помоля Народното прѣдставителство да се отнесе благосклонно къмъ това искане, което е напълно законно и което ще даде само добри резултати за страната, ако се осмѣстви, и което не може да има противъ себе си никого друго, освѣнъ онзи, който може да си прави илюзия, че като има концесия за нафтишисти, безъ да има пари, знания и техника, ще трѣбва да вземе и производството на минералнитѣ масла. Вмѣсто това, трѣбва да се гледатъ обективнитѣ интереси на страната. Постѣпете както намѣрите за добрѣ

Председателствующ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Г. г. народни представители! Никой от насъ не е искал да прокара тази концесия набързо и безъ дебати, както се изказа отъ тукъ подозрѣние, но всички ние бѣхме убѣдени, че въпросното предложение ще бѣде прието дѣйствително безъ дебати, защото то не е отъ естество да възбуди нищо съмнѣние, нищо съпротивление, нищо възражение. Обаче ние не сме противни да се дебатиратъ то и всѣки, който има какво да изкаже противъ него, нека го изкаже, и ние сме готови да дадемъ обяснение защо сме го внесли. Предложението е минало прѣзъ Министерския съветъ, одобрено е отъ всички, внесено е въ Камарата отъ надлежния министъръ г. д-ръ Джидровъ, който управлява врѣменно Министерството на търговията — ето му тукъ подписътъ.

Д. Кьорчевъ: Понеже отсъствува г. Джидровъ, законътъ за конфискацията се отлага, а това предложение безъ него се разглежда.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Г. г. народни представители! Парламентарна практика е, че когато единъ министъръ отсъствува, ако той изкаже желание извъстенъ законопроектъ, който е внесълъ, да си го защитава самичкъ, да го поучаваме; но парламентарна практика е също така, че министритѣ сж солидарно отговорни помежду си и че въ отсъствието на единъ министъръ, ако той изкаже съгласие и готовност, другъ министъръ може да защитава неговия законопроектъ. Въ особености това право принадлежи на министър-председателя да защити законопроекта на всѣки единъ отъ министритѣ. Следователно, щомъ имате вие мене тукъ, щомъ имате единъ министъръ, който се заема специално съ защитата на законопроекта, натоваренъ отъ своя другаръ, който ще отсъствува, да го замѣства въ дадения случай, вие имате всички парламентарни гаранции, за да дѣйствувате, да размислите, дебатирате и, най-послѣ, по съвѣст да рѣшите. Тѣй щото отъ тази страна не може да има никакви парламентарни прѣпятствия. Парламентарнитѣ правила, прилици и редъ сж запазени.

Но въпросътъ е сега: да се приеме ли туй предложение или не? Прави се възражение отъ г. Кьорчевъ и се мотивира съ нѣколко съображения, които, ако сж убѣдителни, приемете ги и отхвърлете концесията. Кабинетътъ не прави отъ това кабинетенъ въпросъ и да иска да се оттегли. Не, кабинетътъ ви прѣдоставя свършено правото да рѣшите въпроса за тази концесия тѣй, както бихтѣ рѣшили всѣки единъ въпросъ за концесия. Но трѣбва да се разберемъ, да видимъ какво може да се възрази противъ даването на тази концесия. Г. Кьорчевъ много несполучливо започна и свърши — и повтори сега съ прѣкъсвания — да прави едно сравнение между нашето поведение при желанието на пруското военно министерство да му се прѣхвърли въ собственостъ мината „Перникъ“, и не само тя, ами цѣлиятъ басейнъ „Перникъ“ и цѣлиятъ басейнъ „Бобовъ-долъ“ — едно богатство, което хората изчисляватъ на 15 милиарда, готово, открито, експлоатируемо вече, съ възможностъ да се прѣцѣни какво то прѣдставлява въ дадения моментъ — да се прѣхвърли на пруското военно министерство, прѣзъ врѣме на войната то да го експлоатира, и поведението ни при предложението, което се прави сега. Дѣто казватъ турцитѣ: нерде Шамъ, нерде Ба да ть!

Д. Кьорчевъ: Какъ нерде Шамъ, нерде Ба да ть! Не е върно това!

Министър-председател Т. Теодоровъ: Моля Ви, г. Кьорчевъ. Когато давате аргументи, вие трѣбва да почитате себе си. Слушайте сега, азъ нѣма да Ви обиждамъ. — Касаеше се въ онзи случай за цѣлия Пернишки басейнъ и цѣлия Бобовдолски басейнъ, както казахъ, за едно минно богатство на България, вече познато, вече открито, вече експлоатируемо, вече оцѣняемо, съ една по-голяма или по-малка приблизителностъ, на нѣколко милиарда лева, да вземемъ да го дадемъ на пруското военно министерство да го експлоатира, едно богатство, върху което почива цѣлата наша индустрия, душата на България. Какво нѣщо е мината „Перникъ“, можахме да изпитаме — ако не сме го изпитали по-рано — сега. Ние щѣхме да измрѣмъ отъ гладъ, щѣхме да създадемъ криза тукъ, въ страната, само по нѣмане на пернишки въглища. Сжпотията на дървата, лишенията на градоветѣ, сумитѣ, които плащаме сега, за да обезщетимъ чиновницитѣ за тѣхнитѣ страдания, които

възлизатъ на нѣколко десетки милиона — всичко това се дължи, може би, до извѣстна степенъ на нередовното функциониране на мината „Перникъ“. Какъ можете такова едно богатство милиардно, което е важно не само по стойността си, ами и по онази голѣма, рѣшителна роль, която играе въ сжществуването на цѣлата наша индустрия, на всички наши фабрики не, но въ сжществуването на България, което е душата ѝ, да вземете да го сравнявате съ тия нафтошисти и да кажете: „Я вижте тамъ, въ 1915 г., какъ се отнесохте — вие станяхте и протестирахте, а сега защо внасите една концесия за изсмукване битуминозни и други пластове“, които азъ не знамъ какви сж и никой досега въ България не ги е разработилъ и никой отъ тѣзи пластове не е извлѣклъ хиляда пари. Тѣ стоятъ тамъ и никой не знае, че може да стане отъ тѣхъ нѣщо. Дошли шотландци, както обясни г. министърътъ на войната сега, който застапва законопроекта, дошли англичани въ 1912 г. и казали: „Знаете ли какво? Вие въ закона сте прѣдвидѣли, че битуминозни пластове можете да давате на концесия; вие имате такива въ Софийско — не бива ли да ги дадете да правимъ минерални масла, каквито нѣмате въ страната?“ Да изтрѣпнемъ и да кажемъ: „А-а-а! Не бива, вие искате да правите отъ тѣзи пластове масла, ние не ги даваме, ние ще ги държимъ за насъ“. Това сж хора специалисти по въпроса, както каза г. министърътъ. Нѣма по добри хора, които да могатъ да направятъ, да извадятъ отъ тѣзи пластове минерални масла. Кой отъ насъ е мислил, че въ България ще излѣзатъ минерални масла 10, 20, 30, 40 пѣти по-сжпни отъ петрола и кой не би се зарадвалъ, ако узнае, че има хора, които искатъ тукъ изведнѣжъ, съ влагането на своя капиталъ, на своето умѣние, да направятъ въ тази страна да има да се произведатъ минерални масла. Толкова сжпни и толкова цѣнни за нашитѣ желѣзници, прѣди всичко, и за нашитѣ машини, фабрики и т. н., щотъ днесъ ние сме принудени да ги купуваме — нѣма нужда да ви го казвамъ сега — на 7—8 пѣти по-голяма цѣна, отколкото нормалната, и сме се загрижили даже, че ако въ 20 дена не дойдатъ такива масла, нашитѣ желѣзници ще спратъ? Та да идемъ да кажемъ: така ли, вие отъ гѣзи пластове какво искате да правите? — „Минерални масла“. — Не, не ги даваме, вие много ще спечелите; ние ще ги държимъ за насъ си. Хайде-де, направете минерални масла отъ тѣхъ!

Д. Кьорчевъ: Имаме концесионери, но вие имъ отнемате възможността.

Министър-председател Т. Теодоровъ: По начало, следователно, не може едно българско Народно събрание, което е създадо законъ за насърчение на мѣстната индустрия и е прѣдвидѣло прѣдварително, че който и да бѣде той: шотландецъ ли, българинъ ли, Франгъ ли, Чарлсъ Търнеръ ли, Кьорчевъ ли, Теодоровъ ли — безразлично, който и да бѣде, изпълни ли извѣстни форми, които сж прѣвидени, и поиска такива нѣща, ще му ги дадемъ — то не може по начало да откаже тази концесия. Ще имъ я дадемъ, безъ да искаме взятки, безъ да имъ правимъ мѣжнотии, безъ да ги разиграваме въ Камарата, нито да се подиграваме съ тѣхъ. А само едно нѣщо ще направимъ: ще пратимъ въпроса въ индустриалния съветъ, който е установенъ въ съставъ отъ 10—12 или 15 души, струва ми се, които разбиратъ работитѣ, само той да се произнесе, бива ли, може ли споредъ закона, споредъ нуждитѣ на страната, да се даде концесията. Туй се е направило. А като е направено това, какво остава още? Единъ контролъ на Народното събрание. И това се прави. Индустриалниятъ съветъ казва, че това нѣщо е полезно, че този човѣкъ не иска пари, той ще похарчи пари, не иска да му гарантиратъ дивиденди — нищо не иска, дава извѣстенъ залогъ, че ще го направи въ извѣстенъ срокъ, и като не го направи, ще загуби залога. Съветътъ казва още въ 1912 г., че тази работа е добра, на този човѣкъ може да му се даде концесия, но не сж били изпълнени окончателно формалноститѣ, не е дошла работата до Народното събрание и стояла тази работа и висѣла. Въ 1915 г., заедно съ други 14 или 15 концесии — никой не мислѣше, че тукъ ще повдигатъ такива възражения, за да се приготвимъ да вземемъ да ви ги цитираме тукъ — внесена е била и тази концесия да мине прѣзъ Камарата, но додѣ мине въ Камарата, обяви се войната. Концесиятѣ стоятъ по на заденъ планъ; ние имаме други работи, които интересуватъ повече партиитѣ, можеби, отколкото производството на страната и снабдяването ѝ съ туй, което да бѣде твърдѣ цѣнно за бѣдащето икономическо развитие на страната, но обикновено не се прѣцѣнява толкова, колкото нѣкои други партизански въпроси. Обяви се войната — разумѣва се, за англичани нѣма

никакви концесии. Какви концесии ще имъ даващ? Ние започнахме да се биемъ съ тѣхъ, всичко се спира — кой ти търси концесия, кой ти дава концесия? Всички отидохме да си конседираме душнитъ — тѣ бѣха на дневенъ редъ вече и нашитѣ собствени кожи! Ето защо тази концесия е останала случайно, заедно съ други, въ 1912 г., сѣщо и въ 1915 г. и е прѣкарала войната. Свърши се войната. Чарлсъ Търнеръ, който е стоялъ тукъ по-напрѣдъ не зная колко мѣсеца да ходи по капиитѣ да ходатайствува насамъ-нататъкъ да се прокара тази работа и си е мислил, че ще получи нѣщо въ България, Чарлсъ Търнеръ и Алфредъ Халидей Джаксонъ, които ни познаватъ доста добръ, понаучили малко нѣщо и български, благодарение на мѣчнотитѣ, които имъ сѣ правени — концесия не взели, нафилле пари похарчили и български понаучили малко — получили разрѣшение отъ своето правителство и бѣха първитѣ частни лица, на които се позволи да дойдатъ въ нашата страна. Понеже сме неприятели и не пушатъ наши хора да отидатъ тамъ, не пушатъ и тѣхни да дойдатъ тукъ, освѣнъ които сѣ чиновници, които идватъ по поръчка, но частни лица, търговци, за жалостъ, не сѣ пукали, не пукаатъ и досега, и ние не можемъ да си отворимъ още пѣтъ. Тѣзи хора, обаче, дойдоха съ едно разрѣшение, че имъ се позволява да дойдатъ въ България да си наредятъ своитѣ частни работи, които иматъ на българска земя. Никакво английско правителство не се е намисало, никакъвъ английски представител, воененъ или граждански, не ми е говорилъ нито една дума за тѣхното прѣдприятие, да каже: „Дайте на тѣзи наши англичани концесия или не давайте“. Политически въпросъ тукъ нѣма. Азъ, като министъръ на външнитѣ работи, съмъ длъженъ да ви заявя, че това е свършено безразлично за българската политика спрѣмо Англия.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Нито е въ свръзка съ държавенъ заемъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Нито е въ свръзка съ държавенъ заемъ. Защото сега да мислите, че ще дойде нѣкой да ни говори за заемъ, той трѣбва да бѣде свършено падналъ отъ луната човѣкъ! Заемъ ли? Нито дума може да става сега да ти дадатъ заемъ. Не може да става дума даже да ни дадатъ хранитѣ, които искатъ отъ човѣколюбие да ни дадатъ въ кредитъ — това даже не могатъ да направятъ, защото има запрѣщение на неприятелски държави, на неприятелски народи въ кредитъ нищо да не се дава — не на заемъ, а въ кредитъ.

П. Даскаловъ: А вие бързате да имъ давате концесия въ замѣна на това.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Не въ замѣна на това, г. Даскаловъ, ами той ми каза, че е въ свръзка съ заемъ, а азъ ви казвамъ, . . .

Д-ръ А. Гиргиновъ: Моля, г. Теодоровъ, азъ казахъ, че не е свързано даже съ държавенъ заемъ, както мината „Перникъ“.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Извинете тогава, има недоразумѣние. — Азъ ви казвамъ, че това нѣма никакво абсолютно политическо значение, и както криво разбра г. Кьорчевъ, когато по-рано г. Ляпчевъ каза на другъ господинъ, че ние ще прокараме закона за конфискацията quand-mѣме, тѣй и сега азъ погрѣшно разбрахъ думитѣ на г. Гиргинова. Трѣбва да бѣдемъ лоялни спрѣмо хората, да не говоримъ нѣща, които може да обидятъ другитѣ, и да не приписваме на хората намѣрения и побуждения, които тѣ нѣматъ, защото нищо не е по-неприятно и по въ състояние да раздразни и разсърди човѣка, отколкото това. Азъ се виждамъ съ прѣдставителитѣ на Англия, съ този, съ онзи, има хора сега съ търговски мисии тукъ, има хора съ чисто военни мисии, съ политически мисии и т. н., виждамъ се всѣки денъ съ по едно отъ тѣхъ — тѣзи хора бѣха тукъ и си отидоха — но нито единъ досега нито веднѣжъ не ми е загатналъ за тази концесия. Тѣзи господа бѣха доведени при мене отъ единъ чиновникъ отъ министерството, г. Янкуловъ. Тѣ отишли въ министерството да питатъ, има ли нѣкой да говори английски; дали имъ г. Янкулова. Той ги доведе при мене и ми прѣдставиха едно писмо отъ Лондонъ, въ което се казва, че имъ се позволява да дойдатъ въ България, за да си наредятъ частнитѣ работи. Никаква молба, никаква прѣпорѣка за съдѣйствие или друго нѣмаше. То имъ служеше за паспортъ. Такова е положението: политика нѣма, задължение

за Народното събрание нѣма, обвързване на България нѣма, а има просто и чисто английски подданици, драма хора, които прѣди седемъ години сѣ си турили въ главата идеята, че въ България могатъ да основатъ една такава индустрия; похарчили сѣ извѣстна сума прѣзъ това врѣме и дохождатъ сега да видятъ какво е настроението — дали сега не може да се прокара. Обърнаха се най-напрѣдъ къмъ министра на външнитѣ дѣла, питаха мене: „Ние имаме такава и такава концесия“. Азъ бѣхъ само чувалъ въ миналото за тази концесия, за тѣхнитѣ искания, и то свършено случайно като адвокатъ. Сега, дойдоха хората при мене, казахъ имъ, че нѣма никакви прѣчки. Вие ми разказвате, че вашата концесия минала прѣзъ всички формалности, била е внесена въ Народното събрание, само не могла да бѣде гласувана. Тѣ били тукъ прѣди обявяването на войната и били принудени да си отидатъ. Щомъ е така, нѣмаме нищо противъ, освѣнъ да се продължи. „Какъ гледате вие на чуждитѣ капитали, които ще дойдатъ въ страната?“ — Добръ сѣ дошли — и това съмъ го казвалъ не само на тѣзи хора, а и въ миналото съмъ го говорилъ тукъ, отъ трибуната; то е не само моето политическо нѣру, но и на нашата партия, че ние трѣбва да насърчаваме чуждитѣ капитали, които биха дошли тукъ да се вложатъ въ нѣкои индустрии, и въ особености, когато се влагатъ въ минната индустрия, защото за нея ние нѣмаме нито техники, нито капитали, защото тя се разви най-подиръ, защото тя е най-рискована и защото ние не можемъ да я създадемъ безъ помощта на чужди капитали. Сега се научихме и банки да основаваме, и акции и облигации сѣко по да продаваме, и спекула и фабрики да правимъ, имаме умѣние, техники и пр., но за минната индустрия ние нѣмаме това, а имаме само една минна индустрия, тази на държавата за въглища, и затуй ще чакаме чужденци и чужди капитали. Нашиятъ законъ не прави разлика между чужденци и българи, той не казва, че концесия може да се дава само на български подданици; напротивъ, приемаме всички чужди подданици и капитали, защото то не е само мое мнѣние, то е мнѣние и на законъ. Нима азъ трѣбваше да имъ кажа: а-а-а, въ България не е тѣй лесно; вие тукъ имате още митарства да минете; вие, които сте работили 7 години и още нищо не сте направили, ние ще ви поразкараме поне още 7 недѣли? Не, азъ имъ казахъ туй, което трѣбваше да каже единъ български министъръ, който почита себе си и държавата: г-да, щомъ е тѣй вашето положение, нѣма защо да се безпокоите; ако щете, почакайте, въ нѣколко дена ще го внесемъ въ Народното събрание, и то, убеденъ съмъ, при това положение, не може да ви откаже и нѣма да ви откаже онова, което искате. Обаче, казахъ имъ, обърнете се къмъ надлежното министерство. Тѣзи хора разбрали, че азъ ще се грижа да кажа въ надлежното министерство тамъ да внесатъ прѣдложението имъ. Стояли нѣколко врѣме, не смѣятъ да дойдатъ при мене и загубватъ двѣ недѣли да чакатъ въ надежда, че министърътъ, като имъ казалъ, че ще имъ нареди работата, ще направи нѣщо. Подиръ двѣ недѣли дохождатъ пакъ и азъ имъ казахъ, че не съмъ се ангажиралъ да имъ върша работата или да внеса office прѣдложението имъ въ Камарата, че не сѣ ме разбрали и че трѣбва за тази цѣль да отидатъ въ надлежното министерство, да си подадатъ заявленията и да кажатъ, че искатъ това нѣщо, че молятъ да се внесе прѣдложението въ Камарата, та тогава компетентниятъ министъръ ще го внесе въ Министерския съвѣтъ, а отъ тамъ ще дойде въ Камарата пакъ отъ надлежния министъръ, а не чрѣзъ мене. Казахъ имъ още, че разговортъ, който сѣ имали съ мене, съвсѣмъ не е достатъченъ да имъ се подтикне и върши работата. Тогава хората разбраха, че туй трѣбва да се направи. Подаватъ заявление въ министерството, послѣдното го изучава и константира, че всичко това, което казватъ, е вѣрно, че всички формалности сѣ изпълнени, само не е взето съгласието на Народното събрание; тогава д-ръ Джидровъ внесе прѣдложението въ Министерския съвѣтъ и послѣдниятъ, безъ никакви разисквания — разумѣва се, че нѣма какво да се разисква — рѣши на тѣзи добри англичани, които най-напрѣдъ сѣ дошли, на тѣзи първи птици, прѣлетѣли отъ тамъ въ качеството на търговци, които иматъ спечелени права, да имъ се даде концесия и да внесемъ прѣдложението набързо. Даже не сколасахме досега между другитѣ законопроекти да го искаме по-бърже. Ние даже увѣрихме тѣзи хора, че вие нѣма защо да стоите тукъ да си харчите паритѣ, то ще се внесе въ Камарата, ще му дойде редътъ и ние се задължаваме, прѣди да се закрие сесията, да го приемемъ. Хората си отидоха, мислейки, че нѣма какво да правятъ; тѣ си отидоха да търсятъ пари и да си правятъ плановѣтѣ. Сега, прочее, трѣбва да се отстрани всѣкакво обвинение, че ние

отиваме да продаваме народните богатства, че ние отиваме да обвързваме срещу политически облаги страната, трѣбва да се отстраняват всѣкакво подозрѣние въ нѣкаква нередовност или некоректност и само тогава ще се разбере защо ние считаме тази работа за маловажна, отъ гледна точка на парламентарните изисквания, работа твърдѣ лесна да мине безъ всѣкакви разисквания и работа, която можемъ да прокараме въ края на засѣданието като най-лесна.

Има и другъ единъ въпросъ, който се изнесе на трибуната, и азъ съмъ длъженъ да ви кажа по него всичко, защото нѣма причина да се заблуждава и да се хвърлятъ тия или ония подозрѣния или обвинения. Получихъ единъ денъ и азъ, както и вие сте получили, едно писмо — а и до всички министри бѣше изпратено — въ което г. Франгя, синъ на покойния бившъ министъръ Антонъ Франгя, и неговия съдружникъ Ахтаровъ правятъ рекламация срещу тази концесия. Естествено, азъ трѣбваше да се заинтересувамъ да го прочета — защото на англичаните казахме, че нѣма мъжнотии и т. н. — да видя какво лише, какво съдържа.

Министъръ С. Костурковъ: По-скоричко.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: По-скоричко, но г. г. народните прѣдставители трѣбва да разбератъ тази работа и да си запазятъ опозиционното настроение и филипиките си за други случаи, а не за този. Хайде, ще сжѣс тогава, нѣма да прѣдаваме всички подробности. Подиръ нѣколко врѣме изтъпанчва се прѣдъ мене г. Блюменфелдъ, който е шурей на Франгя, заедно съ г. Емануилъ Начева, мой приятелъ, идватъ въ Министерството на външните дѣла да ми говорятъ, че въ тази работа щѣло да има нарушение на интереси. Тѣй ли, въ какво се състои нарушението на вашите интереси? Я ми обяснете, защото отъ вашето писмо не разбрахъ. Изслушахъ имъ усгнѣтѣ обяснения и видѣхъ, че всичко, което претендиратъ, е вѣтъръ, и ги изпратихъ съ убѣждението, съ което тѣ останаха, че тѣхните интереси сж прѣдобрѣ запазени и че даването на концесия нѣма да имъ врѣди, че не ще изгубятъ и че ще взематъ 15 хиляди английски лири. И слѣдъ като ми разпавиха тѣ случая — до него врѣме азъ го не знаехъ — отидоха си хората и поменъ вече нѣма. Доколкуто разбирамъ, тѣ сж забравили това нѣщо, което сж дали на г. Кьорчева, но г. Кьорчевъ, въведенъ въ заблуждение, мислѣйки, че тукъ има нѣкакви важни интереси, отива да ги защищава, безъ тѣ да искатъ неговата защита. Въ какво се състои работата, както тѣ ми я разпавиха?

П. Даскаловъ: Това не е вѣрно. Вчера видѣхъ Ахтаровъ, който бѣше дошелъ тукъ да говори на депутатите по сжѣщия въпросъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Добрѣ.

П. Даскаловъ: Вие искате освѣтление по въпроса, а сами го загмѣнвате.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Ще обясня работата, както тѣ ми я прѣдставиха сами, защото документите не съмъ гледалъ. Ще ви обясня съ малкото онова, което съмъ чувалъ въ миналото, единъ пжтъ по една консултация въ Търговската банка. Какво излиза? Излиза, че тѣзи хора нѣматъ концесия, за да правятъ минерални масла, а иматъ концесия върху нѣкои мини отъ този характеръ, които влизатъ въ Софийския окръгъ. Тѣ казватъ: „На тѣзи хора даваме концесия; значи, тѣ ще иматъ изключително право въ Софийския окръгъ тѣ да експлоатиратъ тѣзи мини, които ги има, а ние имаме минна концесия“ — не концесия за правене на масла, а просто концесия за търсене минерали. Тѣ нѣматъ тѣзи срѣдства, 10 милиона лева, за да могатъ да направятъ тѣзи инсталации, за да може да се изваждатъ минерални масла изъ земята, но искатъ да знаятъ, питатъ какво ще стане — тѣ сж изложили тукъ въ заявленията си — съ тѣхната концесия. „Понеже тѣзи хора ще иматъ изключително право, казватъ тѣ, да фабрикуватъ, ние не ще можемъ да фабрикуваме, или ако дойде нѣкой, комуто искаме да продадемъ концесията, той не може да я купи, защото въ тази територия, въ този окръгъ тѣ ще иматъ изключителното право и тогава ние ще загубимъ.“ Слѣдъ като ги изслушахъ, азъ имъ казахъ: „Не, ако вие имате запазенъ единъ извѣстенъ периметъръ отъ такова естество, което тѣ ще трѣбва да експлоатиратъ, то тѣзи хора, слѣдъ като похарчатъ капиталъ и направятъ инсталациите, тѣ ще бждатъ въ зависимостъ отъ васъ и ще дойдатъ да ви се молятъ сами да имъ отстъпите, отколкуто вие да се молите на тѣхъ, за-

щото тѣ не могатъ да влѣзатъ въ вашите концесии, които сж нужни за вашето производство, безъ да ви платятъ.“ Тогава тѣ ми казаха: „Ние имаме стари условия и даже сме продали въ 1915 г. нашето право върху тѣзи концесии за 15 хиляди английски лири“ — казаха ми и цифрата. А, така ли, питамъ. „Но, казватъ тѣ, ние не сме имъ издали още актове за това нѣщо, защото тѣ не можеха да платятъ тогава парите, 15 хиляди английски лири, и депозирахме единъ продавателенъ актъ, който стои въ Търговската банка, съ задължение за банката да не го дава въ ржцѣтѣ на тѣзи хора, докато не получимъ 15 хиляди лири.“ Тогава менъ ми дойде на ума, че азъ дѣйствително бѣхъ консултиранъ единъ пжтъ отъ Търговската банка по въпроса: могатъ ли да дадатъ обратно въ ржцѣтѣ на г. Франгя правото да продаде на други лица въ случайно неплащане 15-тѣ хиляди лири? Азъ дадохъ мнѣние, че не може да става това безъ съгласието на двѣтѣ страни — нито на г. Франгя може да се върне, нито на другите; вие имате ограниченъ мандатъ, а именно, като получите тѣзи 15 хиляди лири, тогава да го дадете; сега нѣма двѣтѣ страни, не може да го давате нито на едната, нито на другата. Тогазъ разбрахъ азъ, че се касае за тая работа и си я спомнихъ.

Министъръ С. Костурковъ: Нека отиде въ комисията.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Нѣма нужда.

Министъръ С. Костурковъ: Законопроектъ е.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Тогава азъ съжалявамъ, че дадохъ тѣзи обширни обяснения, но по-добрѣ, че ги дадохъ тукъ, за да не ги допълнямъ послѣ въ комисията. — На тѣзи хора азъ казахъ слѣдующето: за васъ е по-прѣдпочтително тѣзи хора да получатъ концесията, и като я получатъ, вие имате едно продавателно, което още не е реализирано, но по което тѣ вече сж сѣ ангажирали спрѣмо васъ. А, може би, вие ще имате неустойка, ако не го изпълнятъ, и когато вие ще ги принудите, тогава за васъ е по-прѣдпочтително, като български подданици — като сте дошли при мене, ще ви кажа, но нѣма да ви давамъ съвѣтъ като адвокатъ — да се осжществи тая концесия, и вие да вземете 15 хиляди лири, отколкуто да не стане концесията, защото ако не стане концесията, нѣма да стане и продажбата и, слѣдователно, вие ще трѣбва да чакате другъ нѣкой да дойде да ви намѣри и да купи вашата концесия. Добрѣ, но вашите концесии, както разбирамъ азъ, сж само въ Софийски окръгъ и, може би, тѣ ще бждатъ недостатъчни да дадатъ храна на едно голѣмо прѣдприятие, което ще вложи 10 милиона лева капиталъ и на което му остава да работи само 6 години. Тогава, може би, никой нѣма да се намѣри при такива условия да направи нѣщо, и тѣзи битуминозни пластове ще останатъ само битуминозни пластове, ще минаваме покрай тѣхъ, ще стърчатъ, ще ги гледаме, обаче отъ тѣхъ нѣма да има никаква полза нито за България, нито за васъ. Тѣ млѣкнаха и направиха видъ, че сж съвършено убѣдени и като не ги виждамъ да човъркатъ тукъ, азъ имамъ право да ви кажа, доколкуто разбирамъ, че тѣзи хора разбраха, че туй, което имъ казахъ, е единствено правото и че тѣхните частни интереси нѣма да бждатъ очетени. Азъ не бихъ желалъ да бждатъ очетени интереси съ едно рѣшение на Народното събрание и разбирамъ, че тѣхните частни интереси нѣма да пострадатъ, а ще бждатъ защитени само по тоя начинъ, когато тѣзи хора дойдатъ и взематъ тази концесия. Друго нѣщо: искамъ сега да покажа доколку частните права могатъ да бждатъ уврѣдени.

М. Такевъ: Стига, освѣтлени сме.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Свършвамъ, като заключавамъ.

И. Януловъ: Нека отиде въ комисията, за да чуемъ тамъ мнѣнието на г. Джидрова.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Я вземете, г-да, че го отхвърлете, та да се прѣпоржчае като умни хора, да ни разбератъ какъвъ ни е умътъ, за да станемъ смѣшни прѣдъ цѣлъ свѣтъ.

Д. Кьорчевъ: Тукъ ще се кандардисваме ли или ще се убѣждаваме?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ защитавамъ тукъ единъ публиченъ интересъ на държавата.

П. Даскаловъ: Това не е вѣрно. Азъ не мисля, че това е защита на интереситѣ на държавата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Заклучавамъ, че въ искането на тази концесия нѣма нищо чудовищно, нищо странно и както сме дали толкозъ концесии на жени и мъже и сѣ останали недовършени, тъй може да дадемъ и тази. Азъ съмъ убѣденъ, че българскиятъ общественъ интересъ може отъ това само да спечели, ако се осъществи концесията, но въ никой случай не може да се ошети и че частнитѣ лица иматъ пълна защита на своитѣ права, които иматъ въ този окръгъ и могатъ да направятъ, щото концесионеритѣ да не посѣгатъ на тѣхнитѣ имоти дотогава, докогато не имъ платятъ или могатъ да ги принудятъ по силата на продажбата, която вече сѣ сключили, да изпълнятъ условията на тая продажба. Но да отиде едно Народно събрание въ защита на частни интереси, безъ да знае въ какво се състоятъ тѣ, това не трѣбва да става. Азъ изслушахъ самитѣ заинтересовани лица — инакъ не щѣхъ да говоря за частнитѣ имъ интереси — и ви казахъ лицата, който дойдоха при мене, поведението, което държаха прѣдъ мене, и искахъ да бѣда докрай откровенъ, да ви кажа всичко, та вие да сѣдите. Но инакъ бѣше да не бѣха дошли и да не бѣха казали правата си, азъ бихъ казалъ едно: Народното събрание ще даде концесията, а ако има частни лица, които иматъ права върху тази концесия, тѣ ще си ги защитятъ по граждански редъ, защото Народното събрание не може да отчуждава правата на други, които по-напрѣдъ сѣ ги спечелили. Ако вие днесъ дадете една концесия на едно лице, а пъкъ се окаже, че друго лице е спечелило по-напрѣдъ това право чрѣзъ друго рѣшение пакъ на Народното събрание или на нѣкоя административна властъ по законенъ редъ, новото отстъпване, дотолкова доколкото нащърбява прѣжнитѣ спечелени права, les droits acquis на другото, нѣма сила. Ние отстъпваме тукъ права, които принадлежатъ на държавата: позволенieto да направя той това, общитѣ облаги, които ще има, но ние сѣ това не отчуждаваме спечеленитѣ права на другото. Всички рѣшения за концесии, които взема Народното събрание, иматъ само този ограниченъ смисълъ.

Прочее, законопроектътъ за концесията трѣбва да се приеме на първо, второ и трето четене и дай, Боже, тия хора да осъществятъ концесията, за да можемъ ние подиръ нѣколко години да видимъ въ България наши минерални масла и основаването на тази нова индустрия, която да бѣде източникъ на голѣми облаги за страната. Подиръ, когато българитѣ се научатъ — тѣ ще се научатъ на тази нова индустрия — има и още окръжи, има и още такива битуминозни пластове, ще ги намѣрятъ и ще създадатъ още такива индустриални заведения. Азъ знамъ много такива проекти, които сѣ били изучавани и прѣдлагани въ България, но сѣ били изоставяни, и слѣдъ това подиръ 10, 15 години сѣ си спомняли хората за некултурността на онѣзи хора, които сѣ ги отхвърлили. Насъ ни е страхъ много да не дойде нѣкой въ България и да спечели, а искаме да дойде тукъ да си остави паритѣ.

Азъ изпълнихъ моя дългъ, а Народното събрание, което прѣдставлява България, е длъжно да изпълни своя. Ако ще, нека запази нафтошиститѣ, ние нѣма да се сърдимъ. Ние искаме да ви покажемъ кой е правиятъ и полезенъ пътъ, а вие направете каквото искате.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Димитъръ Тончевъ.

Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще бѣда много кратъкъ. Азъ съмъ билъ винаги на мѣстѣ и изказвалъ съмъ го отъ трибуната, че ние всички трѣбва да приемемъ като една икономическа догма да привлѣчемъ чужди капитали у насъ, а тъй сѣщо и чуждитѣ знания, сѣ помощта на които да можемъ да създадемъ почва за единъ икономически прогресъ и особено за експлоатирането на подземнитѣ богатства у насъ. Рѣководенъ отъ тѣзи съображения, азъ отидохъ толкова далечъ, че даже отстъпихъ мината Перникъ на едно българско дружество, въ което болшинство бѣха чужди акционери. Но единствената мисль, която ме е рѣководила, бѣше, че ние трѣбва да привлѣчемъ чужди капитали тукъ. Защото, г. г. народни прѣдставители, както засвидѣтелствува г. министъръ-прѣдседателъ, вѣрно е, че ние българитѣ безъ помощта на чуждитѣ капитали, безъ чуждитѣ познания въ извѣстни области нѣма да можемъ да използваме нашитѣ богатства. Ако има нѣщо, за което трѣбва да обвинимъ

г. министра на търговията и правителството въобще, то е, че досега не е показало потребната заинтересованостъ да внесе въ Народното събрание сѣ сѣщата енергия всичкитѣ онѣзи концесии за разни подземни богатства, за които индустриалниятъ свѣтъ се е произнесълъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Ние мислѣхме да внесемъ всички, но понеже не сѣ подновени исканията и за да не създаваме на васъ голѣми главоболия, не го направихме.

Д. Тончевъ: Вие виждате, г. г. народни прѣдставители, сѣ какво енервиране разискваме цѣлъ редъ закони, които увеличаватъ данѣчната тежестъ на нашия народъ. Ние трѣбва да се радваме, ако г. министърътъ на търговията, билъ той г. Джидровъ, или който да билъ другъ, внесе въ Народното събрание всички концесии, да ги разгледаме по надлежния редъ, да се одобрятъ и да дадемъ възможностъ за единъ по-голѣмъ икономически прогресъ. Затова азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че въодушевени отъ тѣзи мисли, противъ приемането по принципъ на тази концесия не можемъ да бѣдемъ, не трѣбва да бѣдемъ и нѣмаме аслъ и причини да бѣдемъ. Слѣдъ като се приеме законопроектътъ по принципъ и отиде въ комисията, тамъ вече ще се провѣрятъ оплакванията на г. Франга и на г. Ахтарова. Защото нито правителството, нито ние, народнитѣ прѣдставители, не би трѣбвало да желаемъ и не би трѣбвало да допуснемъ да се накръняватъ интереситѣ на българскитѣ граждани отъ едно послѣдующе рѣшение. Комисията ще провѣри, дали дѣйствително тази концесия може да засегне не само двѣ околии, както позволява законътъ, ами цѣлъ окръгъ. Отъ всичкитѣ тѣзи дебати азъ останахъ най-вече доволенъ отъ послѣдната мисль, която изказа г. министъръ-прѣдседателътъ, че Народното събрание трѣбва да се проникне отъ идеята, какво не трѣбва да гласува никога закони, които нарушаватъ придобити права чрѣзъ по-първи закони. Тя е една права мисль, която у насъ никога не се е зачитала, защото Народното събрание въ много случаи си е позволявало да върши произволи и да гласува закони, които накръняватъ придобити права. Това е много поучително заради насъ, защото такива едни въпроси може да се явятъ прѣдъ сѣдилищата. Ако наистина у насъ почватъ да се явяватъ такива здрави мисли, макаръ инцидентно, по други въпроси, че Народното събрание не би издало единъ валиденъ законъ прѣдъ сѣдилищата, когато сѣ този законъ сѣ накръняватъ придобити права по прѣдшествующъ законъ, то е голѣмо утѣшение за насъ и голѣмъ напрѣдъкъ. Ето защо, азъ мисля, че законътъ за концесията, който се прѣдлага тукъ, може да бѣде приетъ по принципъ и да се изпрати въ комисията за проучване, безъ да се чака завръщането на титутарния министъръ г. Джидровъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Владимиръ Черневъ.

Д-ръ В. Черневъ: Ще кажа само нѣколко думи, които иматъ за цѣлъ да прѣдизвикатъ едно обяснение отъ министерската маса по смисъла на този законопроектъ. Касае се за слѣдующето. Дава се концесия въ Софийския окръгъ и прѣдимно въ Врачанския окръгъ за произвеждане на такива масла отъ нафтошисти. Мисля, че Народното събрание има държавенъ интересъ да се разбере подъ нафтошисти разбиратъ ли се и всички онѣзи каменновжглени вещества, които държавата изважда отъ мината „Перникъ“, . . .

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Не, разумѣва се.

Д-ръ В. Черневъ: . . . която мина влиза въ Софийския окръгъ?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: По никой начинъ.

Д-ръ В. Черневъ: Ние тукъ всички разбираме, че така трѣбва да се разбира, но искаме да чуемъ това обяснение отъ министерската маса.

На второ мѣсто, понеже се каза отъ министерската маса, че сѣ тази концесия не се създаватъ никакви задължения за държавата, искаме да знаемъ, не накръняватъ ли се и нѣкакви права на държавата за въ бѣдаше? Въ каква смисль? Ако единъ день държавата би поискала да развие такава индустрия въ Перникъ отъ всички тѣзи нафтошисти и каменновжглени вещества, които излизатъ отъ тази мина. Споредъ насъ, трѣбва да се разбира, че това право на държавата сѣ този законъ за концесия не се отнема.

Министър-председател Т. Теодоров: Никакъ не. Нѣма нищо общо това съ онова.

Д-ръ В. Черневъ: Въ тази смисъл повдигаме въпроса и искаме да чуемъ обяснение отъ министерската маса. И ние, които говорихме помежду си, мислимъ, че това не се обема въ законопроекта, но въ всѣки случай да има въ дневниците едно пояснение отъ министерската маса, защото утрѣ претенциите, които се повдигатъ, ще бждатъ рѣшавани отъ сѣдии, а сѣдитѣ ще се ровятъ въ законитѣ, ще се ровятъ въ дневницитѣ, нѣма да намѣрятъ нищо по това и, може би, да намѣрятъ нѣщо, което да създава права на концесионеритѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Казахъ, че проектътъ ще отиде въ комисията — тамъ ще има и техници и всички тѣзи бѣлѣжки ще се взематъ прѣдъ видъ. Азъ мога да ви съобща само слѣдното: подъ нафтошисти се разбиратъ онѣзи пластове, напоени съ минерални масла, които се срѣщатъ прѣдимно всѣждѣ, където има каменни вглища. Споръ не може да има, че и въ мината Перникъ има такива пластове. Това сж онѣзи вещества, които ги хвърлятъ навънъ и горятъ.

Д-ръ В. Черневъ: Така наречената пляка.

Министъръ А. Ляпчевъ: Идеята на г. Чернева е, дали концесионеритѣ иматъ монополъ за обработването и на тѣзи нафтошисти, или пъкъ тѣ ще бждатъ свободни. Ако толкозъ ви е страхъ по този въпросъ, азъ съмъ убѣденъ, че въ комисията ще намѣримъ едно разрѣшение, да изключимъ тѣхъ. Нека комисията обмисли този въпросъ и нека ги изключи. Самъ азъ съмъ убѣденъ, че тя е такава една индустрия, която за 6 години, колкото ще трае концесията, не може да се развие.

Г. Поповъ: Може да се продължи.

А. Ляпчевъ: Когато ще се продължи, ще се мисли на ново. Но ако искате това ограничение да се направи, направете го. Въ комисията ще се повикатъ специалисти да ви обяснятъ какъ стои работата. Само едно ви прѣдупрѣждавамъ: пазете се отъ заинтересовани страни, които у насъ спѣватъ прилагането на този законъ за насърдението мѣстната индустрия.

Д-ръ В. Черневъ: Обяснете втория въпросъ: за правото на държавата за такава индустрия въ мина „Перникъ“.

Министъръ А. Ляпчевъ: Казвамъ, че ако се уговори такава нѣщо, само по себе си е гарантирана държавата, че ще може да си създаде самостоятелно такава индустрия.

Х. Кабакчиевъ: Нека дойде г. Джидровъ да си защити законопроекта и тогава да се гласува.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Присѣствующитѣ сж 62, заради това гласуването ще остане за въ понедѣлникъ. На дневенъ редъ ще имаме:

1. Гласуването на първо четене на този законопроектъ за признаване права на индустриална концесия за минерални масла и тѣхнитѣ деривати отъ нафтошисти на Алфредъ Халидей Джксонъ и Чарлсъ Търнеръ.

2. На трето четене приетитѣ днесъ на първо и второ четене законопроекти.

3. Прѣдложение на г. д-ръ Борисъ Вазовъ за измѣнение и допълнение на чл. 65 отъ избирателния законъ.

4. Прѣдложението за прибавяне новъ прѣходенъ членъ къмъ чл. 127 отъ закона за народното просвѣщение.

5. Първо четене законопроекта за отнемане въ полза на държавата на незаконно придобити имоти.

6. Първо четене прѣдложението за обезщетяване уврѣденитѣ земледѣлски стопанства при реквизиране работния имъ добитѣкъ.

Слѣдъ това ще слѣдватъ останалитѣ точки отъ дневния дневенъ редъ.

И. Януловъ: Законътъ за конфискацията бѣше първа точка отъ дневния редъ. Г. прѣдседателю, ние правимъ въпросъ отъ това, не спрѣмо Васъ, а спрѣмо правителството. Г. министър-прѣдседателъ заяви, че нѣмало г. министъръ Джидровъ, за да се гледа законопроектътъ за конфискацията, но отсъствието му не попрѣчи да се гледа законопроектътъ за тази концесия. Ето защо азъ моля законопроектътъ за конфискацията да се постави на първо мѣсто.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Законътъ за конфискацията си остава първа точка отъ дневния редъ на слѣдующето засѣдание, обаче той се прѣдшества...

И. Януловъ: Измѣнението на избирателния законъ ще отнеме двѣ засѣдания.

Министър-председател Т. Теодоровъ: Азъ моля да се прѣреди съ прѣдложението на г. Вазова. Ако г. министърътъ бжде тукъ, ще гледаме закона за конфискацията, ако не бжде, нѣма да го разгледаме, защото не ни е далъ право да го застъпваме по този законопроектъ, който той самичкъ иска да защити.

И. Януловъ: Какъ така за тази концесия е далъ съгласието си, а за този законопроектъ не?

Министър-председател Т. Теодоровъ: Азъ Ви давамъ още едно задължение: ако не дойде, азъ ще го защитя.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята)

Прѣдседател: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Попрѣдседател: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретари: { Д-ръ В. ЧЕРНЕВЪ
Хр. К. БОЯДЖИЕВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: ТР. ДИМИТРОВЪ